

NAUKA (6059) sb f

na- (4903 + kust), nã- (371); nã- MycPrz; na- : nã- MurzHist (28:1), KromRozm II (112:1), GliczKsiąż (175:6), LubPs (102:2), KrowObr (240:9), Leop (35:1), BibRadz (87:5), BielKron (232:11), Mącz (44:254), SienLek (45:1), LeovPrzep (24:1), GórnDworz (81:2), HistRzym (10:9), RejPos (707:9), RejPosWiecz² (6:1), BiałKat (68:5), BielSpr (22:2), WujJud (93:3), WujJudConf (40:3), RejPosWstaw (66:2), BudNT (12:1), CzechRozm (96:1), ModrzBaz (151:1), SkarJedn (132:2), Oczko (4:3), Calag (3:1), KochPs (5:1), SkarŻyw (329 + kust: 17), StryjKron (3:8), NiemObr (72:2), ReszList (12:1), LatHar (130:1), JanNKar (15:1), SarnStat (39:1), PowodPr (11:1); końcowe a jasne (w tym 31 r. błędne znakowanie).

sg N nauka (997). ◇ G nauki (1453). ◇ D nauce (245). ◇ A naukę (985) [w tym: -e (19), -é (1), -ą (10)], nauką [w rymie] (1); -ę : -ą PaprPan (1:1). ◇ I nauką (356) [w tym: -a (1)]. ◇ L nauce (437). ◇ pl N nauki (400). ◇ G nauk (436). ◇ D naukãm (57), naukóm (17); -óm BielŻyw, BiałKat (2), SkarŻyw (2), GrochKal, LatHar; -ãm : -óm BielKron (2:4), KwiatKsiąż (11:1), Mącz (2:4), WujNT (1:1); ~ -ãm (43), -am (1), -(a)m (13); -ãm : -am Mącz (1:1); ~ -óm (6), -(o)m (11). ◇ A nauki (310). ◇ N a. A nauki (1). ◇ I naukami (122); -ami (114), -ãmi (1), -(a)mi (7); -ami : -ãmi RejPos (26:1). ◇ L naukach (239); -ach (119), -ãch (88), -(a)ch (32); -ach RejPs, KromRozm II, GliczKsiąż (9), RejWiz, OrzList (2), BibRadz, KwiatKsiąż (3), Prot, SienLek, BiałKat, KuczbaKat, BielSpr, WujJud, BudNT, CzechRozm (3), Oczko, CzechEp, NiemObr (2), KlonŻal, ReszHoz (2), KochPam, GórnRozm, GostGospSieb, GórnTroas, LatHar (2), WujNT (5), SarnStat (5), PowodPr (2), SkarKaz (5), CiekPotr, PaxLiz; -ãch GroicPorz, KrowObr, RejZwierz, RejAp (2), GórnDworz (5), PaprPan, StryjKron, KolakCath; -ach : -ãch BielKron (4:20), Mącz (40:3), RejPos (1:46), BudBib (1:1), ModrzBaz (9:1), SkarŻyw (4:4). ◇ du A (cum nm) nauce (3) GórnDworz N5, GrzepGeom I2v, SkarKazSej 669b.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Usystematyzowana wiedza i wszelka umiejętność; ars Murm, BartBydg, HistAl, Mącz, Modrz, Calag, Calep, JanStat, Cn; doctrina Mymer¹, HistAl, Pol Ant, Mącz, Modrz, Calep, JanStat, Cn; scientia BartBydg, Vulg, Mącz, Modrz, Cn; institutio Mącz, Modrz, Calag, Calep, Cn; disciplina Mącz, Modrz, Calep, Cn; studium HistAl, Mącz, Modrz; litterae Mącz, Modrz, JanStat; praeceptum Mącz, Modrz, Cn; documentum Mącz, Calep, Cn; cognitio Mącz, Modrz; praeceptio, studium litterarum Mącz, Cn; eruditio Modrz, Cn; facultas JanStat, Cn; exemplum, ingenium, literatura, opus, paedia, regula, techna Mącz; studium artium Modrz; studium discendi Calag; dogma, ratio Cn (994) : BierEz Dv; Doctrina. Lere. Nauka. Mymer¹ 9; BartBydg 114; FalZioł V 96; BielŻyw nlb 6, 11, s. 90; Takie wczinki albo y nanki [!] cznotliwe [filozofowie i mędrzy staroświeccy] połobie zołstawili. BielŻywGlab nlb 13, nlb 13, 14; Przeto ia chcąc pożytek im wczynić á zwłãzca ku rozwnożeniu [!] nauki w piśmie polskim. Wyłóżyłem tymi czãli Problemata, to iest gadki GlabGad A3, A5; bowiem kto ma nie iakã innã pieczę, á zwłãzczã o poćciwym pożywieniu, nie może nauce dołić wczynic MiechGlab *2v, *2; Bowiem v Greków Pitagoras/ ktori tę wynalazł naukę [tj. naukę liczenia]: wiele o tym piłãł. KłosAlg Av, Av, A4, A4v; RejPs 175 [2 r.], 175v; HistAl K3v, A okazãł to w Pãdwi mieście zacnã naukę/ i mnożstwem ludzi wczonych po święcie sławnem MurzHist B3; KromRozm III O4v; GliczKsiąż D4v, G7v, G8v, H6, I2 (26); GroicPorz av [3 r.]; RejWiz 7 marg, Dd2; Abowiem poznãł

Pan Bog każdą naukę *Leop Eccli* 42/19, *B2; A tak thych wálznych Sárnickich/ tych Lizmáninow [...] nikáfká sye nieboiemy/ Ale ie zá szalone ludzi/ zá fwowolne/ zá niczemne/ tak w wierze iáko y w inšzych náukách v syebie mamy. *OrzList* i2v; *OrzRozm* M, R2v; S tey náuki Alchimiey iednak wiele rzemiošł inšzych powštáło šwiátu potrzebnych *BielKron* 23y; A gdy podrošł [*Mojšesz*] ziednáá mu mištrze dobre w náukach rozmaitych *BielKron* 28; Iešt tedy tá Kabálá nic inego iedno wielki błáđ/ á przewrotna y šzkodliwa nieiáka náuká *BielKron* 46; Czytał Auguštyn w Kártáginie náuki ktore zowá Retoryká długo *BielKron* 160v; pišzú iž Egipcianie napierwey tę náukę wynaležli Geometriá/ to iešt rozmiérzanie. *BielKron* 270, 3, 26 [3 r.], 26v [3 r.], 46 [2 r.], 46v (26); Czwarta/ *Defignatiua*/ ktorá niektorzy *protractiuam* zowią/ to iešt/ náuká ktorá przez znaki a poćiąganie nieco pokazowali. [...] A ta náuka Defignatiua podług zwyczáiu ninieyšzého nie bywa zá wolná álbo wyzwoloná poczytaná *KwiatKsiąž* H4-H4v; ani žaden v nich za wmlnie wycwiconego [!] albo w naukach biegłego był poczytan/ ažby według nauki špiewać/ y na arfie albo na lutnicy grać dobrze vmiáł. *KwiatKsiąž* I2v, A2, B3v *margin*, Ev, E4v [2 r.], H3 (29); Deditus literis a pueritia, Ná nauce wychowány od dziectwá. *Mącz* 92c; Pecuniosae artes, Nauki pieniężne/ požiteczne *Mącz* 286b, 15a, 45d, 53b, 60a, 85b (57); To nas ten wielki Philoſopch [!] vczy tego/ iž kožda dowodna á nie omylna, náuká/ y gruntowna wiadómošć nášzá/ na pewnéy przyczynie sye šádowi *OrzQuin* T, H3 *margin*, H4; Tę náukę/ ktora vczy o škutkách biegow Niebieškich/ dwoiákim iá špošobem przeciwnicy iey gániá. Naprzod zmyšláiac iá być niczemną y fáłšywą náuká *LeovPrzep* a2v, av [2 r.], a2v [2 r.], b2v, C2v, D [2 r.] (13); ále iednak niewiem czemu/ iáko náuká lámá/ thák ci ludzie/ kthorzy sie nią paráią/ šá v mnie w wielkiej czći *GórnDworz* Cv; tho iešt iny špor/ co w. m. powiedałš iž tám temi ięzyki šá náuki pišáne *GórnDworz* F7v; powiedałš w. m. iž áni náuki/ áni mištrzá/ któryby trefnowáć vcził/ niemáłš ná šwiecie *GórnDworz* N7v, F7v, F8, G8 [2 r.], N4, T4 (14); *Actus* tedy według téy náuki/ ma Kwádratowych *pedes* czternašcie tyšięcy y cztery štá. *GrzepGeom* Nv, A3, A3v, A4v, Bv, B2 [2 r.], I2v [2 r.], O3; byš go moęł przez iáką náukę zábić odžierzałby to wšzytko co ia mam. *HistRzym* 54v; *RejPos* A3v; *BiałKat* 163v; *BielSat* Cv; *RejZwierc* A5, 4v, I2v *margin*, 13, 13v, 20v, Bbb3; *BielSpr* 16v; á iž ná on čász czem dáley tem gorze náuki w wielką zgárdę przychodžiły/ [...] przeto tež ledá iáko/ y šami czášem niewiedzac co/ pišáli *BudNT przedm* b4; Lecž mię do tego ono przywióđło/ že dobrzi Pišárzowie/ [...] gdy co porządnie á wedle náuki pišzú/ tedy šię nie iedno ná ninieyše czáfy álbo ná poštánowienie porządku/ ále więcey ná wšzech rzeczy przyrodzenie ogláđáią. *ModrzBaz* 1v; A przedsię y zakon Boży/ y náuki vczące mądrošci/ tyle ile može być mamy do wiadómošci nášzey brác *ModrzBaz* 9v, 8v, 9 [3 r.], [16]v, 98, 101 (29); *SkarJedn* 360, 362, [d9]v; *Kunſtreich*. Mištrowny. Vmieiętny/ et w Náuce doškonáły. *Artificiosus*. *Calag* 320b; W zakonie šwoim [...] náuki ktore były zániedbáne/ [...] wzbudził *SkarŽyw* 544, 162, 202, 544 *margin*; á czáruiac według nauki niezbožney Zydowškiey [...] iednego vrodziwego młodzięczyká Polaká w gárdło nožem przebili *StryjKron* 572; *KlonŽal* A2v; *Calep* 94a, 98b, 338a, 362b, 546a (8); *GostGospGroch kt*; *GostGospSieb* +2v; *GórnTroas* [3] [2 r.], 4 [3 r.]; *GrabowSet* H2; *LatHar* +5v; *WujNT* 1.Tim 4 *arg*; Tych náuk mieyšce co przednieyšz było w Athenách *JanNKar* B3v, B4v, C, C2v; *SarnStat* *3v [2 r.], 196, 199; *SkarKaz* 275a, 455a, 518a [2 r.]; *CiekPotr* 87 [2 r.]; *PaxLiz* Cv, Dv; Záżywał wšzytkich czárow y náuk łotrowškich: Parškał dymem y ogniem *KlonWor* 24, 81.

nauka czego (84): wycęye iż niemálf mnie rownego wnauce prorocstwa y wyeżdźby *HistJóz* D2v; *BartBydg* 158; *FalZioł* V 56v; *KłosAlg kt*, Av, A4; *BielKron* 160v; *KwiatKsiąż* I, I2v [2 r.], O; Chacographia, Nauká drukowánia Xiąg. *Mącz* 50d; Cosmographia, Náuká popifánia fwiátá. *Mącz* 66d, 17b, 18b, 31b, 51d, 52a (29); *RejPos* 35; *BielSpr* 11v; *ModrzBaz* 131v, 132; *Oczko* 11v; *BielSjem* 30; *Athletica* – Nauka zapaffi chodzenia. *Calep* 109b, 462b, 485b, 637a, 812a, 817a, 862a, 1003b. Cf *Wyrażenia*.

nauka około czego (8): *Geometria* Nauka około rozmierzania ziemie. *KwiatKsiąż* I3 marg; *Architectura*, Miſterſtwo/ álbo/ nauká około budowánia. *Mącz* 14d; Ieſli około trefnoſci ieſth náuká iáka [...] tedy w. m. pánie Derſniaku z náuki: á pan Boiánowſki s przyrodzenia/ dziwnie dobrze rozfmieſzyć vmiecie *GórnDworz* N8v, N8; *PapriPan* Cc2; *SkarKaz* 518a [2 r.]; *SkarKazSej* 660a.

nauka o kim (1), *o czym* (15): *GlabGad* M6; *Theologia*. to ieſt mowa álbo nauka o Bodze. *KwiatKsiąż* I4v marg, I4, I4v; *Mącz* 18b; *OrzQuin* H3; *SienLek* 194; kthorego rządzenia Bożego naiáfnieyſze ſwiádectwá/ w tey náuce o Biegách niebieſkich/ zámykáią ſie. *LeopPrzep* a2, a4, b, b3; *Alexander* Mácedońki/ ták fię wielce w náuce o táiemnicách rzeczy przyrodzonych kochał/ że teź ná Aryſtoteleſá Miſtrzá ſwego ciáżył/ iż ono [...] drugim vcząc y piſząc podawał. *ModrzBaz* [16]v. Cf *Wyrażenia*.

nauka w czym (4): W káźdey iney rzeczy [...] náuká/ y miſtrz náleſć ſie moźe/ ále Czo ſie thycze trefnoſci/ wtey iáko náuki/ thák y miſtrzá nie máłz áni było *GórnDworz* N7v, N7v, N8.

nauka czyja [= *stworzona, głoſzona lub wyznawana przez kogo*] [*w tym: G sb i pron* (25), *pron poss* (20), *ai poss* (7)] (52): *BierEz* H2, L2v; *BielŻyw nlb* 4, s. 103; *BielŻywGlab nlb* 14; *GlabGad* A2, A3; *HistAl* I4v, I7, K5v; a ci wſzyſcy [*lekarze*] [...] wſzytki znaki wedle nauki ſwoieí miedzy ſobá wváżyli *MurzHist* E2; NA Powod czterzy rzeczy náležá/ przegłędáć niź ſye wda w Práwo/ wedle náuki vczonych w Práwie. *GroicPorz* f2; *RejWiz* 49; *Leop* *B2; *BibRadz Eccli* 39/10[11]; *BielKron* 26, 46, 122v [2 r.], 197, 319v; *KwiatKsiąż* G, L2v; *Ars illi sua census erat*, Naukę ſwoyę miał za czynſz álbo ſwym ſie rzemieſtem żywił/ nie miał ynſzych dochodów. *Mącz* 47a, 1d, 68b, 103b, 150a, 291c (10); *GrzepGeom* G4, 12, N4v; tedy gdy ſobie wſpomnił ná owy czárowniki/ ná owy czárnoklięzniki/ y ná owy dziwne wymyſlacze ſwiátá tego/ iáko Pan Bog dopuſci czártowi márnemu/ áby im poſługował/ áby im pomagał onych márných náuk á wymyſłow ich *RejPos* 115; Przetofmy ſie vczyli ſwoiego Rzemioſlá/ By nam náłzá náuká pożytek przynioſlá. *BielSat* C3; *GrzegŚm* A2v, 67; *CzechRozm* 2; *PapriPan* [Hh5]v; *ModrzBaz* 92; *Oczko* 11v; *KochPs* 201; *SkarŻyw* 173; *BielRozm* 20; *KochFrag* 47; *KoſakSzczęſl* C4v; *SarnStat* 196; *CiekPotrŚredz*)? (4v; Ktorác zbuduie Szkutnik náuczony/ Ná cudzych ſtátkách dobrze zápráwiony/ Niech nie probuie ná twym ſzczęſciu ſztuki/ Swoiey náuki. *KlonFlis* E3.

nauka czyja [= *przeznaczona dla kogo*] (2): *KwiatKsiąż* A4v; káźda z tych náuk y zábow Szláchcicá porzádnego/ ofobneyby xięgi potrzebowálá. *KlonFlis* A2v.

cum inf (2): *Alchymia*. [..] Nauká kruſzce przemieniáć álbo fáłżowác. *Mącz* 6d, 303b.

Ze zdaniem dopełnieniowym [*w tym: aby* (1), *zaimek pytajny* (1)] (2): *KrowObr* 121v; gdyź mądroſci oney iáko Rzeczpoſpołit: ſpráwowác/ w ktorey fię teź zámyka náuka iáko wálczyć/ nie było. *GórnRozm* N2v.

I sg i pl w funkcji okolicznika sposobu (13): *HistJóz* A4v; *Te* [*tromancyjā*] *tho* mieniā *vmiā* *Moiżelz/* który *thā* *nāukā* *rozmāite* *cudā* *czyni*ł/ z *rōzgi* *wężā* *przemieni*ł *BielKron* 46, 26, 46 [3 r.], 122v, 445; *Mqcz* 212c; *HistRzym* 48v; *StryjKron* 370; *CzechEp* 423; *WujNT* 426 *marg*.

W połączeniach z przymiotnikiem od nazwy specjalności (25): *widz*ýłomi *fiē* *iżem* *noś*ýł *włfytky* *pokarmy* *ktore* *byw*áią *tzynyony* *nāukā* *piekar*łkā *HistJóz* A4v; *FalZioł kt*, V 93v, 95v, 96, 96 *żp*; *BielKron* 449; *Mqcz* 139b, 146b, 148c, 150d, 153b (11); *GrzepGeom kt*, C, Cv *żp*; *āle* *y* *dow*ćipu *niemāłego/ y* *w* *Miernickiēy* *nāuce* [...] *przyłōż*ýć *muś*íłz. *Strum* A3; *SkarJedn* 241; *Calep* 66b; *WujNT* 478.

W połączeniach szeregowych (25): *FalZiołUng* V 119; *BielŻyw nlb* 4; *KromRozm II* iv; *KrowObr* 189v; *Wfzytky* *nāuki* *y* *roboty* *wśelākie/* *takież* *rodzay* *bogow/* *czynienie* *obrazow/* *y* *innych* *bāwwochwālftw* *łtupy/* *napierwey* *tām* *wymy*łłono. *BielKron* 270, 9, 279v; *Mqcz* 175a, 272c, 423c; *LeovPrzep* F3; *RejPos* A3; (*marg*) *Przełtēpce* *Przykazānia* *pierwżęgo*. (–) *Ktōrzy* *vżyw*áią *nauk* *Szātanłkich/* *czārów/* *wieždżb/* *czārnokśięłtwā/* *pracę* [!] *Āstrologiēy* *BiałKat* 48v, 73v; *KuczbKat* 310; *A* *wybierāć* *łobie* *wśy*thko *po* *ziarnku* [...] / *czyniāć* *łobie* *w* *głowie* *łwey* *rozważny* *rozłādek/* *y* *z* *obyczāiow* *y* *z* *rozlicznych* *ludzki*ch *przypadkow/* *tākże* *y* *z* *nāuk* *pocz*ćiwych. *RejZwierc* 21, 17v; *ModrzBaz* 97, 130; *SkarJedn* 360; *CzechEp* 123; *NiemObr* 67; *ReszHoz* 139; *KołakSzczęśł* C4v; *SarnStat* 196.

W przeciwstawieniach: »*rzemięśłō* (6), *doświadczenie* (2), *mādrość*, *obyczaje*, *przyrodzenie*, *świat ... nauka*« (12): *Roznosć* *nāuki* *ā* *rzemięśłā* *GliczKsiąż* G7v *marg*, G8, H3, H3v, H4v, L8, M5v; *RejWiz* 80; *BielKron* 263; *Empiricus*, *Lekarz* *ktōry* *nie* *z* *nauki/* *āle* *z* *doświadczenia* *łęczy*. *Mqcz* 103b; *ModrzBaz* 9v, 13.

W porównaniu (1): *Boć* *mādrość* *nā* *fwiecie* *iēth* *iākoby* *iāki* *ozdobny* *ratu*łz *w* *iākim* *zacnym* *miełcie* [...]. *A* *nāuki* *pocz*ćiwe/ *ā* *ćwieżenia* *rołtropne* *łā* *iākoby* *gości*ńce *do* *onego* *miāłtā* *RejZwierc* 14v.

W tytułach (8): *O* *Naucze* *Barwierzkiey*. *FalZioł kt, kt*, V 56v, 95; *GlabGad* M6; *KłosAlg kt*; *GEOMETRIA*, *To* *iēłt/* *Miernicka* *Nāukā/* *po* *Polłku* *krōtko* *nāpisāna* *GrzepGeom kt*, C.

W charakterystycznych połączeniach: *aptekar*śka *nauka*, *barwierska* (4), *blāze*ńśka, *chytra* (2), *cnotliwa*, *cudza*, *dostateczna*, *dowodna*, *drukowana*, *drukowania* *ksiąg*, *dziwna* (2), *fāłszywa*, *krotka*, *ludzka*, *łaci*ńśka (2), *łotrowska*, *malarska* (*malarstwa*) (2), *marna*, *mādra*, *miernicka* (3), *niesłychana* (2), *niezbożna*, *niezgodna*, *ni(k)czemna* (3), *nowa* (2), *obca*, *obojętna*, *ogromna*, *okrutna*, *(nie)omylna* (3), *osobliwa* (*osobna*) (3), *pewna* (3), *piekar*śka (3), *pieniężna*, *pierwsza*, *piękna*, *(na)pisana* (4), *pobożna*, *poczciwa* (*u*ćciwa) (15), *(nie)pospolita* (6), *(nie)potrzebna* (11), *poważna*, *pożądana*, *pożyteczna* (5), *prawa*, *prawdziwa*, *prosta*, *prożna*, *przedni(ejsz)a* (3), *przewrotna* (2), *przystojna*, *ręko*dzielna, *roztropna*, *roztucharska*, *rozumna*, *skryta*, *skuteczna*, *śławna*, *stara*, *subtylna* (3), *szermierska* (2), *szkodliwa* (2), *sznycarska*, *tkacka*, *trudna* (2), *ucieszna* (2), *ufundowana*, *upadła*, *walkarska*, *wielka* (4), *wieszczbiarska* (*wieszczby*) (3), *wyborna* (2), *wypoczytana*, *wyrzezana*, *wytoczona*, *zacna* (8), *zamorska*, *żeglarska* (*żegłowania*) (2), *żydowska*; *nauka* *biblijej*, *biegow* *niebieskich* (*o* *biegach* *niebieskich*) (5), *o* *Bodze*, *bogomyślnych* *rzeczy*, *o* *boskich* *postępkach*, *boskich* *tajemnic*, *bożęgo* *słowa*, *około* *budowania*, *ciosania*, *czynienia* [*czego*] (4), *ćwiczenia* (2), *dysputowania* (2),

gadania, z gliny robienia, gramatyki (2), około gwiazd (2), o imionach, kowania, kragańcowania, kuglowania, lania słupow, leczenia ran, liczby (liczenia) (3), muzyki, o niebieskich znamionach, obeścia z bydłem, obyczajow (o obyczajach) (2), ozdobnej rzeczy, pisania (3), podbierania pszczoł, pomierzania (pomierzenia, około rozmierzania) ziemie (3), popisania świata (ziemie) (2), praktykowania (praktyki) (3), prorocstwa (prorokowania) (2), puszczania krwi, rachowania, rozmawiania (2), o rzeczach (skrytych) (2), rzezania (wyrzynania) (2), składania wierszow, sprawowania (sprawienia) [czego] (3), (około) spraw rycerskich (2), śpiewania (3), o tajemnicach rzeczy przyrodzonych, uwiarowania ran, warzenia, o ważeniu, wydzielania ziemie, wysmuknienia, o wzroście, zapasy chodzenia; badanie nauk(i), chwała, cześć, czytanie, miasto, miłość (miłownik) (4), nauczyciel, niepewność, pełny (pełen) (2), początek (6), podle ważenie, pojęcie (pojmwowanie) (4), pomnażanie (rozmnożenie) (2), poznanie (uznanie) (2), pożytek, przebieżenie, rodzaj, rożność (5), sława, summa, trudność, uczeń, uwabienie, uważanie, ważność, wiadomość (2), wynalezienie, wzgardzenie, wzgląd, zacność (3), zaprawowanie, zwolennik, żądza; godny k(u) nauce, niechętny, pochopny, potrzebny, rymujący się, skłonny (2); nauką opatrzone, osiągnięty, świetny; na nauce wychowany; doskonały w nauce, dostateczny, godny (3), mocny, naprzędniejszy, osobny, rowny, rozumiejący, sprawny, studyjum (2), sworny, towarzysz, uczeń, użyteczny, wyprawiony; nauki chycić się, doświadczyć, jąć się, nawyknąć, opuszczać, patrzeć (patrzeć) (3), pilnować, pomagać, przydać, pytać się, rozmiłować się, rozumieć, skosztować, szukać (3), udzielić, uży(wa)ć (zaży(wa)ć) (8), zapamiętać [= zapomnieć]; godzić się do nauk, obrocić się, prowadzić, przystęp mieć, udawać się, wrocić się; nauce dosyć uczynić, pomoc, przewyknać, przystawać, przyzwyczaić się; k(u) nauce należeć (2), upominać; naukę chować, chwalić (wychwalać) (2), czytać (3), fundować, ganić (2), hańbić, mieć (6), mieć na bacznosci, mieć za czynsz, mieć w nienawiści, miłować (2), (wy)należć (4), naprawić, niczemną uczynić, nizacz (za nic) mieć (2), opuścić, osławować, pojmwować, popisać (spisać) (2), przełożyć, przyjąć, przypisać [= dedykować}, przywrócić, rozmnażać, rozumieć, (z)rządzić (2), sromocić, stosować, stroić, ściągnąć na rozkoszy, uczynić, (prze)wiedzieć (3), wieść, wnieść (wnosić, przenieść, przynieść) (4), wymyślić, wzbudzić, (po)znać (3), zostawi(a)ć (zostawować) (4); baczenie mieć na naukę, sadzić się; o nauki dbać (2); w naukę {nauki) postępować, wda(wa)ć się (4), wprawić (się) (2); nauką brzydzić się, czarować, (u)czynić (czyniony) (5), dowieść, gardzić, ogień przyzwać, poszalić, przewyższać, przyszłe rzeczy powieść, rozum wyprawić, rządzić (2), uleczony, utracać czas, zabijać płody, zaprawować, żywić się [= utrzymywać się]; na nauce czas (lata, wiek) (s)trawić (4), fundować się, młodość utracić; (u)kochać się w nauce (8), kres zakresić, miarę zakresić (przejsć) (2), objaśniać, pilność (pilnowanie) podejmować (2), pracą podejmować, rozkoszować się, sprawować (sprawowanie się) (2), tkwić, zrownąć, żywot pokładać.

Przysłowie: Stára ono miedzy ludźmi przypowieść/ że poczciwość chowa náuki. *ModrzBaz* 135.

Zwroty: »bawić (a. zabawiać) się naukami (a. nauką), około nauki; naukami się bawiący« = *persequi artem Mącz; artem exercere, dare operam, profiteri artes a. studium; litteratus, studiosus* *Modrz* [szyk zmienny] (15:1;2): Baw fie więcey mądrofcia niżli náukámi *RejWiz* 80; *Mącz* 385d; *GrzepGeom* A4v; *RejPos* 63; *RejZwierc* 18, 20v; Y toby niezdrogi było/ kiedyby káždy obywatel ná káždy rok ftáwił fie przed wrzędem/ dawáiac o łobie łpráwę: ktoráby fie kto náuká báwił: zczegoby czynił nakład y ná potrzeby y ná hoyność. *ModrzBaz* 83, 91v, 129v, 130v, 131v, 132v, 135; *ReszPrz* 12; *BYł* ten czás v

nas w Polfcze/ [...] kiedy frómotá bylá/ nie tylko báwić fię náukámi/ ále y vmiéć czytác *GórnTroas* [3]; *WujNT* 426 *marg*, 479; *SkarKaz* 518a.

»ćwiczyć (*a. wyćwiczać, a. wyćwiczyć*) w naukach (*a. w nauce*), do nauk, naukami; (wy)ćwiczenie w naukach, nauk, około nauki« = *artibus erudire a. inficere, exercere; cultura ingeniorum, studia doctrinae Mącz; artibus a. in studio exercere, inetitutis et praeceptis erudiri Modrz* [szyk zmienny] (9:1:1;9:5:1): *GliczKsiąż* I4v, M4v; *GroicPorz* ev; *KwiatKsiąż* Av, A3, B2v, L4, N4, O3; *Exercere discipulos, Cwiczić vcznie w nauce. Mącz* 14c, 60a, 115c, 157b, 272c [2 r.], 359d, 423c; *GórnDworz* Kk5; *ModrzBaz* 4, 10, 132 [2 r.]; dwu ftarfzych [synów] ná vrzędy Rzeczypołpolitey obrocił: á młódzszego Ianá/ dał pilnie w ćwiczenie [!] náuk. *SkarŻyw* 133; *StryjKron* A3v; *NiemObr* 147; *WisznTr* 35.

»w naukach (*a. nauce*) ćwiczyć (*a. wyćwiczyć, a. przeciwiczyć*) się; w naukach (*a. nauce*), naukami (wy)ćwiczon(y) (*a. niećwiczony, a. poćwiczony, a. przyćwiczony*)« = *artibus instructus Mącz, Modrz; cyclopaediam absolvere, excolere ingenium, exercere artem, in arte valere, versatum esse in omni genere disciplinarum; artibus politus, disciplinae consultus, doctrina eruditus, exercitatus, litteris tinctus a. perpolitus a. initiatus, in omni genere disciplinarum peritus, scientiam artium habens Mącz; doctrinarum peritus, in omni doctrinae genere versatus Modrz* [szyk zmienny] (11;31:5): *KromRozm II* n4v; ále thylko o tych Mnichách dzifiefyszego wieku będę mowił/ [...] á zwłafztza/ ktorzy áni ná pułtzy ofobno nie miéłfkáią/ áni fię wżadney náuce pobożney ćwizą *KrowObr* 133v; *AMos* [...] w żadnych náukách áni w piśmiech był ćwiczony *BibRadz I* 461; *KwiatKsiąż kt*, A2, A2v, F3v, N3v; *Mącz* 14c [2 r.], 60a, 63d, 103d, 143c (19); *OrzQuin F*, Aa2; *GórnDworz* M5, Gg4; *KuczbKat* 130, 235; *Strum* A3v; *WSzytcy* tedy Młódzieńcy/ á zwłafzczá ci ktorzi czáfu fwego máią być sługámi Rzeczypołpolitey/ máią fię o to pilnie ftaráć/ áby [...] ćwiczyli fię w náukách [*pectusque suum imbuant optimis agendi praeceptis*] potrzebnych do fprow *ModrzBaz* 13v; Bo y láme przezwiłká podawáią mi do tego drogę/ ábych Kánonikámi zwał tych/ ktorziby fię w kanoniech/ to ieft/ w náukách Bibliey naywięcey ćwiczyli [*qui canonicis bibliis in primis studeant*] *ModrzBaz* 131v, 13, 91, 97v, 129, 134v; *SkarŻyw* 317, 388, 592; *ReszHoz* 134, 139; *GórnTroas* 5.

»naukę (*a. nauki*) da(wa)ć (*a. poda(wa)ć, a. wydawać*); nauka wydana« = *artes tradere Modrz* [szyk zmienny] (6;1): *BielŻyw* 69; *KłosAlg kt*; *KrowObr* 121v; iż fye tego wazę/ [...] podác w połpółtvo/ ták rzecz w lékárftwiech potrzebną/ dáiąc naukę o włafnych imionach/ álbo przezwiłkach żiół rozmáitych. *SienLek* 193; *StryjWjaz* AV; *PaprPan* Cc2; *ModrzBaz* 128v.

»nauk(i) się dzierzeńć« = *poświęcić się nauce, postępować w myśl jej zasad; doctrinam observare HistAl; institutionem [aliquorum] sequi Mącz* (3): włzitci fie nato zgadzali, czefne rzeczy opuściwfiży, nauk fie dzierżeli *BielŻyw nlb* 4; *HistAl* I4v; *Mącz* 384d.

»nauk(i) naśladować, naśladowca (*a. naśladownik*)« = *kształcić się; przestrzegać, stosować w życiu zasady nauki; assectator litterarum Mącz* [szyk zmienny] (7:2): *BielŻyw nlb* 6; *BielKom* C4; Ktore [*Cesarstwo*] gdy począł fprowować/ náuk náłładował *BielKron* 145v, 122; *KwiatKsiąż* F; *Peripatetici, Philosophowie* á mędrscy którzi Ariftotelisowey nauki á mniemánia náłładowáli *Mącz* 291c, Id, 334b, 385a.

»w naukach (a. nauce), około nauk(i), z naukami obierać się; obieranie (się) w naukach, około nauk; obierający się w naukach« = *in artibus vesci, deletare se cum musis, in studiis conquiescere, vacare philosophiae; otium litterarium, tractatio philosophiae* *Mącz* [szyk zmienny] (11:7:1;3:1;1): Czas przepieczny wdrogę iechac, z rozmagitemi fie navkami obierać a czytac ie *FalZioł* V 52, V 53 [2 r.]; *BielŻyw* n1b 6; Nád to yeffcže y ludzye tákowe wzbudził/ ktorzyby wtych náukách obyeraýac fie/ inífym bogá zálecáli *GliczKsiąż* G8, 15; PRzyczyny prze ktore Oyćiec Syná z imienia wydźiedziczyć może/ thy fą. [...] Czwarťa/ Iefliby fye około Czárnokfyęlkiey náuki álbo Czárov obierał. *GroicPorz* I4v; *BielKron* 121v; *KwiatKsiąż* G3, G4, K2v, K3; *Mącz* 18b, 234d, 238c, 259a [2 r.], 323a (11); *StryjKron* 6.

»nauką (a. naukami) się parać« (5): Tákże y wiele z onych ktorzy fię náukámi niepotrzebnymi paráli [*curiosa agentium*]/ przyniozłzy kfięgi popalili przed wftytkimi *BibRadz Act* 19/19; *KochSat* B3; *KwiatKsiąż* H4v; *RejZwierc* 16; Y wiele z tych ktorzy fię náukámi niepotrzebnymi (*marg*) czárnokfięskimi. (-) paráli [*qui fuerant curiosa sectati*]/ przyniozłzy kfięgi popalili *WujNT Act* 19/19.

»uczyć (a. nauczyć, a. nauczać, a. wyuczyć) nauk(i), w nauce (a. naukach), naukom, naukę; uczenie nauk, w naukach; nauki się uczą (*pass*); nauk uczący« = *inculcare praecepta, profiteri scientiam* *Mącz*; *imbuere artibus* *Modrz*; *artibus instituere* *JanStat*; *dogmatistes* *Calep* [szyk zmienny] (17:2:1:1;2:1;1;1): *KłosAlg* A4; *GliczKsiąż* I4v, Kv, M4v [2 r.]; ktory go [*Achillesa*] wychował y náuczył rozmaítym rzeczám álbo náukom *BielKron* 56, 11, 46, 82, 283v; *KwiatKsiąż* O; *Dialecticus*, ktory tey nauki vczy/ albo yą rozumie. *Mącz* 84c, 31b, 349c, 372c; *RejPosWstaw* [41³]; *BiałKaz* I3v; niechby ie tych náuk wyuczyl/ ktoreby ie y do wízelákiey ku ludźiam fkłonności/ y do dobre⁸⁰ pánowánia ćwiczyły *ModrzBaz* 47, 134v; *SkarJedn* 360; *NiemObr* 147; *ReszHoz* 131; *GórnRozm* Fv; *Calep* 338b; *RybGęśli* C2v; *SarnStat* 201.

»nauk(i), nauce, w nauce uczyć (a. nauczyć, a. przyuczyć, a. wyuczyć) się; w naukach (a. nauce), nauką (na)uczony« = *artibus studere* *Mącz*, *Modrz*; *discere artem* *HistAl*; *disciplinae studere, doctrinam percipere, litteras discere, in litteris versari, in philosophia procedere* *Mącz*; *disciplinam discere* *Modrz*; *litteris incumbere* *JanStat* [szyk zmienny] (24:2:2;19:1): *FalZioł* V 51v [2 r.]; *BielŻyw* 86; *HistAl* A8v, 17; *KromRozm II* o2, o4v; Otoż ftąd możem obáczyć/ yáko wyele ná tem/ áby ktho zmłodu náuk fie vczył *GliczKsiąż* I3v, L8, M5v, N2; *Leop* *B2; *OrzList* g; *BielKron* 9, 149, 157, 160v, 184v, 255, 263; *KwiatKsiąż* K3, K4; *Gymnasium Wízeláka* fzkolaá gdzie fie czego vczą álbo náuk álbo fzermowác/ skákác/ Táncowác. *Mącz* 150c, 36d, 44c, 90a, 157c, 423b; *SienLek* 194; *GrzepGeom* A4; *HistRzym* 54v [2 r.]; *RejPos* 35, 235v; *BiałKat* 361; *RejZwierc* 13v; *RejPosRozpr* o3; to też pewna/ że máią ná to fzkoly poftánowane/ gdzie fię młodzi ludzie vczą woienney náuki [*erudiatum ad helia*] *ModrzBaz* 113, 52, 134v, 135; *SkarŻyw* 46, 352, 452, 478, 592 *marg*, *ReszHoz* 139; *SarnStat* 192.

»nauki (a. naukę) umieć; nauk (nie)umiejętność; w nauce, nauk nieumiejętny (a. umiętny); nauki nie umiejący« = *in arte valere; disciplinarum rudis, ignarus* *Mącz*; *artes colere, litteris imbutum esse; artium cognitio* *Modrz* [szyk zmienny] (12;3;2:1;1): *BielŻyw* 92; *KromRozm III* B7; *RejWiz* 126v; *Właftyfláwá*/ ktora byłą pánną służebną v niebofzki Libuły/ wftytki iey náuki y wieźdzby vmiálaá *BielKron* 319v, 46, 332; *KwiatKsiąż* F4 [2 r.]; *Ignarus*, *Proftak*/ niewiádomy nieuk/ nauk nie vmiejętny. *Mącz* 147a, 359c, 474a; *Wiem* też iednego/ [...] ktory vmie dwie náuce *GórnDworz* N5,

G3v; *ModrzBaz* 13, 97, 129, 135v; Był mąż [...] w mowie nieumiejętny ále nie wnáuce *SkarŻyw* 328; *KlonFlis* A2.

»naukę wziąć« (1): [*Miechowita*] Spifał też obie Sarmácie/ Europfką y Scytyifką/ [...] s ktorey wżyfcy nowi Kronikarze náukę wzyęli/ ku wypifaniu pułnocnych kráin *BielKron* 419.

Wyrażenia: »nauka alchimicka, alchimijej« [*szyk 2:1*] (2:1): Z nauki alchimiczkiej: Miedz bywa przemieniona w mofiądż *FalZioł* IV 48d, V 52v; Była thá náuká Alchimiey poſpolita v Egipcyan *BielKron* 26.

»bakałarz w nauce (a. naukach) [czego, jakiej]« = *posiadacz najniższego stopnia akademickiego z zakresu jakiejś nauki* [*szyk 1:1*] (2): Stegoż miełhcza gdy zołtał Baccalażrem w nauce S. píma wzięt na kaźnodziejski ſtolec do poznania. *WróbŻołtGlab* A4; *BiałKat* 361.

»w nauce (a. naukach) biegły, doskonały, doświadczony; w naukach (a. nauce), nauk biegłość; w nauce doskonałość« = *in arte perfectus* *HistAl*, *Mącz*; *eruditus*, *peritus* *Modrz* [*szyk 19:10*] (17:4:2;3:2;1): *BielŻyw* 101; *HistAl* E2v; *GliczKsiąż* N; CEſarz Alexánder mąż doświadczony/ ták w rzeczach Rycerfkich iáko w náukach. *BielKron* 151; wżákże iefcze dziś náyduią ſie nád Ptolomeufá być doſkonálſzy w tych [*gwiazdarskich*] rzeczách/ ácz nie w náukách/ ktore z dawná gotowe máią/ ale w doświadczeniu *BielKron* 263, 46v, 184, 440v; A ryczerze albo boiownicy potrzeba [...]/ yżeby byli w naukach woiennych biegli *KwiatKsiąż* O4, F4v, I2v, L3 [2 r.], Ov; *Mącz* 343a; Vmárl pothym pan Boiánowfki Polfki Philozoph/ który przyrodzonym rozumem ſwym (bo chyba w Hiſtoriey/ nie był on w náukach biegły) głębokich rzeczy doięgał *GórnDworz* Dd8; *HistRzym* 95; *BielSpr* 1v; *Strum* A3; *StryjWjaz* A2; *ModrzBaz* 8v, 92, 97, 98; *SkarJedn* 241, 360; *SkarŻyw* 290, 575; *StryjKron* 145.

»(wszelakich) nauk bog« [*o Apollinie i Merkurym*] [*szyk 1:1*] (2): *Mącz* 198d; Tę *Prometheus* [...] áby tym bárzie obrotow niebiefkich pilnował ná oney gorże/ iáko przykowány/ zá powodem Merkuryufzá/ ktory iefł Bogiem náuk/ y *eloquentiey*, miełzkál *GórnRozm* N3v.

»boginie nauk« = *muzy* (1): Mnemosyne, Latine Memoria, Pámięć. Et mater musarum, Mátká bogiń nauk. *Mącz* 227c.

»nauka (a. nauki) czarnoksięska(-ie), czarownicze, czarnoksięstwa, tajemna« [*w tymi czarnoksięskie i czarownicze* (1)] = *dardaniae artes*, *magia*; *magica praestigia*, *magice* *Mącz* [*szyk 11:10*] (19:1:1:1): *FalZioł* IV 57c; A thák oni pthaci ile kroć chciał Porus/ według náuk czárnokfięskich [*secundum artem magicam*] pięknie ſpiewáli. *HistAl* H2, A, A5v; *GroicPorz* 14v; *RejWiz* 126v; *BielKron* 46v; *Mącz* 78a, 204a [3 r.]; *GórnDworz* T5v; Wirgiliuſz poftáwił ieden ſłup poſzrod miałtá/ á wczynił czárnokfięfką náuką że on flup wſze grzechy ſkryte onego dnia wczynione Ceſárzowi powiádał. *HistRzym* 48v; S tą Wiárą odpádzam od ſiebie ſzátáná/ bálwochwálſtwo/ náuki czárnokfięfkie/ niedowiárſtwo *BiałKat* 73v; *StryjKron* 6, 370; *CzechEp* 423; *WujNT* 426 marg [2 r.], *Act* 19/19, s. 699.

»doktor w nauce (a. naukach), nauk« = *uczony (szczególnie w Piśmie św.)*; *posiadacz wyższego stopnia akademickiego*; *professor artium* *Murm*; *doctor in facultatibus* *JanStat* [*szyk 8:1*] (5:4): *Murm* 177; *MurzHist* E3; Kryftus w tym koſciele [...] miedzy doktory w náukách rozmawiał *BielKron* 265, 122v; á Doktorowie lekárfkich náuk [*docent autem medicí*] powiedáią/ że tákowa pracá/ ma być ábo przed iedłem/ ábo nierychło po iedle *ModrzBaz* 11; *StryjKron* 512; *SarnStat* 180, 197, 923.

»nauki doktorskie« [szyk 3:1] (4): Ten [*Anacharsys*] acz był wielki y vdatny w boiowaniu, wżakoż wżdi do Atten fie wezbrał, aby doktorfkie nauki przeuedział *BielŻyw* 22; Którzy to nieinączy będą przymowani w kápitułach: iedno których przełożeni mieyc godné w tákowych náukách doktorfkich pochwałá [*quos in facultatibus ipsis doctoratu dignos approbaverint JanStat* 198]. *SarnStat* 180 [*idem*] 197, 923.

peryfr. »doskonały w naukach« = *Bóg* (2): Izali wiełz rozbiegánia obłokow/ (y) cudá dofkonálego w náukách [*perfecti scientiis*]? *BudBib Iob* 37/16, I 289a *marg.*

»nauka dyjalektycka, dyjalektyki« (1:1): *Dialectice disputare*, Rządnie á wedle náuki diálektyckey fie gádać. *Mącz* 84c; niechby o te^m było ftaránie/ áby ftudenći przećwiczywłzy fię w pirwłzych trzech náukách *Grammatiki*, *Dialektiki* [*artibus trivialibus perceptis*], y *Retoriki*, káždy fię wdał w tę náukę/ ktoreyby fię naywięcey vczył *ModrzBaz* 134v.

»nauka (a. nauki) filozofska(-ie), filozofijej« = *politior humanitas a. disciplina Mącz; philosophorum disputatio Modrz* [szyk 3:2] (3:2): *Mącz* 308a, 440h; *ModrzBaz* 97; *SkarŻyw* 102; Aż gdy potym przyfzłá wiará Chriftyánka ná rozłádek/ y ná regiment ludzi hardych y możnych: ták z ftrony zwierzchności ziemfkicy/ iáko y náuki Filozowfkicy [...] tożci fię dopiero y fundament ták ten vfuł *CzechEp* 233.

»gwiazdarska [a. gwiazdeczna] nauka (a. nauki)« = *astrologia i astronomia; astrologia HistAl, Calag; mathematicae disciplinae Modrz; ars astrologorum, astronomia Calag* [szyk 13:12] (25): *FalZioł kt*, V 51v; *HistAl* A, A2; Nektánábo krol Egipfki/ który też był miedzy Mędrce iednym policzon/ gdyż nálládowná vczenia wielkiego/ zwłáfczáz gwiazdárfkich náuk álbo czárnokfięłtwá. *BielKron* 122; Wyiecháli s Kráková piąthego dnia Márcá / nie dbáiąc nic ná tho Krol/ gdy Doktbor Miechowithá Máciey powiádał z gwiazdárfkich náuk/ iż próżno teraz Krol wyieźdzáć ma *BielKron* 413, 3v, 9, 28, 121v, 122v (14); iáko Máciey z Miechowá/ w náuce lekárfkicy y gwiazdárfkicy [*doctus medicus et astrologus*] człowiek wielce vczony/ pifząc o Sármanyi powiáda *ModrzBaz* 52, [16]v, 128v; *Calag* 466b; *WujNT* Yyyyy4; *PaxLiz* B4v, Cv.

»lekarska nauka (a. lekarskie nauki)« = *medicina HistAl, Mącz; medicinae facultas JanStat* [szyk 17:6] (23): O znamionach w ludzkich niemoczach: przez niektore znaki pewne: wedle lekarzkicy nauki. *FalZioł* V 13, V 13v; *BielŻyw* 68; *GlabGad kt*; *HistAl* E2v; *BielKron* 121v; *Vates medicinae*, Który lekárską náukę rymem popifáł. *Mącz* 476h, 5a; Aboćiem lekárka Náuká/ z pokufzánia fye vmnożyłá/ á z przygód rozmaitych. *SienLek* 37v, 194; *HistRzym* 95; *ModrzBaz* 11, 52; ifz wżytki [...] cudownie nád przyrodzone pomocy vzdrawiáł/ á pod lekárfká oná náuká/ z pokory wielkicy fwoiey / moc y łáfkę onę Boská wfobie pokrywał. *SkarŻyw* 593, 592 *marg.*, 593; *GostGospSieb* +2; *SarnStat* 180 [2 r.], 197 [2 r.], 923 [2 r.].

»nauki matematyckie; rechmistrska nauka« = *arytmetyka, geometria, muzyka i astronomia; arithmetica, numeralis scientia Mącz; ars mathematica Modrz* (1:1): *Mącz* 16b; Przydano też Kántory/ ktorziby młódzieńce w náuce Muziki/ y w inżyich náukách Máthemátyckich ćwiczyli *ModrzBaz* 132.

»nauka (a. nauki) mądrości, o mądrości« = *filozofia lub któraś z nauk wyzwolonych; philosophia, praecepta et instituta philosophiae Mącz; sapientia Modrz* (7:3): *GlabGad* A3; *Mącz* 36d, 44c, 338b,

402c; Bo o Solonie nápiáno/ że w Egipcíe báwił fię náuką mądrości *ModrzBaz* 129v. Cf »filozofija a nauka mądrości«.

»nauki mistrzowskie« = *może tzw. artes mechanicae* (1): Człowiek bywa nawczony [...] wnavkach mistrzowskich/ w filozophij/ w kupieczytwie *FalZioł* V 51v.

»[jakiej] nauki (a. [jakich] nauk) mistrz, mędrzec« = *nauczyciel; magister artium* *Modrz* [szyk 5:5] (8:2): *Murm* 178; *BartBydż* 114; *BielŻyw kt*; *GlabGad kt*; *MurzHist* E3; Przepowiedzenie przygód z Biegów Niebief- kich [...] przez Stánisławá z Ráwy Náuk wyzwolonych Mistrzá/ [...] z Lácinfkiego ięzyká ná Polfki pilnie przełożone *LeovPrzep kt*, F3v; *ModrzBaz* 130v; *StryjKron* 512; *PaprUp* C3v.

»nieświebodne nauki« (1): *Illiberales artes*, Nieświebodne nauki/ yáko íą rzemioslá ręczne. *Mącz* 191a.

»pani, bogini (wszech) nauk; (peryfr.) uczonych nauk pani« = *Atena a. Minerwa* (1:1;1): Pállás páni wífek náuk/ mądrością íláfuie. *KlerWes* A2; *Mącz* 222b; Vczonych náuk Páni rod wiedzy od Bogá *WitosłLut* A2.

»nauka (a. nauki) Pisma Św., święta, zakonna, teoloiiej« (4:2:2:1): Gdy Zołtarz Dawida proroka przez Mistrza Valentego dobrej pamięci z Poznania/ w nauce świętego píma doświadczonego na rzecz náżę polską wyłożony [...] przyszedł do ręku niektorim z doctorow [...] / oni na mię praczą the włożyli *WróbŻołtGlab* A2, A4; *RejPos* 234v, 235v; y íam był pierwszym lektorem y ítárfzym nád náuką Theologiey *SkarŻyw* 544, 46, 47, 317, 452.

»nauka praw (a. nauki prawa), o prawach« = *de legibus disputatio, studium iudicandi* *Modrz* [szyk 2:1] (2:1): *LeovPrzep* C2; ták też to íeít rzecz pożyteczna/ áby byli niektorzi pewni ludzie/ ktorziby fię bawili náukámi práwá/ íámi íiebie y drugie vcząc *ModrzBaz* 91v, 97.

»przyrodzone nauki (a. przyrodzona nauka); nauka przyrodzonych rzeczy, o przyrodzonych rzeczach« = *nauki przyrodnicze; physica, physiologia* *Mącz* [szyk 4:3] (5;1:1): *Murm* 178; *Physicus* (phiscus), naturalis, qui de naturis rerum tractat, przyrodzoney navky mystrz *BartBydż* 114; *BielŻyw kt*; Gadki z píma wielkiego philozopha Arístotela, y też ínfzych mędrzców tak przyrodzoney iako y lekarfkiey nauki z pilnością wybrane *GlabGad kt*; *Mącz* 298d [2 r.]; *GórnDworz* Kk5v.

»przyrodzone [= *nie objawione*] nauki« (1): Nikt fię tego z rozumu y z Philozophiey świeckiey náuczyc y dopytác z przyrodzonych náuk nie mógl. *SkarKaz* 486b.

»rycerska(-ie), wojenna(-e), waleczna nauka (a. nauki); nauka walki« = *ars duellica* *Mącz* [szyk 4:3] (3:2:1;1): *KwiatKsiąż* F2v, O4; *Mącz* 97b; NAuká Rycerfka íeít potrzebna káždemu Kroleśtwu y Rzeczy póspolitey *BielSpr* b3, 1v, 20; *ModrzBaz* 113.

»nauka [jakiego] rzemiosła, w rzemieślech, rzemieślnicza, ręczna« [szyk 3:1] (1:1:1:1): *Toreumatum*, [...] Nieyáka robotá foremnie rzezána/ ciofána álbo toczona/ [...] *Toreutice*, Nauká takowych rzemiosł. *Mącz* 458d; íeíliż tedy było ílufzno/ náukę Rzemieślniczą Rycérskiemu Pánu przypiác *SienLekAndr* a2; *BielSpr* 62; *KlonFlis* A2.

»szkolne [= *w szkole zdobyte*] nauki« (1): *ModrzBaz* 129v Cf *W przen* »naukami wypolerować«.

»szkoła, kolleijum, dom nauk(i); miejsce nauk, naukom« = *schola philosophantium* *Miech* [szyk 7:2] (3:2:2;1:1): *MiechGlab* 70; *GliczKsiąż* K8 [2 r.]; Támeż też [*w Aleksandryjej*] był Muzeus/

mieyfce náuk/ gdzie wiele vczonych ludzi było *BielKron* 270v, 231v; *BudBib* I 460a marg; *GrochKal* 16; *JanNKar* B4; Y nie zowie Pan IEZVS kościoła onego domem náuki *SkarKaz* 455b.

»nauka (a. nauki) świecka(-ie)« [szyk 6:2] (8): *KromRozm II* o2, o4v; wboiázni Bozey y w mądrości nauk świeckich/ y pílmá S. wielki pochop brał. *SkarŻyw* 178, 86, 388, 538, 592; *NiemObr* 67.

»nauka wiary (krześcijańskiej), chrześcijańska (a. nauki chrystyjańskie)« = *katecheza*; *religionis doctrina* *Modrz*; *catechesis* *Calep*; *capita religionis a. rerum de Deo credendarum, catechismus, doctrina divina, doctrinae Christianae summa, dogmata rudia, elementa a. initiamenta a. rudimenta a. summaria praecepta Christiana, initia sacra a. legis Christiana, initiatio in sacris, institutio sacra, sermo de Deo* *Cn* (3:2); *ModrzBaz* 130; *SkarJedn* 360; z ktorego [*Bazylijusa*] fię to pokázuie/ iż w tych łtronách/ kędy on miefzkał/ dzieći nie chrzczono/ ále pirwey ie vczono/ y ćwiczono w náukách Chriřtyáńfkich *NiemObr* 147; *ReszHoz* 131; *Calep* 172a.

»nauka wymowności, retoryki, dobrze mówienia, krasomowna, krasomowności« = *retoryka*; *rhetorica* *Mącz*, *Calep*; *ars loquendi* *HistAl*; *oratoria, rhetorice* *Mącz* (4:2:1:1:1): Ten Ariftoteles iefzcze młody będąc nauce wymowności fie vczył *BielŻyw* 86; *HistAl* 17; á takowi fię ku składaney mowie/ y ku oracyam pochodzącym według náuki Retoryki zdamifię godzą. *KwiatKsiąż* Kv, I2; *Mącz* 270a, 355b [2 r.]; *ModrzBaz* 134v; *Calep* 923a.

»nauka zgodnomowna« (1): *Grammatica, est scientia recte scribendi, pronuntiandi, navka zgodnomowna* *BartBydg* 66.

Zestawienia: »nauka krakowska« = *Akademia Krakowska* [szyk 3:1] (4); *PatKaz I* 12; Iefth theż ten wykład przezrzany y dořwiadcżony przez doctory píłma łwiętego nauki Krakowskiewy *WróbŻółtGlab* A4v, A2; *OrzRozm* O4v.

»nauki (a. nauka) wyzwolone, dobre(-a), wolne(-a), dobrowolne« = *arytmetyka, geometria i astronomia; artes liberales* *HistAl*, *Mącz*, *JanStat*, *Cn*; *optimae (bonae) artes* *Murm*, *Mącz*, *Cn*; *litterae* *Mącz*, *JanStat*, *Cn*; *ingenuae artes* *Mącz*, *Modrz*; *doctrinae, humaniores litterae, optimae disciplinae* *Mącz*; *liberalis eruditio* *Modrz*; *artes quae ad humanitatem pertinent, doctrinae ingenuae a. liberales, (politior) humanitas, litterarum scientia, litteratura, (masuetiores) Musae, politior elegantia, studia bona a. disciplinarum a. humanitatis a. liberali(ssim)a a. litterarum a. optimarum artium* *Cn* [w tym: w sg (5); *wyzwolona albo wolna* (1)] [szyk 44:36] [59:16:5:1): Dobrey náuce przyřtaway *BierEz* G; *Murm* 177; *HistAl* A8v; *BielKom* C4; *GliczKsiąż* I4v, I7v, M4v; *LubPs* A2; *GroicPorz* ev; *Wlelebnny* *Auguřtyn* [...] z młodych lat iefzcze w náukách wyzwolonych vczony *BielKron* 160v, 8, 283v; y ku tey łtarożytney domu wálzego chwale [!]/ nową chwale wyzwolonych nauk kuřileř fię przydáć *KwiatKsiąż* F3, kt, Av, A2, A3v, A4v (26); *Mącz* 90a, 157b, c, 191a, 238c, 272c, 423b; czemu by fy nie miało godzić/ wálzey Páńfkiewy Miłości/ choć téż Pánu Rycerřkiemu przypifáć/ częřci náuk wyzwolonych *SienLekAndr* a2v; Kořcioł Krześcijańfki Powřzeczny/ od kácerřtwá wybáwił/ potćiwych łpraw y náuk dobrych pilnoř wzbudził. *LeovPrzep* C2v, kt, F3v; *GórnDworz* G3v; *BiałKat* 361; *KuczbKat* 130, 310; *RejZwierc* 13v; *RejPosRozpr* c3; *StryjWjaz* A2; (marg) Sędziowie z iákich ludzi obierani być máią. (–) ktorziby w káżdey náuce wolney biegli byli. *ModrzBaz* 97, 13, 98, 130v; Y nie było iefzcze ná łwiećie/ áni będzie řadney Akádemiey/ áni Kollegium/ gdzieby Theologia/ Philozophia y inne wyzwolone náuki inřzym fię ięzykiem vczyły y rozumieć mogły. *SkarJedn* 360; *SkarŻyw* A4; *StryjKron* A, A3v,

145, 512; *ReszHoz* 134, 139; *PaprUp* C3v; Napiérwżé mieyfce/ rycérkié/ y práwné/ po nich náuki wyzwoloné máią. *KochCn* B3; *JanNkar* B3, B3v [2 r.], C [2 r.], C2v; TEż synowie kmieccy nie będą mogli z dziedziny/ ná którój rodźice ich miefzkáią [...] odéydz/ iedno dla náuk wyzwolonych *SarnStat* 660, 195, 196, 201.

Szeregi: »nauka albo biegłość« (1): *Eloquentia. Ciuilis scientia. Eft quae uerfatur circa ea quae ad adminifirandam Rempub: pertinent.* Náuká álbo biegłość w mieyfczkich rzeczách. *KwiatKsiąż* H3v marg.

»nauka, (i, abo) cnota« = *virtus et doctrina* *Modrz* [szyk 3:3] (6): *KwiatKsiąż* F4; *GórnDworz* Kk5v; *ModrzBaz* 4, 133; PRáwieś fye vkochał w náuce/ y cnoćie *PudłFr* 12; *KochPij* C3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»nauki i (ksiąg) czytanie (a. czcienie)« [szyk 1:1] (2): *BielŻyw nlb* 4; w wielkie fię náuki y książ czytánia niewdáwał *SkarŻyw* 56. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1r.].

»nauka, (albo, i, a) ćwiczenie« = *ars et exercitatio* *Modrz* [szyk 11:5] (16): *KwiatKsiąż* A2, A3v, B, E2, F2v (8); Rudimentum, Pierwży początek nauk y ćwiczenia. *Mącz* 359c, 272c; *RejZwierc* I2v, 14v; A to niech będzie o náuce y ćwiczeniu rycerfkiem. *ModrzBaz* 113, 15; *Calag* 536a; *Calep* 329b. [*Ponadto w połączeniach szerego* 3 r.].

»nauka i dowcip« [szyk 2:1] (3): iżeby rycerz [...] w náuce/ y w dowcipie rycerskim/ biegłym á mocnym był. *KwiatKsiąż* Ov, K3; Bo iż fię w káżdoy rzeczy rozumem fpráwuia/ Więc dowcip y náuki ináczey miłuią. *HistLan* F6.

»filozofija a (to jest) nauka mądrości (a. o mądrości)« [szyk 3:1] (4): *GlabGad* A3; Philosophiam quantopere expetendum putas, Iáko bárzo mniemałz Philofophia á nauká mądrości ma być požádána. *Mącz* 338b, 36d, 504d. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.].

»nauka abo fortył [= *sposób*]« (1): Otoż iáko w oney długiej á foremney powieści / próżno náuki ábo fortyłu fzukác/ [...] ták też záfię w tey krotkiej/ á co regułka pomoc może? *GórnDworz* N8.

»księgi a(1)bo (a) nauka (a. nauki)« [szyk 2:1] (3): *ComCrac* 13v; człowiek vczony/ kfiąg/ á náuki páthrzác/ regułą fwą/ tbo ieft Philozophią/ [...] ftrzymał fię nie dotknác wielkiej wfzetcznice? *GórnDworz* Aa7v; *GostGosp* +4v.

»nauka, (i) kunst« [szyk 1:1] (2): A ty [znaki] fą [...] pámyęc przefłtych rzeczy/ wyádomość przyfłtych/ vmyeyętność rozmáitych kunftow y náuk *KromRozm III* B7; *Calep* 98b.

»nauka i (albo, a) mądrość« [szyk 3:2] (5): *BielŻyw* 97; Nauká albo mądrość/ przes którą fię wywiáduiemy o przyrodzeniu/ y o cnoćie wfzelákioy rzeczy. *KwiatKsiąż* E3 marg; *Mącz* 222b, 297d; *SkarŻyw* 478. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.; w przeciwstawieniu 1 r.].

»nauka a misterstwo« (2): Coquinaria, Náuká á mifterftwo wárzenia. *Mącz* 65a, 51d.

»nauki i (tudzież) obyczaje« [szyk 2:2] (4): *BielKron* 11; *KwiatKsiąż* A4v; *Mącz* 349c; tego ia chcę rozumieć/ ktory by godzien był/ być Krolem: to ieft ftárożytnego domu pána/ [...] wypráwionego/ y wycwieżonego w dobrych á pobożnych náukach/ y obyczáiach. *GórnDworz* Gg4. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.; w przeciwstawieniu 1 r.].

»pismo, (i, a, ani, albo, też, to jest) nauka« [szyk 10:5] (15): *MiechGlab* *2v; *GliczKsiąż* G8 [2 r.], N6; *BibRadz* I 461; Ten [Set] napirwey od oycá fwego Adámá przewykł náukom y pífmu *BielKron*

3v, 3v; *KwiatKsiąż* F4; *Mącz* 195d; ná ten čás/ iż áni piłmá/ áni náuk nie ználi/ wielka grubość iáko w íámych ludziech/ ták y w ięzykach byłá. *GórnDworz* F4v, F5; *RejPos* A6, 235v; *ReszPrz* 12; *KochPam* 80. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»proba a nauka« (1): Ad regulam dirigere, Wedle proby á práwey náuki próftowác. *Mącz* 351a.

»rozum i (a) nauka« [szyk 3:1] (4): *BielŻyw* 69; *Mącz* 334b; *RejZwierc* 16; Dobry tedy przez się íam rozum íełt/ y dobré íá náuki *GórnTroas* 4. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»nauka, (a(1)bo, i, ale i) rzemieślo« [szyk 19:2] (21): *BielŻyw* 92; *KromRozm II* n4, n4v; *OrzRozm* A2v; Ad artem et praecepta revocare, Doświadczić á skofztowác nauki á rzemiesła íwego. *Mącz* 16d; *Textrina*, Tkácka nauká álbo rzemieślo. *Mącz* 453b, 16d, 43a, 202d, 303b, 432c; Acz we wízytkich inych náukach/ y rzemieślech/ lepiey prześć miárę/ á być miedzy ósobnymi. *GórnDworz* M5, Z, Ff; Pobaczywízy á wyrozumiawízy rodzicy rozum ábo dowcip młódźieńczyká íwego/ niech go wpráwiá w tákowe náuki ábo rzemioslá [*ad eas artes*]/ do ktorychby íe przyrodzenie ciągnęto *ModrzBaz* 11v, 11v; *GórnRozm* Fv, N2v, N3; *OrzJan* 63; *KlonFlis* A2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w przeciwstawieniach 6 r.*].

»seкта [= *doktryna naukowa*] i nauka« (1): Sectam et institutionem aliquorum sequi, Sekty y nauki czíey íie dzierżeć. *Mącz* 384d.

»słowo a (i) nauka« (2): iż żadne obaczenie rozumu człowieczego/ nie może niłkąd inąd vrość/ íedno s pilnego íłuchánia á s pilnego wważánia íłow y náuk pothrzebnych *RejPos* 63, 62.

»traktat, to jest nauka« (1): Tu íie poczyna Tractat/ To íełt nauka pułzczania krwi. *FalZioł* V 56v.

»nauki i uczenie« (1): GOrdyanus Cefarz [...] był dobrej ípráwy y śmiáłości/ w náukach íie y w wczéniu kocháiąc *BielKron* 152. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka, (i, abo) umiejętność« [szyk 4:1] (5): *Mącz* 454c; gdy íie kto ná ten świát rodzi/ y mámkí y míłtrzá potrzebuie/ zá ktorych pomocą y ítáránim byłby wychowan/ á w wmiéjności y w dobrych náukách wyćwiczon *KuczbKat* 130; *ModrzBaz* 23v; *Calep* 338a.

Wyrażenia przyimkowe: »z nauki« = *zgodnie z wymogami nauki* (1): tedy íię przedsię prácowác mamy/ íełłíże chcemy yżeby kto w tey mierze dobrze poítánowion był/ íżeby w każdym rodzaju ípraw mogł z nauki pięknie óchedoźnie y okwície mowić. *KwiatKsiąż* 12v.

»z nauki« = *sztucznie* (3): Íełth druga Siarka żywa kthora thak íama z ziemie wychodzi nieprzyprawna/ Druga Siarka íełt martwa kthorą półpolicie z nauki czynią *FalZioł* III 38b; *RejFig* Cc8v; *BielKron* 26.

»za nauką« = *w wyniku dociekań, badań naukowych* (1): Co czáfu Rzymian ludzie mądrzy óbaczywízy/ áby Rok á w nim czáfy y Swiętá nie błáđžíly/ ták go obráchowáli: iż dzień ón co zbywał/ co lat kilko był przepletan. y Iulius Caefar [...] wnet po nim Auguítus/ poítánowili go zá náuką pewną *Oczko* 29v.

W przen (67) : íednak w tím íie nigdy od nauki nie odchíłá. *BielŻyw* 80; nye záras one [synów] ná íluzbę wypychać/ ále pírwey yákoby íluzżyć/ á pánu godnemi íie ítác myeli/ náuką oną obłóżyć máyá. *GliczKsiąż* H5v; nye rozumeyąc tego áni wyedząc że náuká ná dobre rádzi *GliczKsiąż* I3v; że náuká [...] yełt lekárítwo wmyłlu *GliczKsiąż* I3v; Potym tey nędzney dułzy trzebá tych receptow/ Aby s poczćiwych náuk doítáłá konfektow. *RejWiz* 79v; ták że on [*Plato*] [...] ktorego náuką one

Kollegia á fkoły Acádemie rzeczóno brzmiály/ ftał fie pielgrzymem/ y vcźniem *Leop* *B2; kthorzy od tákowych náuk dalekimi będąc/ [... j koniecznieby fie tedy wśyżcy ci záwłthydzić mieli *BibRadz* *5; kto fie wśyżtek myśleniom y wyżwolonych nauk vwabieniom poddał *KwiatKsiąż* K3; AEsculapius [...]. Który lekarskiey nauce światłości przidał *Mącz* 5a; Encyclius, Okrągły/ [...] Unde Encyclopedia, Okrąg wśyżtkich náuk/ yákóż to yedná ná drugiey wiśi. *Mącz* 103c; Iacent studia literarum, id est, frigent, Potániały náuki. *Mącz* 161b; Sitquae salubrior studiis, quam dulcior, Niechay będzie zdrowízy náukóm niżli słódśzy *Mącz* 337c; Repercutere fascinatores, Tym którzi mamią ludźmi odtrącić ich náukę *Mącz* 339c; Brevis rerum praeceptio, Krótka [...] drógá ku póspolitey nauce. *Mącz* 351a; Conticuerunt literae vel literarum studia, Zámilknęli náuki *Mącz* 438c; Literis sustentor et recreor, W náukách yedyną pociechę y ochłodę mam. *Mącz* 448c; Distrahere hominis industriam in plura studia, Roztárgnąć yego vmysł rozmáytimi náukami. *Mącz* 462a; Proveniunt studia hilaritate, Náuki pochadzáyá/ rośtá/ mnożą fie od wesołości. *Mącz* 483b; Devocare e coelo Philosophiam Philosophią á náukę mądrości z niebá zwołác *Mącz* 504d; Se literis involvere quod et abdere se literis dicitur, Náukami fie obtoczić *Mącz* 507a, 68b; ábowiém ná tych trzech rzeczách/ wśyżtká dofkonála ftoi náuká *OrzQuin* 113; iż náuki dobre/ ktore Bog zá fkarb naykosztownieyśzy ludziom ná świat póśłał/ fą póżytheczne *GórnDworz* G3v; Nie dáýże fie z nim z młodu łámác twárdemi á wichrowáthemi náukami *RejZwierc* 7v; Bo iefli ślyśyż iż tám [...] pocźciwe śpráwy tákże y náuki ludziom śmákuią *RejZwierc* 17v, 12; Wielką chwałę ma śzkołá/ iż y náukę wiáry świętey/ [...] y wśyżtkie ludzkie śpráwy nieprofłtych ludźi ledá iákimi śzálami wyważa *ModrzBaz* 130; Cożeście w ten czás czynili kochánkowie náuk *ModrzBaz* 132v; Przeto teź náuki oźiębły *ModrzBaz* 135v; Szkoły Láćińfkie fundował/ áby w każdym Narodzie náuki fie fczępiły *SkarJedn* 361; iáko fą [kościóły moskiewskie] ośierociále w náuce *SkarJedn* 377; a gdy pífmá świętego fkuśił/ iufz mu żadna inna náuká śmákowác niemogła. *SkarŻyw* 459; poniewaśz oná [historia] iefł naprzod wśelkiey dawności kluczem/ náuczycielką/ wiadomości y wiáry o Bogu/ y Miśtrzinią nauk wyzwolonych/ y rękodzielných *StryjKron* A; Bo gdzież ktore księgi álbo náuká zaráz ták dofkonáło fie wylęglá/ áby potomny wiek częgo przydać nie nálał? *GostGospSieb* +4v; Ná rozumie záśię náuki fie przyimuią *KochCn* B3; iż z náuk płyną prawdziwe cnoty *GórnTroas* 4; *KochPij* C3; Ci [Rzymianie] náukam wśyżtkim śiedlifko y gniazdo v śiebie wśáli *JanNKar* C.

Fraza: »náuki (a. náuka) kwitná(-ie) (a. kwitnąć poczynają); náukami (a. náuk ćwiczeniem) kwitnąć« = *florentem esse litterarum, florent studia Mącz; florere disciplinis Modrz* [szyk zmienny] (4:2): *KwiatKsiąż* A3; *Mącz* 131b [2 r.]; *ModrzBaz* 128v; dziśieyżych czáfow widziem iż náuká kwitnie/ rozumy fie w ludziách oftrzą *SkarŻyw* A4; *GrochKal* 19.

Zwrot: »náukami wypolerowác, wypolerowany« = *e scholis politus Modrz* (1:1): tedy będzie przyrodzeniu godna wdzięczność oddana/ yefliże nieomieśkamy yego darow/ ale ye dobrymi czwiczeńmi y wyzwolonymi náukami wypolerowác wśiłowác będziemy. *KwiatKsiąż* B; *ModrzBaz* 129v.

Wyrażenia: »náuka czartowska, szatańska« [szyk 1:1] (1:1): bo wiele ich co w śobie czártowfką náuką zabijáią płody/ ták iż martwo rodzą. *BielKron* 445; *BiałKat* 48v.

»droga nauk (i), ku naukom (a. rodzajowi nauk), do wyuczenia nauk, naukam« = *via ad artes a. artium et disciplinarum a. doctrinae* Modrz [szyk 5:5] (3:3:1:1): *BielKron* 3v, 8; *KwiatKsiąż* I; á iákožby Zbor Boży był vcžon/ iákožby zgromádzenia ludzkie były rządzone/ kiedyby ludzie niebyli w lzkołách/ ktorziby podawali drogi przednieyfzych náuk *ModrzBaz* 129, 23v, 133; *Oczko* 11v; *SkarŻyw* 2.

»głęboka (jest) nauka« = *literae interiores* Modrz [szyk 4:1] (5): *RejKupSekl* a3v; *ModrzBaz* 129; *SkarŻyw* 47; Bo cóžby to zá grzeczy, náuk głébfzych lzukác, á łów lámych ięzyká przyrodzonego zániedbác? *JanNKar* C2v, C2v.

»głowa wszytkich nauk« (1): A ták Grekowie/ gdzye była głowá wšytkich náuk/ záváždy mieli dziwnie wymyfláne božki. *BielKron* 98.

»głowne miasto wszytkich nauk« (1): Philo powiedział/ Iz Geometria iest główné miásto wšytkich Náuk. *GrzepGeom* A3v.

»perła nauk« (1): Y niechay iuz tám [tj. uniwersytet w Krakowie] będzie iáko iáka Perłá náuk wšyftkich [*scientiarum praevalentium margarita* *JanStat* 216]: áby wypuščzáła z siebie ludzie porádné *SarnStat* 196.

»studnica nauk« (1): y niech tám [tj. uniwersytet w Krakowie] będzie študnicá Náuk [*fons doctrinarum* *JanStat* 216]/ z których będą mogli wšyfcy czérpác/ chcący co vmieć. *SarnStat* 196.

»szkoła nauk [czyich]« (1): w tym cię przeštrzegam/ [...] iz poniewaž chcéž być vcžniem lzkoły Chriřthá Páná: ktora we wšytkim rožna iest/ od lzkoły náuk ludzi mądrych šwiata tego: žebyš lie co naprořtšzego pytánia trzymał *CzechRozm* 2.

»zdrowe nauki« (1): Miřtrze przekládáli/ ktorziby [...] ten wiek bárzo šliřki/ zdrowemi náukámi [*salubribus praeceptis*] do ludzkošci/ y do wřelákiego łpořobu pocžciwego žyćia/ zápráwowáli. *ModrzBaz* 128v.

2. *Zasady wiary, religia lub jedno z wyznań; doctrina Vulg, Pol Ant, Modrz; scientia Vulg, Pol Ant; disciplina PolAnt; norma, professio* Modrz [w tym czyja = tworzona, głořzona lub wyznawana przez kogo (1305): *G sb i pron* (622), *ai poss* (435), *pron poss* (277); w tym: *G sb + ai itp.* (29); *niektóre pl w takiej samej funkcji jak sg*] (2187) : Moia nauka nieieřt moia/ ale tego który mié pořlál *OpecŻyw* 66; będąieli kto chcietz wołá iego czynitz/ pozná tę naukę/ iestli od boga czyli iá lám od siebie mowię. *OpecŻyw* 66v, 109, 118v, 161; *PatKaz* I 12; *TarDuch* C2 [2 r.]; *BielŻywGlab* n1b 9; Day to moy miły otcze aby moi zwolennici byli doskonali w nauce *WróbŻořt* E6v, X2v; *RejPs* 16v, 27, 36v, 92, 175 (13); *RejKup* o4, o5, o6v, y2v; iz wářlá náuká nye yeřt z duchá řwyętego/ á izelcye fářřfywi prorocy. *KromRozm* I C3, A2, C3, C4v [2 r.], D, Fv (16); *MurzHist* C3v, Dv; Kolofencyki [...] przeřtrzega od obłudney řwyętořliwořci j náuki *KromRozm* II e2v; nápiřál křyęgi *Retractationum*/ to yeřt/ odwołánýa/ gdžye omyłki řwoye ták wnáuce/ yáko w wykłádánýu piřmá wypifuye. *KromRozm* II qv, dv, f2, gv, h4, h4v (10); *KromRozm* III D6, D7 [2 r.], E2v [2 r.], E3, F5v (11); *Diar* 50, 86; *DiarDop* 101 [3 r.], 102 [2 r.], 103; *GliczKsiąż* H3v; *LubPs* Dv, D3v, Q2v marg, V3, bb5 marg (9); *KrowObr* A2, B, Bv, B2, [B3]v [2 r.] (28); Bądž řtały ná drodze Páńřkiey/ y w prawdzie řmyřlu twego y w náuce *Leop Eccli* 5/12, *Ioann* 14 arg; *RejFig* Ee2v; *RejZwierz* 108; Tákci Pan opátrnořciá řwoiá záchowýwa w kořciele pracá řług řwych/ y náukę *BibRadz* I 353v, I 353v, *Os* 4/6, II 37a marg,

Ioann 7/16, 17 (9); powiádáli iż oni według náuki S. Filipá Apoštoła wiarę Krześcijáńską trzymáią. *BielKron* 462, 44, 155v, 165v, 194, 197 [2 r.] (15); *GrzegRóżn* C2, O; *KochZg* A4; pokornie prośzą/ ábyś W. K. M. w tę rzecz miłościwie weźrzeć/ á v siebie ią wedle potrzeby vważywłszy/ tey náuki łáfkáwye bronić raczył *SarnUzn* A3, D8, E4v marg, G8v, H5v, H6, H6v [2 r.]; *LeovPrzep* C4v; *RejAp* 26v, 32v, 75, 82; komu odpuścicie grzechy/ będą mu odpułzczony: á komu ie zádzyerżycie/ będą im zádzyerżáne/ to iest/ kogo poznacie iż fie będziey fprawował wedle woley á wedle Ewányeliey/ to iest/ tey woley á tey náuki moiey. *RejPos* 302v, 10 [2 r.], 11 [2 r.], 12v, 22v, 23v (44); ieflibyś vpornie fie ná fwoy rozum ládząc/ thą náuką wzgárdził/ thedy pewnie wiedz/ iż ład wieczny na łobie odnieść muśiż *RejPosWiecz*² 95v, 95v; *BialKat* 121, 163v, 181, 218v, 231; *GrzegŚm* 36; *KuczbKat* 105; *RejZwierc* 8v, 42; *WujJud* 3v, 15v, 16, 22v marg, 35v marg (21); *WujJudConf* 22v, 29v, 42v, 88, 157, 217; *RejPos Wstaw* [143³] [12 r.], [143³]v, [143⁴]; Bo ośtáwiłes lud twoy/ dom Iáhákowow/ bo [...] naukami cudzemi zábáwili fię. *BudBib Is* 2/6; *BialKaz* B2; *BudNT przedm* b8, *Ioann* 7/16, 17; *CzechRozm* 2v, 23v, 71, 91v, 93 (11); *ModrzBaz* 67v; *SkarJedn* A5v, 285, 291, 319, 341, 394, d8v; *KochPs* 157; iedno czytánia Prorockie⁸⁰ tám flucháią á pieśniami wedle fwey náuki chwałą Páná Bogá. *SkarŻyw* 362; W tym fię wielkie záprawdę błogofłáwieńftwo Boskie nad tym kościołem Rzymłkim pokażuie: iłz od tych trzech wielkich y pierwszych Apoštołow łzczepiony/ y náuką ich wyćwiczony/ [...] iest *SkarŻyw* 408, 47, 59, 203, 270, 374 (19); Iefli kto ináczey vczy/ á nie przyłtawa ku zdrowym powieściam Páná nászego Iezufá Chrifufá/ y ku tey náuce ktora iest wedle pobożności: nádał fię nic nie vmieiąc *CzechEp* 102, 19, 36, 37, 51, 69 (18); *NiemObr* 11, 15, 23, 35 [2 r.], 42 (16); *ReszPrz* 23, 28, 29, 36, 45 (8); *ReszHoz* 136; *ArtKanc* A10, M17, P7v [2 r.]; *LatHar* 8, 78, 430, 448, 730; *WujNT* 31 [4 r.], *Matth* 16/12, *Mar* 1/27, s. 237, *Ioann* 7 arg (31); *SiebRozmyśl* K2v; *SkarKaz* 43a, 81b, 206b, 241a [4 r.], b (19); *SkarKazSej* 686b, 687a.

nauka czego (27): *BielŻywGlab nlb* 9; *RejPos* 30; Doznało wizytko Chrześciánftwo/ iż nikt gruntowniey w náukę prawdy Chryftufowey nie tráfił/ iedno tęt ktory ná ftolicy Piotrá S. [...] siedział. *SkarJedn* 146; GDy Syn Boży [...] chciał fię tak ftác iáko my człowiekem/ ná nápráwę ludzkiego przyrodzenia/ obciąc tu z ludzmi ná ziemi/ á zołtáwuiąc nam náukę żywotá wiecznego *SkarŻyw* 383; *WujNT* 733. Cf »nauka wiary«, »nauka Zakonu«, »nauka zbawienia«.

nauka czego [= skąd płynąca, w czym zawarta] (76): *KromRozm III* Ev; *ReszList* 182; Lecz náuká ksiąg zákazánych nie iest wátpliwa/ ále iáwnie zła y łzkodliwa *WujNT* 712. Cf »nauka Ewánjelijej«, »nauka Zakonu«.

nauka około czego (8): *SarnUzn* G5; *RejPos* 16v; *BialKat* 101, 288v; Drugie náuki [heretykowie wzbudzali]/ około v[práwiedliwienia nászego przeciw fámej wierze/ y zá dobrymi vczyńkami *WujNT* 815; *WysKaz* 18; *SkarKaz* 309b. Cf »nauka około wiary«.

nauka od kogo (2): *BialKat* 248v; Piotr [...] ziówienie/ y náukę od Bogá miał *SkarŻyw* 600.

nauka o kim, o czym (27): *LibMal* 1554/188v; *BibRadz* II 57b; miełzkaymy w Domu Bogá żywiącego/ gdzie są iedny wárgi/ iednołthayna náuká o Bogu Oycu *GrzegRóżn* I3v, N2; *Mącz* 210c; *RejPos* 124; *GrzegŚm* Av; *CzechRozm* 222v; *SkarŻyw* A2, 363, 408; *CzechEp* *4v, 105, 130, 204, 209; *NiemObr* 77, 115; *ReszPrz* 38, 72, 95; V íamyck Chrześcijan Kátholikow náuká y wiadomość

pewna o prawdziwym Bogu [...] zoftála. *SkarKaz* 276a, 417a, 550a. Cf »nauka o wierze«, »nauka o zbawieniu«.

Ze zdaniem przydawkowym [w tym: że, iż (6), aby (2), zaimek pytajny (1)] (9): weyrzy kiedy ná then lud twoy mizerny/ ktory fie dał vwieść Antykryfthowi/ y iego fálzywey náuce/ áby Páná Iezu Kryftá Syná twego miłego bluznił *KrowObr* 149; *RejPos* 52v, 85, 159v, 193v, 253; *RejPosWiecz*³ 99; *WujJud* 123; *SkarŻyw* 189.

W połączeniu z nazwą herezji, imieniem lub nazwiskiem jej założyciela lub przymiotnikiem od tych nazw [w tym: ai od n-pers (55), G pl nazwy wyznawców (17), G sg n-pers (6), ai od n-loc (1); nauka + określenie (40), określenie + nauka (39)] (79): *SeklWyzn* a3; O wierze y náuce Luterfkyey. Rozmowa Dworzániná z Mnichem. *KromRozm I kt*; A yelli okażę iż podburzył/ będyełz wyerzył/ iż to wlfytko prawdá co ya powyádam o Lutrowey náuce? *KromRozm I Dv*, A3, D2, E4 *marg*, Fv *marg*, F3 *marg* (14); *KromRozm II av*, a3, q3; *KromRozm III C2*, F2v; *KrowObr* 233; *BibRadz Apoc* 2/15; Piotr s. [...] przyzedł do Rzymu/ bo tám baczył mieysce fłufzne ku záłożeniu ftołcá przełożeńftwa fwiętego ku chwale Bożey/ częfcia teź áby zháñbił náukę Symoná Sámáriyfskiego *BielKron* 142; Kfiążę Brándeburfskie/ ácz przyiáł Ewángeliá Witemberfskiey náuki/ wźákże ziednoczenia z drugimi niechciał *BielKron* 217, 142v, 195 [2 r.], 196v, 199, 199v (22); *GrzegRóżn* B2, N2; *SarnUzn* G8; Náuká Nikoláitow iáka bylá *RejAp* Ee2, 26, 26v [3 r.], 27 [2 r.]; Ták ci święci ludzie ná ónym zacnym Seymie/ przeciwko náuce Aryufzowéy zgromádeni: nas vczyli. *BialKat* 288v, 249; A ták wam tey Kálwinowey náuki y włafni iego vczniowie Márcyoniftowie álbo Rycheriftowie niepozwołá *WujJud* 177, 5, 33v, 173, L15; *WujJudConf* 69v; Nie trzebá fie nam thedy namniey oględáć ná náukę Ariufzá/ Serwetá / y dzifiefzych Nowokrczeńcow. *RejPosWstaw* [21³]v; *SkarJedn* 305, 316; *SkarŻyw* 390; *ReszPrz* 38, 44, 60, 74; *LatHar* 126; *WujNT Mar* 8 *arg*, s. 299, 444, 509 [2 r.], 540, *Apoc* 2/15; Tákief fą tych Ewángelikow náuki *SkarKaz* 241b.

W połączeniach szeregowych (141): bo od Ierufalem gdzie ieft gora Syon wyftá [!] czudnośc kazania iego, nauki iego, dziwow iego, boftwa iego. *WróbŻołt* Q3; *SeklKat* L3, M2v [2 r.]; *KromRozm I F3v*, F4, Gv, Kv; *KromRozm II b4*, b4v, v; *KromRozm III Cv*, C2, E4v, E8 [2 r.], F3, Q3v [2 r.]; *LubPs* aa4v; A gdyfz wy tedy fprzećiwiacie fie pokorą/ náuką/ y krzyżem/ Panu Iezu Kryftufowi/ [...] oładźciefz fie tedy/ tzyie iefteście owce? *KrowObr* 240v, A3v [2 r.], 9, 185v, 240, 241v; *Leop Act* 2/42, 2. *Tim* 3/10; *RejZwierz* 104v; *BielKron* 221; *RejAp* 30v, 44v, 84v, 90v, 93 (10); nic infzego nie ieft [*Kościół Pański*]/ iedno wlfytko zebranie Krześciánfskie/ [...] kiloby fie ozywáło imieniem Pánfskim/ á záchowywáło powinności fwe/ wedle náuk/ rofkazánia/ á wlfytkich poftępkow Pánfskich. *RejPos* 51, 16v, 29v, 54v, 70, 79v (48); *RejZwierz* 206; *WujJud* 76, 208, 218v; *WujJudConf* 140v; *RejPosWstaw* 143v, [143²], [143²]v [2 r.], [143⁴]v; Zebyście wy tedy nápotym/ iuż nie z iákiey cudzey záoczney powieści/ o nas/ y wiáry náfzey wyznaniu fádzili: ále z náfzego włafnego piłmá: z náuki y wyrozumienia piłm ś. y z wyznáwánia náfzego *CzechRozm* A6, 81, 92v [5 r.], 191v, 255, 264, **3; *SkarJedn* 41, 42, 121, 235, 301, 340, 402; *SkarŻyw* 269, 504, 518, 534, 538; *CzechEp* 45.76, 136, 360 [2 r.], 361; Z żadney tedy fpráwy y poftępku Piotrowego/ tákże y z náuki iego/ nigdy tey zmyfloney zwierzchności przeciwnicy dowieść nie mogá. *NiemObr* 43; gdyż Bifkup káždy/ wedle náuki fłowá Bożego/ y świádectwá Doktorow ftárych/ y kánonow przednieyfzych/ do pewnego

mieyćá przywiązány ieft. *NiemObr* 54; *ReszPrz* 17, 75, 109; *WujNT* 399, *Act* 2/42, s. 543, 580, 2. *Tim* 3/10; *SkarKaz* 381a, 382b, 488a.

W przeciwstawieniach: »nauka ... wymysł (6), дума, heretyctwo (a. kąkol heretycki) (2), kacerstwo i błąd, obłądliwość, zabobon« (12): A toż małz [...] wykład tych czterech znákw/ po ktorých [...] kořcyoł boży poznác mamy/ nye wedle dumy Melánchtoná/ álbo Angyelfkich zbyegow/ [...] ále wedle łtárodawney á yednołtáyney náuki ápołtolłkyoy *KromRozm III* Q2v, A4v; *LubPs* C3; *RejAp* 123v; *RejPos* 16v, 65; *SkarJedn* 122, 298, 377; *SkarŻyw* A2; Otoż mamy łumnę podánia Apołtolłkiego/ który łię nie báwił/ ceremoniálnymi zabobony/ ále prawdziwą náuką/ o Chriřtuřie pánu *NiemObr* 77, 157.

W porównaniach (8): Iż náuká twoioá á łłowá twoie moy miły Pánie/ łą iáko pochodnia *RejPos* 337v; *SkarJedn* 24, 73, 147; Kácerłkie náuki iáko z deřdzu woda. *SkarŻyw* 374 marg, [407]; *WujNT* 267; *SkarKaz* 83a marg.

W tytułach (2): Náuká Papieřá Rzymskiego. *KrowObr* 51, Ss4.

W wyjařnieniach przenořni i alegorii (33): Abowiem miotła twoioa/ y laska twoioa/ tha mnie pocieřzyła. [*Ps* 22/4] (koment) Miotła to ieft nauka Euangeliey *WróbŻołt* H3v, X2, gg; *KrowObr* A2v; Runo nam znáczy lud Zydowłki/ Rołá Náukę niebiełką *BibRadz I* 138d marg; Páłtwiłká dobre łą łzczyra náuká Páńłka *BibRadz I* 436b marg, I 68d marg, II 138a marg [3 r.], 141b marg; *SarnUzn* H6v; iáko [ta gwiazda] dymem zaćmiła łłońce prawdy y łpráwiedliwořci/ to ieft Páná náłzego y łwięta náukę iego *RejAp* 110, 63v, 104v, 133, 133v, 138v; Kąkol fáłeczne náuki. *RejPos* 54v marg, 25v, 26 [2 r.], 52v, 125, 176v, 177v, 240v; *CzechEp* 29; Przez tę wodę Budny náukę rozumie *WujNT* 318, 476 marg, 733, 860; *SkarKazSej* 671b.

W charakterystycznych połączeniach: bezpieczna nauka, bluźniona, cudza (2), czysta, (nie)dobra ((na)lepsza) (11), (nie)doskonała (6), dořwiadczona, dziwna (3), ewangeliska, gruntowna (3), jasna, jawna (3), jedna(ka) (jednostajna) (13), krotka (2), łagodna, łaskawa (2), mądra (2), mocna (2), należiona, nastawájca, nienaruszona, nieodmienna, niepofáłszowana, niepokalana (3), nieporuszona, niestateczna, obca (4), objawiona, obrzydła, obwołana, opaczna (2), osobna, ozdobna, oznajmiona, pełna, pewna (5), pierwsza (2), pilna, (nie)pisana (na piřmie wydana) (5), (nie)(po)plátna (6), pobudzájca, pochwalona, pocieřliwa (pocieřna) (3), poczesna, podeřrzana (2), pokátna (5), pokorna, pořłana, pořpolita (3), pořtanowiona (2), pořtronna (2), pořępiona, pořrzebna, pořwirdzona, pořwierzona (2), pořwszebytna, pořżyteczna, pořsta (4), (s)pořzeciwna ([komu. czemu, od czego]) (21), pořkleta, pořwrotna (2), pořykra (3), pořywrocona, pořkoszna, pořniesiona, pořzumna, pořkażona, pořkuteczna, (nie)pořłychana (2), pořnadna, pořpołeczna, pořprawiedliwa, pořprawiona, pořprobowana, pořsprosna (2), pořstara (pořstarożytna, pořstarodawna, (pořstaro)wieczna) (16), pořszalona (2), pořszkodliwa (3), pořszyroka (pořrozszyřzona) (3), pořłwieża, pořuczciwa (2), pořuczyniona, pořustawieczna, pořutwirdzona (pořpotwierdzona) (5), pořwátpliwa (2), pořwdzięczna (3), pořwszetećzna, pořwyłožona, pořwymyř(o)na (pořzmyř(o)na) (10), pořwysoka, pořwzgardzona, pořzaburzona, pořzachowana (4), pořzacna, pořzborowa, pořzelżona, pořzganiona, (nie)pořzgodna (pořzgodliwa, pořzgadzájca się) (11), pořzła (pořgorsza) (14), pořzłościwa, pořznajoma, pořzostawiona, pořzupelna (2), pořzwyćzajna; nauka o Bogu, o bostwie, okołó bytnořci ciała Pańřkiego, o (Panie) Jezusie) Chriřtusie (o Jezusie) (6), o Duchu Šwiętyym, o Panu (2), pořpokuty, pořprawdy (o pořprawdzie) (3), o stanie zakonnikow, o Synu (3), o tajemnicach bożyich, o uczynkach,

około usprawiedliwienia, około wszechmocności, o wzywaniu świętych; nauka aryjaska (Aryjusz, Aryjuszowa) (4), doktora (krześcijańskiego a. pogańskiego) (3), Dominika wielebnego, ebijonitow, Ewtychesowa (Ewtychesa) (2), ewangelikow, ewangelisty, faryzajska (3), Helijaszowa, herodyjanow, Hussowa, Jana, Kajfasza, Kalwinowa (2), koncylijow (sejmow chrześcijańskich) (2), konfesyjonistow, luterska (Lut(e)rowa, luteranow) (46), Melanchtonowa, ministrow, Nestorowa (2), nikolaitow (9), nowokrzęćcow, nowowiernikow, Oekolampadyjuszowa, ojcowska (przodkow, starszych) (3), ojcow św. (patresow) (3), Pawła św. (4), Pelagijusza, Piotrowa (Piotra św.) (13), Sabellijuszowa (2), saduceuszów, sakramentarzow, Samuelowa, Serweta, Symonowa (Symona) (2), Tomasza wielebnego, (na)uczycielow (2), Wiklefa, witemberska, wyznawce (2), Zbawiciela, zborow, Zwinglijusza (Zwinglijuszowa) (2), zwolenników (8); apostoł nauki, błąd, chowanie, cudność, czytanie, doktor (3), doskonałość, forma, fundament (2), (z)ganień (3), grunt (4), hańba, hydzenie, jedność (2), koniec, kształt, mowa, niedostatek, niepochybność, nieustawiczność, obalenie, obiecowanie, objaśnienie, ograniczenie, (nie) pewność (4), pisarz, początek (3), podobieństwo, pojęcie (2), posłuszeństwo, posromocenie, postanowienie, potomek, powieść, poznanie, pożytek, principia, przeciwnik, rozsądzanie, rozumienie, różność (3), sfałszowanie, słowo (4), sposób (5), sprośność, summa (6), szkodliwość, świadomość, tłumacz, umocnienie (2), wiadomość, wola (3), wykładanie, wywód, zacność, zebranie, znak (4), zwolennik; niebezpieczeństwo z nauki, pociecha, skaza, złupion; nieprzyjaciel nauce, zadziwowanie; chuć ku nauce (2), przyjednoczony; nauką natchniony, pobudzony, wspomozony, wyćwiczony, zniszczony; fundowany na nauce, gorszący się; książka o nauce, niedbalość, obietnica (2), pewny, pilność, rozprawa, wiara; doskonały w nauce (2), moc, nienaganiony (2), niestatek (niestateczny) (4), omyłka, podejrzany, postanowiony, różnica (różny) (3), sprawiedliwość, ufanie, ufundowany, wychowany, zgorszenie; bronić (obrońca) nauki (9), dać sprawę (liczbę dawać, sprawa) (3), dochować (zachowanie) (2), dopuszczać, dostąpić, doświadczać (4), jąć się (3), nasłuchać się, odprzysiąc się, pilnować (pilen, pilny) (6), podpi(e)rać (3), pokuszać, poświadczać (świadek, świadectwo) (7), pragnąć, próbować, (za)przec się (4), prześladować, rozszerzać, strzec (się) (przysrzegac, przestrzegać (się), wystrzeganie) (22), szukać (6), taić, twirdzić (potwierdzać, poćwirdzić, potwierdzenie, utwierdzenie) (8), używać (4), wiarować się (2), wyrzekać się, za nic nie mieć, zaniechać (2), zaniedbać, zapomnieć (2), zwierzyć się (2); obrocie się do nauki, odzywać się (3), powoływać (powołany) (2), przyciągnąć, przydawać, przysta(wa)ć (6), przystąpić, przyść (pójść) (3), przywieść, przyznawać się, rzucić się, trafić, uciec (uciekać) się (2); obłądzić się od nauki, odłaczać (odłączyć, wyłączać) się (3), odsta(wa)ć (2), odstraszyć, odwieść (odwodzić (się), zwiedzenie) (12), unosić (unieść) się (4); z nauki brać [co] (2), (z)gorszyć się (5), naśmiewać się, (p)okaz(ow)ać (się) (4); dać się unosić nauce, (s)przeciwi(a)ć się (przeciwność) (22), przyganiać, ufać, (u)wierzyć (wiarę dawać) (17), zjednać powagę, zrozumieć; przysta(wa)ć ku nauce (2), przywieść, skłaniać się (skłonny) (2), spieszyć się, uciec się; naukę bluźnić, (za)chow(yw)ać (13), (po)chwalić (4), dopuszczać (przypuszczać) (3), (s)fałszować (pofałszować) (4), ganić (2), hamować, (z)hańbić (3), (s)kazić (4), lekce pokładać, lżyć, mieć (25), mieć w nienawiści, mieć na pieczy (2), mieszać [z czym], (roz)mnożyć (rozmnazać) (3), (przy)nieść ((przy)nosić, roznosić, wnosić, przynoszący) (27), (z)niszczyć (zaniszczyć, w niwecz obrocić) (9), obiecować, objaśni(a)ć (3), obrzydzić, obwoływać (wywoływać) (2), oddalać (oddalić) (2), odkrywać (4), odrzucić (zarzucić) (8), odwołać, ohydzić, opakować (opak

mienić (3), opuścić (7), osądzić (posądzać) (3), (z)ostawić (zostawować) (9), oświecić, pamiętać (mieć na pamięci) (2), plugawić, pojąć, popisać (spisać, wypisować) (3), posromocić (zesromocić) (2), potępi(a)ć (5), potwarzać (2), prowadzić (2), przedsięwziąć, przenağabać, przestępować, prześladować (3), (ze)psować (3), rozesać, rozsądzać (podać rozsądkowi) (3), rozślawić (wysławiać), rozszerzyć, (z)rozumie(wa)ć (11), sadzić [na czym], (u)słyszeć (3), ustawić (wystawić, postanowić) (4), taić, twierdzić (poćwierdzić, potwierdzać, utwierdzać) (7), umacniać (umocnić) (2), uważać (rozważać, mieć w wadze) (3), wiedzieć, wspierać, wspominać, wykładać (wykładający) (3), wymyślić (wymyślać, zmyślać, zmyślić) (7), wyprawić (przeprawować) (2), wyświadczać (oświadczać) (3), wytracić, wzbudzić, wzgardzać (wzgardzić) (10), zagubić, zakładać (składać) (2), zakrywać (pokrywać) (2), zalecać (zalecić) (4), (po)znać (uzna(wa)ć, rozezna(wa)ć) (18), zostawić, zwyciężyć; na naukę przeciagnąć, wstąpić, zezwolić (2); dbać (niedbałość) o naukę (2); naukę chlubić się (2), cieszyć się, (w)(z)gardzić (5), odwoździć (uwodzić, zwodzić, z(a)wieść, zwiedziony) (7), oszukać, przywieść [o co], ratować, rozmnożyć, roztryk uczynić, trudności zbyć, umocnić, wiele złego udziałać, unosić się (3), wychować, wyludzić, zbawić świat; iść (przychodzić) z nauką (3), posłać, zgadzać się (zgoda) (10); iść za nauką, udawać się (2), unosić (unieść) się (2); da(wa)ć sprawę o nauce (2), dać świadectwo, dawać rozsądek, dowiedzieć się (dowiedować się, wiadomość) (5), (z)wątpić (4); sta(ną)ć przy nauce (22), (wy)trwać (3), zachow(yw)ać (zachowan) (4), zostać (3), zostawić (2); mnożyć w nauce, mylić, potwirdzać, rozkosz pokładać, stać (stały) (5), trwać (wytrwanie) (17), wiernym być, występować, zbłądzić, zgadzać się (zgodny, niezgoda) (4).

Zwroty: »naukę da(wa)ć (a. poda(wa)ć, a. wyda(wa)ć); nauka (jest) (po)dana (a. wydana); poda(wa)nie nauki« = *doctrinam tradere* Modrz; *scientiam dare* Vulg; *salutis ministeria porrigere* JanStat [szyk zmienny] (35;19;2): *OpecŻyw* 26, 108v; *BielŻywGlab nlb* 9; *WróbŻółt* B, V8, X2, tt2; *RejPs* 166; *SeklKat* M2v; *RejKup* B, z2v; *KromRozm I* Fv; *MurzNT* 18v; *KromRozm II* v3; *RejWiz* 129; *RejAp* 123v; áleć dano ná tho rozum/ dano też y náukę/ [...] ábyś nie dopuřczał fwey woley tey wásniwey řzkápie á temu řwowolnemu ciálu řwoiemu. *RejPos* 249v, 30; *WujJud* 22v, 75; *WujJudConf* 61, 80v; A gdzie mařz [...] že infze náuki/ infze práwá/ y zakon z przymierzem / nád ono Moyřelzowo dáć obiecował? *CzechRozm* 92v, 93, 105v, 223v; *ModrzBaz* 128v; *SkarJedn* 307; *SkarŻyw* 113, 119, 147, 336, 363, 456; *CzechEp* 36, 130, 209, 360; Apořtołowie páńscy/ w krotkim zámknieniu podawáli náukę o wyznániu Chriřtyáńkim *NiemObr* 115; Iáko náuká ieř przez ręce podána/ ták y řtrože tey náuki/ káplani y Biřkupi/ ieden ná drugiego mieyřce nářtępował *ReszPrz* 102; *LatHar* 46, 202; *WujNT Luc* 1/77, s. 372, 391, 470, 606 (12); *SarnStat* 986; *SkarKaz* 240b.

»[jaką, czyją] naukę kazać; [jaka] nauka jest kazana« (2;1): *OpecŻyw* 120v; *SarnUzn* G5; á takowych było wiele ktorzy ie⁸⁰ naukę kazáli *HistRzym* 110.

»naśladować [czyjej, jakiej] nauki; naśladowca (a. naśladownik), naśladowanie [czyjej, jakiej] nauki« [szyk zmienny] (34;4;2): *ForCnR* A3v; *RejPs* 187v; *KromRozm I* C4; *KromRozm III* E2v, E3v; *LubPs* B marg, bb2 marg; *KrowObr* A2v, 40v, 126v; Papieř piřał Kłiążęciu [...] / dziekuiąc mu že niechce te⁸⁰ błędu dopomáğać Luterowi řtraconemu řynowi/ áni iego Náuki nářładować *BielKron* 196, 199v, 201 [2 r.]; *GrzegRóżn* O; *RejAp* BB8, 26v, 27; *RejPos* 10, 30, 44, 54 [2 r.], 70 (15); *BiałKat*

38v; *RejZwierc* 195v; *BudBibKaw* A3; Ráczże nam dáć takiego coby tobie służył/ [...] będąc wżem ku przykłádu nauk twych nálláduiąć. *MycPrz* I [A3]v; *SkarJedn* 21; *SkarŻyw* 390; *CzechEp* 43.

»nauki [jakiej, czyjej], nauce nauczyć (a. (prze)uczyć, a. przyuczyć, a. wyuczyć) się« = *doctrinam discere* *Modrz*, *Vulg* [szyk zmienny] (14:1): *RejKup* Pv; *KrowObr* 98v; *BibRadz* I 351a marg; *RejPos* 85; *BiałKat* 288v; *RejPosWstaw* [143³]; *ModrzBaz* 134v; *SkarŻyw* 384; *CzechEp* 102; Od Heretyków tedy niżej opifánych/ náuki fwoiey Luther fię náuczył. *ReszPrz* 39, 52; *ReszList* 178; *ArtKanc* Q3; A profzę was brácia/ ábyście vpátrowáli ty ktorzy czynią rozruchy y pogorfzenia/ mimo náukę ktoreyeście fię wy náuczyl *WujNT Rom* 16/17, s. 520.

»naukę odmieni(a)ć; w nauce odmienić się, odmienny, odmieniec; odmienność, odmienienie nauki« [szyk zmienny] (3;1:2:1;1:1): *KromRozm I* [P2], [P2]v; co ma być sżkodliwego co ma przynieść tho odmienienie náuki Luterowey/ rozumiemy dobrze *BielKron* 200, 206; *BiałKat* 118v marg; *CzechRozm* A7, 81; *SkarJedn* 291; Nie był Páweł S. w náuce fwey odmienny/ iáko Luter *WujNT* 625.

»odstąpić (a. odstępować) od nauki [czyjej, jakiej], nauki [czyjej], z nauki [czyjej]; odstąpienie od nauki [czyjej]« [szyk zmienny] (20:8:1;2): Iedno ty moy pánie niedopuľczay [...] ábych od náuki twey/ á od dziwnych sřadow sřpraw twoich nigdy nieodstępowáł. *RejPs* 183; *KromRozm II* b3v; *KromRozm III* L7; *LubPs* C3, ccv marg; *KrowObr* 107 [2 r.], Vu3v; *BielKron* 212v; Ale iákoś tu sřlyżał frogie przegroľzki ktoby odstąpił od Pána tego/ od woley y od náuki iego *RejAp* 20v, 22, 30v, 70; ták iżbyś potym rad fie vznał á obaczył/ ále próżno/ bo iuż żadnym obyczáiem nie będyeľz mogł/ [...] iżeś odstąpił od sřwíetej náuki á vpominánia iego *RejPos* 262v, A5 [2 r.], A5v, 30, 64, 79v (10); *WujJud* 171; Boby lepiey wżytko vtrácić: nákoniec y gárdło: niź w czym od náuki Chrístuľowey y Apoľtoľkíey odstąpić. *CzechRozm* 252v; *SkarJedn* 291; *SkarŻyw* 337; *CzechEp* 357, 359, 361, 362.

»naukę przepowiedać (a. opowiadać, a. opowiedzieć, a. powieść); nauka powiedziana; nauki przepowiadanie, opowiedacz« = *nuntius doctrinae* *Modrz* [szyk zmienny] (18;1;1:1): *OpecŻyw* 76v, 108; *KrowObr* 119, 126v; Możemyli wiedzieć co to zá nowa náuká iest / ktorą ty powiádaľ [nova, quae a te dicitur, doctrina]? *Leop Act* 17/19; *BibRadz* *7; *BielKron* 195, 213v, 454v; *RejPos* 8v, 285v, 316; *WujJud* 216v; *WujJudConf* 39; *ModrzBaz* 2; *NiemObr* 50; *ReszPrz* 72, 112; Ták potrzebne były cudá ná onych poczátkach koľciola Chrístuľowego/ ku potwierdzeniu náuki/ ktorą ná on czás poczęto było opowiedać *WujNT* 43, 48 marg, *Act* 17/19.

»naukę [czyją, jaką] przyjąć (a. przyjmować); nauki [czyjej, jakiej] przyjęcie (a. przyjmowanie); nauka [czyja, jaka] przyjęta (a. jest przyjmowana)« [szyk zmienny] (36;4;4): *BierRaj* 19; *BielŻywGlab nlb* 9; *WróbŻoľt* pp; *SeklWyzn* c3; yľz tha nauka Sgoła iest przigetha do koľciola *RejKup* o8v; *KromRozm I* F2, M3; *KromRozm II* d3, i2 [2 r.], q3; *KromRozm III* C2, C3, D7; Będa znaki ná Niebie y ná źiemí/ y wćíľk wielki miedzy ludźmi/ to iest od Antykryťta ktorzy iego Náuki nie będą chćieć przyimowác *BielKron* 467v, 211v, 213v, 220; *GrzegRóżn* N4v; *RejAp* 32v, 82; *HistRzym* 51; *RejPos* 10, 29, 29v, 79v, 124 (10); *KuczbKat* 270; *CzechRozm* 258; Ia ćiebie náuczám: á ty náuki mey nie przyimuieľz *SkarŻyw* 453, 189; *NiemObr* 113; *LatHar* 617; *WujNT* 391, 543, 575, 824, 830; *WysKaz* 14.

»słuchać nauki [czyjej, jakiej]; sľuchanie nauki [czy, jakiej]; nauce [czyjej, jakiej] być posłuszny« [szyk zmienny] (32;4;1): *OpecŻyw* 120; *WróbŻoľt* K7v; iestli fie w niewierze fwey nie

obaczmy/ á Kriftulá Páná y náuki iego fluchác nie będziemy/ pewnie iz nie wnidziemy do wiecznych rofkołzy *LubPs* V4, [B]2v marg, P, aa4v; *KrowObr* 61v, 68v, 198v, 228; *BielKron* 217; Czyiey náuki napilnyey fluchác mamy. *RejPos* 63v marg, A5v, 29, 63, 63v marg, 64v (19); *SkarŻyw* 189; *CzechEp* 128, 360; *ArtKanc* T13; *LatHar* 91, 114; *SkarKazSej* 682a.

»nauki [czyjej, jakiej] trzymać się, dzierżec się, trzymający się; naukę [czyjq, jakq] trzymać, dzierżec, trzymający; nauka [czyja] trzymana« = *tenere doctrinam PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (14:14:1;6:2:2;1): *KromRozm II* d3, f4, t3; *KromRozm III* Cv, C2, E2, F3, F4, Q3; *KrowObr* A2v, A4 [2 r.], 99v, 203v, 231v; *BibRadz Apoc* 2/14, 15; Kto chce ínami thę náukę trzymác ípołu przyiedz do Norymbergu nádrugi rok ná ízołty dzień Stycznia *BielKron* 207; *GrzegRóżn* N4, N4v, Ov; *SarnUzn* D4; *RejAp* 26; *RejPos* 37, 260v, 261v; *KuczbKat* a2; *RejZwierc* 195v; *WujJud* 20, 135; *BudNT Tit* 1/9; ále żeby wízyfcy iáko pierwey [...] do nawyzfzego kapłaná odzywáli fię/ náukę iego/ y iedność wiáry świętey trzymáiąc. *SkarJedn* 208; *CzechEp* 361; *NiemObr* 180; *ReszList* 190; *KořakSzczęśl* C; *WujNT* 575, *Apoc* 2/14, 15, Aaaaaa2.

»nauki [czyjej, jakiej], naukę [czyjq, jakq], w nauce [w tym: w jakiej (1)] uczyć (a. nauczać)« = *docere in doctrina Vulg* [szyk zmienny] (35:3:2): *OpecŻyw* [123]; *SeklKat* F3, Hv, H3, L2; *RejKup* o5; *KromRozm I* Fv; *MurzNT* 111; *KromRozm II* v3; Wípomina też íeřtze kxiądz Biřkup ná wielu mieyfácach/ iákobym ía noweý náuki vtzył *KrowObr* B, kt [2 r.], A2v, Bv, D [2 r.], 40v [2 r.] (15); zořtańże ábyř opowiedźiał niektórym žeby różney nauki nie vczyli [*non aliter docere*], *BibRadz 1.Tim* 1/3, I 108c marg, II 93a marg; *BialKat* 248v, 261 [2 r.]; *KuczbKat* 310; *RejPosWstaw* 22, [143³]; *SkarJedn* 394; *NiemObr* 76; *ReszPrz* 105; *ArtKanc* H15; *WujNT Rom* 12/7, s. 575, 748.

»naukę [jakq, którą] wyzna(wa)ć; wyzna(wa)nie nauki [jakiej, której]« [szyk zmienny] (5;5): *LubPs* G2 marg; pořtáramy fię/ yž tę náukę íami będziemy wyznáwác/ ktorá fię teraz v wás otworzyła *BielKron* 214; *Mącz* 210c; *RejPos* 282, 347; *WujJudConf* 15; *SkarJedn* 80, 199, 301; Pilnie nápomina wiernych/ áby vznawáli haeretyki/ y fałzywe proroki: á to po tym pewnym znáku/ kiedy oni vczą náuk przeciwnych tey náuce/ którą kořcioł powfzechny od Apořtołow raz przyiáwřzy/ trzyma y wyznawa. *WujNT* 575.

»naukę (a. część nauki) wziác, brać (a. odebrać); nauka wzięta [od kogo, skąd]« [szyk zmienny] (11:4;4): *KromRozm III* N7; *LibMal* 1554/188v; *BibRadz I* 18c marg; *BielKron* 210; Ktora [wiara] dáleko [!] różna íeřt od Oycow świętich Onych co fię trzymáli náuk z piřmá wziętych *GrzegRóżn* N4, N4v; *BialKat* 271; *WujJud* 49; *SkarŻyw* 336; *CzechEp* 36, 45; *ReszPrz* 39 marg, 42 marg, 95; *LatHar* 417; gdyż y Páweł ř. náukę řwá/ którą był wziął od Bogá [...] / poddał rozřádkowi ínfzych Apořtołow. *WujNT* 582, 375 [2 r.]; *SkarKazSej* 679a.

Wyrażenia: »nauka antykryst(us)owa, antykrysta, antychrystowska« [szyk 6:3] (4:3:2): *KrowObr* 51, 52, 54v, 87v, 92, 147v; Skąd znácznie baczyć káždy može/ iz thu Kryřtus zmartwychwřtánim się ćielzył w vtrapieniu řwym [...] / á nie duřzámí ktore się tułáią/ według náuki Antykrýřthowey *Grzegřm* 25; A o náuce Nowego przymierza ták mowi Ian ř. odrzucáiąc náuki Antichryřtówfkie/ fałzywych náuczyćielow. *CzechEp* 117, 72.

»nauka apostołska, apostołow« = *doctrina apostolorum Vulg* [szyk 90:27] (107:10): Ponich też byli [...] ludzie řwięci á řprawiedliwi naukę Apořtołfką od kořcioła przyiętą y podtwierdzoną řprawiedliuie

wykładaiaći *BielŻywGlab nlb* 9; *KromRozm I* C3v, M3; *KromRozm II* v; *KromRozm III* D6, L5, L7, Q2v; *DiarDop* 101; iż tã náukã iego/ nie iest náukã lynã Bożego żywe⁸⁰/ áni náukã Apoftolſka/ áni náukã krześcijańſka/ ále iest náukã Papielſka/ á nakoniec Szãtańſka *KrowObr* B3v, A2, A4, B3v, 40v, 107 [2 r.] (13); *Leop Act* 2/42; *GrzegRóżn* H, K, Mv, O; *RejPos* 23, 64v, 139v, 239v; *BialKat kt*, 1, 68v, 261; Nietylko nie fã przeciwnã náuce Apoftolſkiej Kościelne Trádycye; ále teź [...] *WujJud* 41v, 75, 171; *WujJudConf* 14, 41v, 80 [2 r.], 84; *RejPosWstaw* 143v, [143²], [143²]v, [143³] [10 r.], [143³]v [5 r.], [143⁴] [2 r.], [143⁴]v; *CzechRozm* 225, 252v; *KarnNap* D2v; *SkarJedn* 24, 130, 199, 245, 309 (9); *CzechEp* 8, 31, 56, 66, 135 (14); *CzechEpPorz* *; Winuie nas teź X.K. [...]: iákobyſmy/ y Bogã/ y wiãrę: tãkże y Chrzeſt ieden/ przeciwko náuce Apoftolſkiej odmieniã mieli. *NiemObr* 145, 36 [2 r.], 50, 73 [2 r.], 74, 124, 157, 164; *ReszPrz* 16, 30, 33; *ReszList* 190; *KolakSzczęſl* C; *WujNT* 64, 288, 391, 399, *Act* 2/42, Aaaaaa2 [3 r.]; Przetoż Auguſtyn ſ. w Apoftolſkiej náuce potwierdza fię cudãmi. *SkarKaz* 417a, 382b, 417a.

»artykuł nauki« [szyk 2:1] (3): Tãkowych ſporow y przeciwnych myſli/ y piſãnia w kãżdym Artykule náuki Lutherſkiej iest bãrzo pełno *ReszPrz* 60, 34; *WujNT* 159.

»nauka (jest) boża (a. boska), (Pana) Boga (Ojca)« = *doctrina Dei Vulg* [szyk 26:10] (29:7): *BierRaj* 19; *BielŻyw* 142; *WróbŻoſt* V8; *SeklWyzn* Ev; gdy każã Plebanom lud vpominãć/ iżeby fię według náuki bołkyey ſprawowãli/ dawãyã znãć/ iż [...] *KromRozm I* H2; *KromRozm II* pv; *Diar* 86; *LubPs* aa4v, bb marg; Tu o tych rozumie ktorzy vczã fię czego inego miãłto náuki Bożey. *BibRadz* I 351a marg, II 54d marg, 90d marg; *GrzegRóżn* C2, Ov; *SarnUzn* B6v; *RejPos* 285v; *CzechRozm* 186v, 191v; *SkarJedn* 15, 21, 131, 156, 235 (9); ktorzy vczyniwſzy rzecz do Kſiãżęcãiã/ iãko z Bożey náuki y z Kanonow ſwiãtych/ w pokućie ma byã karãnie doczeſne *SkarŻyw* 165, 86, 384, 534; *WujNT* Tit 2/10; [kie]dyby teraz w nich Pan zãłtał Heretyki/ ktorzy koſciołami dla náuki y chwały Bożey brzydząc fię zã żywotã/ po ſmierci z trupãmi ſwemi do nich fie wciſkãiã *PowodPr* 53; A Bożka Ducha ſ. náukã/ mãiãc rzeczy bãrzo wielkie/ wyfokie/ prawdziwe y niepoięte/ o łowã nie dba *SkarKaz* 122a, 42b, 80b.

»nauka (Pana) Chryst(us)owa (a. Kryst(us)owa), (Pana) Jezu Krysta (a. Jezusa, a. Kryst(us)a, a. Chryst(us)a), Syna (bożego)« = *Christiana doctrina Modrz; doctrina Christi Vulg* [w tym: Syna bożego Pana Jezu Krysta itp. (5)] [szyk 116:11] (103:19:10): Ale żydowie ktorzy bylij przeciwni nauce milęgo Iezufa/ mowili *OpecŻyw* 176; *BielŻywGlab nlb* 13; *SeklKat* M2v; *KromRozm I* E3v, E4, F3v; *MurzNT* 18v, 108v; *KromRozm II* b4, f, fv, f4, g2 (9); ktorzy ácz náukę pãnã Kryſtuſowę przyymowãli/ á ku ſwyętoſliwoſci yã ſtoſowãli/ ále nye wyerzyli iżeby on prãwym człowyekyem z cýãłã y duſſe ſpoyonym był *KromRozm III* D7, B5, C3v, F2v, G6, G6v [2 r.]; *DiarDop* 101, 103; *LubPs* cc marg; *KrowObr* A3v, B3v [2 r.], C, 2, 40v (25); *BibRadz* I 358d marg, II 105c marg; *BielKron* 141v, 454v; kto nie trwa w náuce Kryſtuſowej/ Bogã nie ma/ kto trwa w náuce Kryſtuſowej/ Oycã y Synã ma *GrzegRóżn* K2, K, M; *SarnUzn* G2v, G3; *HistRzym* 102; *RejPos* 51v, 63v marg, 68v, 282, 282v, 285v; *RejPosWiecz*³ 97, 97v, 99; Katechizm ALBO Wizerunk prãwéy Wiãry Chrzeſciãńſkiej/ wedle Náuki Pãnã Iezufa Chryſtuſã/ Apoftołów iego/ y Koſciołã iego Swiętego *BialKat kt*, 1, 248v, 318v; Y owfzem chleb muſi byã proftym chlebem wedle náuki Kryſtuſowej *WujJud* 261v, B2, 49; *RejPosWstaw* [21²]v; *BudBibKaw* A3v; *BialKaz* B2; *CzechRozm* 221, 223v, 248, 252v, 264; *ModrzBaz* 134v; Obacz/

iż Stolicá Rzymfka [...] iest podporą Kościoła wżytkiego/ w tym/ iż nigdy o Prawdzie Bożey y náuce Chryštułowey zbłądzić nie może. *SkarJedn* 394, 74, 122; *SkarŻyw* 312, 536, 598; *CzechEp* 12, 14, 42, 53, 57 (13); *CzechEpPorz* *; *NiemObr* 9, 11, 26, 31, 50 (10); *ReszPrz* 16, 98; *LatHar* 417; *WujNT* 267, 509, 2.*Joann* 9, Aaaaaa2; *SkarKaz* 83a [2 r.].

»nauka Ducha Świętego (a. bożego)« [szyk 4:1] (5): *KromRozm II* gv; *KrowObr* 58v; wważaymy fłowá X. A. y rzecz w nich vpátruymy/ á zgodzali fię z náuką ducha Bożego rozładzaymy. *NiemObr* 85; *WujNT* 815; *SkarKaz* 122a.

»nauka Ewanjelijej (świętej) (a. Ewanjelijum Krystusowego), Słowa (bożego a. Pana, a. pańskiego, a. świętego), Pisma Św. (a. bożego), ewangeliska, w Piśmie Św.« = *chrześcijaństwo* [szyk 59:2] (32:20:7:1:1): W tym Pieniu prorok [...] modli fie o Mełfialza Chrištuła aby [...] racził dać łaskę y naukę Ewangeliey *WróbŻołt* tt2, H3v, V8, Z4; *SeklKat* Sv; *MurzNT* 73v; A tak ye nye oná łáfká boża/ ktorey źli á przeżreni nye fą vczestniki/ yedności. [...] Ale powyadáyá náuká ewányeliey/ á wżywánye fwyatości *KromRozm III* E7v, Cv, E7v marg, E8v, F3v, F4, F6; *LubPs* C2v, V2v, Y4v marg, Y5v marg, aa4v, cc3v marg; *KrowObr* 48v [2 r.], 71, 78, 119, 126v; *BibRadz* II 120d marg; przyrzekał też/ iż tám niemiáło być nie innego poştánowiono/ iedno według náuki piłmá fwiętego. *BielKron* 233v, 193v, 198, 212v, 213v, 218v; *SarnUzn* C2; *RejPos* 23v, 65, 301; *BialKat* 126, 316; *GrzegŚm* 67; *WujJud* 130v, 131; Tákże y wżyftkich Apoftołow náuká ná piłmie zoştáwioná [...] prawdziwie názywána bywa náuką Ewángelium Krištułowego. *WujJudConf* 80, 22, 80v [2 r.], 130v; *CzechRozm* 96, 240v; *CzechEp* 43, 130; *NiemObr* 54; Iesliż mi fię tedy/ według náuki piłmá Bożego/ Anyoła o błogofławieństwo prośic [...] godźi; czemu fię nam o przyczynę do Pánny Máryey [...] vćiekác nie godźi? *LatHar* 328, +6, 112, 327, 475; *WujNT* 48 marg, 476 marg, 671 marg; Náuká práwey Ewángeliey wżędzie y zázwdy. *SkarKaz* 241b marg, 83a.

»nauka ewanjelijej« = *wyznanie luterzańskie* (1): przed tym niźli fkonał [Luter]/ prośił wżyftkich przyiaćioł/ áby Páná Bogá prośili/ áby im záchował naukę Ewángeliey *BielKron* 224v.

»fálzzywa (a. fałszna, a. fałeczna), (o)błędliwa (a. (o)błędna), omylna, nieprawdziwa, kłamliwa (jest) nauka; fałsz, omylnoáć nauki« [w tym: *obłędna a omylna itp.* (8)] = *secta Mącz* [szyk 103:41] (104:24:19:2:1:1:1): *OpecŻyw* 109, 120v, 133v; aby [...] żadna nauka omylna: mylli nálfych od ciebie: [...] nieodnořila *RejPs* 17v, 16, 108; *SeklKat* F3; *RejKup* B; *KromRozm I* F3; *MurzHist* N2v; We wtorym [liście] tákże z powinowátftwá go nápomina/ nyeprzeřpycezeńftwá przyřzłe z náuk obłędliwych przepowyádáyac. *KromRozm II* e3v, e4v, q3, f3; *KromRozm III* II2v, L5; *DiarDop* 107; *LubPs* A4 [2 r.], B3v, O marg, Q3v marg, V3 (14); Woláeř chwálic/ fámeo Páná Iezu Kryftá/ [...] á niřli chwálic/ pyche Anthykryftá Rzymfkiego/ náukę fáłzzywá *KrowObr* C, kt, A3v, A4, B4, D (23); *BibRadz* I 108c marg, II 93a marg [2 r.], 138c marg [4 r.], 141b marg [2 r.]; *BibRadzBaz* ktv; ARryuřz [...] iákmiarz wżyftkę Azyá fwą náuką błędliwá zwiodł *BielKron* 155, 142, 142v, 214; *Mącz* 384d; Ale nie tylko piłmem fwiętym [...] możemy zázwdi pocźciwie pokazác/ niepewnořć/ obłudę/ y fáłz tey náuki. *SarnUzn* G6v, G6v, G7, G8; *RejAp* BB4v, 19v, 32v, 43v, 66v (8); *RejPos* A5v, 8, 21v, 51v, 52v (29); *BialKat* 126; *KuczbKat* 280; *BudBibKaw* A3; *SkarJedn* 350, 396, 397; *SkarŻyw* 147, 337 [2 r.]; *CzechEp* 127; *ReszPrz* 3, 38, 54 [3 r.]; *ArtKanc* H16, I16v, K17v, K18v, M15v (8); *WujNT* 68, 159, 349, 470, 652 (9); *SkarKaz* 606b; *SkarKazSej* 665b.

»kacerska, heretycka, bluźnierska, kacerzow nauka« [szyk 13:11] (16:6:1:1); *RejPs* 16, 108; *MurzNT* 81; *KromRozm II* p3v; *KromRozm III* O6v; *OrzRozm* P3v; Kácerfka náuká niezgodna. *WujJud* 36 marg, Mm2, Mm2v; Bo náuka kácerfka prętko powftáie/ [...] á zásię prętko wftáie *SkarJedn* 24, 130, 393, 397; *SkarŻyw* 374 marg; *CzechEp* 40; *LatHar* 428; *WujNT przedm* 25, s. 299, 509 [2 r.], 676, 860; *SkarKazSej* 658b, 686a marg.

»nauka katolicka, powszechn(i)a, katolikow« [szyk 11:9] (15:4:1): *CzechRozm* 244; *SkarJedn* 24, 343, 396; *SkarŻyw* 119, 200, 278, 517; Gdyżby [...] mieli/ łtrzegąc fię złych heretyctw ktorých pełna iest Kátolikow X.K. náuká pilnowác náuki Apóstołfkiey *CzechEp* 135; *ReszPrz* 27, 33; *WujNT* 732 marg, 830, Bbbbbb4; *SkarKaz* 309b, 419b, 549b, 635b; *SkarKazSej* 686a, 687a.

»nauka (jest) Kościoła (apostolskiego, bożego itp.), kościelna« [szyk 47:18] (44:21): *KromRozm I* F3 marg, Gv, Kv; *MurzHist* M3v; *KromRozm III* A2v [2 r.], A4v, E4, Q3v [2 r.], Q4 [2 r.]; *KrowObr* 230v; Iż wierzyłz to włyztko/ co pímo Święte y náuká Kościołá łtárożytnęgo ćiebie vczy ku wierzeniu: choć téz tego doftátecznie nie rozumiełz *BiałKat* 41, kt, 1, 11, 248v; *WujJud* 15v, 75v, 221v marg [2 r.], 258, Mm5v [2 r.]; *RejPosWstaw* [1433]; *SkarJedn* 51, 251, 340; *SkarŻyw* 119, 189, 203, 337, 456 [3 r.]; *NiemObr* 85; *ReszPrz* 17, 22, 30, 32, 34 (8); *LatHar* 202; *WujNT* 30, 64, 489, 519, 520, 580, 747; *WysKaz* 14, 18; *SarnStat* 714; áby nikt ná łwym obiáwieniu y rozumie nie przeftawał: ále fię káplánów rádził y łwoie obiáwienie wedle náuki kościelney łtofował. *SkarKaz* 518b, 348b, 381a, 382b [2 r.], 417b, 419b, 633a; Gdzie P. Bog dał znác/ iż fię o herezye takie/ w ktorých łwiętych y przeczyftey mátki iego nieczczá/ á kościelná w tym náukę bluźniá/ gniewa *SkarKazSej* 685b.

»nauka krześcijańska (a. chrystyjańska)« = *norma Christiana* *Modrz* [szyk 20:8] (28): *SeklKat* A3; *KromRozm I* L2v; *MurzNT* 28v marg; *KromRozm II* b4 marg, t4v, v, x3; *KromRozm III* O3; *KrowObr* A2, B3v; Augułtyn Święty/ té Philofofhy które Platoniki zowá/ powiáda być náuce náłzény Krześcijánfkiey między innymi Philofofhy bárzo podobné *OrzQuin* O2v, O2v; *RejPos* 23; Przeto ći ktorzy żywá wedla Chrześcijánfkiey náuki ktorá przyięli/ [...] wielką przyczynę y pobudkę inłzym dáwáią *KuczKat* 385, 9, 105, 120; *WujJudConf* 15; *ModrzBaz* 108v; z dziećinłthwá wychowany od rodzicow w náuce Chriłtyánfkiey *NiemObr* 146, 90; *ReszPrz* 10, 34; *ReszHoz* 136; *LatHar* ++8v, ++8v źp; *WujNT Rom* 1 arg; *PowodPr* 31.

»nauka Mahometowa« (1): Gdy tedy wierzyłz [*Chrystusa*] vmárłego/ przeciwiáłz się błędu Tureckiemu á náuce Máchometowéy *BiałKat* 88v.

»nauka Mojżeszowa, żydowska« (2:2): *KrowObr* 40v, 142v; S teyże teź nauki żydowfkiey powftáli byli odłzczępieńcy/ ktore zwano Ophite *BielKron* 46; *BiałKat* 6.

»nauka niebieska« = *coelestis doctrina* *Modrz* [szyk 9:5] (14): *MurzHist* H3; *BibRadz I* 138d marg; *KuczKat* 270; *WujJud* 218v; *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechRozm* 190; iáko Páweł on niebiefkiey náuki opowiedácłz y píarz nápifał, *ModrzBaz* 2, 57, 128v; *SkarJedn* 121; *SkarŻyw* 363; *CzechEp* 111; *KochWr* 24; *SkarKazSej* 671b.

»nauka niezbożna (a. niepobożna)« [szyk 4:3] (7): *BibRadz II* 141b marg; *BielKron* 45v; PRzetoź fię brzydzimy náuká niezbożną Aryánfką *WujJudConf* 69v; *SkarJedn* 316; *ReszPrz* 54; *ArtKanc* M16v; *WujNT* 844.

»nowa (jest) nauka« = herezja [szyk 38:4] (42): *RejKup* y2; Aza nyewyefz/ fład Luter náukę tę fwoyę nową záczył? *KromRozm I* Ev, F3, K2v; *KromRozm II* a3v; *KrowObr* A2v, B [3 r.], Bv, 71, 241v; *BielKron* 197v, 202, 206; *RejPos* 85v; *WujJud* A7v, 133, 134; *RejPosWstaw* [143³]; *SkarJedn* 373; *CzechEp* 357, 360 [2 r.]; *ReszPrz* 63, 91, 109; *LatHar* 428; *WujNT* 31, 525, 543, 652 [2 r.], 733; Z iákiami nowinámí idą/ nowego nam Chryftulá y nową o nim náukę przynofząc? *SkarKaz* 550a, 241a, b, 417b [3 r.], 419b; *SkarKazSej* 681b.

»nauka pańska, Pana naszego (a. swego itp.)« [szyk 105:5] (57:53): *RejPs* 175; *MurzNT* 58v, 81; *KromRozm II* b3v, b4, e, f2, f4 [2 r.], p2, t4 *marg*; Ktorych poki fą w yednoſci koſcyolá/ nye tylko ćirpyeć myędzy łobą/ ále y fluchác z vrzędow ich mamy/ wedle náuki Apoſtolſkyey y Páńlkyey. *KromRozm III* D6, D6v, N4; Nadobne vpominánie wiernych/ áby nikomu nie vfáli/ iedno nauce páńlkyey. *LubPs* Ov *marg*, A4, C3, F3 *marg*, P, aa2v (13); *RejWiz* 163v; *BibRadz I* 436b *marg*; *RejAp* BB3v, 33, 35v, 44v, 57 (14); Pátrzayże Czo drugyego záfię w then dzyeń fwięty páńlki wedle náuki Páná ſwego wczynić małz *RejPos* [226]v, A5 [3 r.], A5v [2 r.], A6, 10v, 11 (60); *RejPosWiecz*² 96; *RejZwierc* 196, 206, 250; *CzechRozm* 234v; *ReszPrz* 32; Tedy Ítároftá widząc co fię ſítało/ wwierzył: zdumiewáiąc fię nád náuką Páńſką [*super doctrina Domini*]. *WujNT Act* 13/12.

»nauka papieska, papieża rzymskiego, stolicy rzymskiej łacińska« [szyk 15:4] (9:8:1:1): *MurzHist* V; Otofz małz zrzodło/ w ktorým wy pokłádaćie odpufztzenie grzechów/ według tey náuki Papieſkíey. *KrowObr* 70v, B3v, 2v, 42v [2 r.], 50, 50v *żp* (13); *BielKron* 196v, 202; Wielką iefł y Ítárowieczná Lácińlka náuká/ włzytkiemu ſwiátu znáiomá. *SkarJedn* 311, 264; *NiemObr* 141.

»nauka pogańska« [szyk 2:1] (3): ábowiem tákowa náuká iefłh podobná Tureckíey/ y Pogáńlkiy náuce/ náprzećiwko kthorey/ vtzyli Prorocy Swięći *KrowObr* 54v, 142v; *PowodPr* 76.

»prawdziwa (a. prawa) (prawo)wierna, szczyra, nieomylna (jest) nauka; szczyrość prawda nauki« [*w tym: szczyra, prawdziwa (a wierna) itp. (21)*] [szyk 169:46] (137:39:35:11;10:4): *OpecŻyw* 109; *WróbŻółt* B; *RejPs* 186v; *SeklWyzn* c3; *SeklKat* H4v, L2, L3, Sv; *RejKup* o2, q5v; *RejKupSekl* a3; *KromRozm I* 14; *MurzHist* II 3v; Bo ludźie prawą náukę łłowa bożego opuſciwłzy/ [...] náftawiali vmarłych ludźi *MurzNT* 73v; *KromRozm II* e4v; *KromRozm III* Cv, C2v, D6v, E2, G6 (8); Ano jeden sam juź ſię ſobie widział Heliaſz, [...] a wždy ſcandalum ſię czynić nie bał, jeno aby mógł lud ku prawdziwej nauce zaſię przywieſć. *DiarDop* 103; *LubPs* A4 [2 r.], C2v, D2v *marg*, D3v [2 r.], G2 *marg* (25); OBroná Náuki prawdziwey y wiáry Ítárodawney Krzeſćijańſkíey *KrowObr kt*, A2v, A3v, D, 1v *żp*, 107 (11); *BibRadz* *7, I 346, 436b *marg*, II 57b *marg*, 93a *marg*, 1. *Tim* 1 *arg*, II 133b *marg*; *BielKron* 196, 213, 213v; Lecź ktho fię chce fáłżywych Prorokow náuk trzymać/ á náuk prawdziwych Z píłmaá ſwiętego wziętych kłobie nie przymuie/ Niechay czyni co raczy nie nas tym zepłuie. *GrzegRóżn* N4v; *LeovPrzep* G2v, G3; *RejAp* 18v, 39, 57, 62v, 74v (19); *HistRzym* 51; á ty fwięte Ípráwy twoie [...] day ábychmy wedle náuki prawdziwey/ wdzyećnie przyimowáli. *RejPos* 90, 23, 26 [2 r.], 29v, 30, 44 [3 r.] (59); *RejPosWiecz*² 96; *BialKat* a2v, 11, 101, 288v; *GrzegŚm* Av; *RejZwierc* 250; *WujJud* 15v, 20, 130v [2 r.], 131, Nn3v; Przetoź znáki nieomyłne Koſćiołá prawdziwego infze być nie mogą/ iedno Ízczerość náuki łłowá Bożego *WujJudConf* 130v, 80, 80v, 140v; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* 21v, [143³] [2 r.], [143³]v, [143⁴]v; *CzechRozm* 60; *SkarJedn* 107, 264, 350, [d8]; *SkarŻyw* A2, 389, 394, 436; *CzechEp* *4v, 72, 128; *NiemObr* 42, 77, 124, 164; *ReszPrz* 3, 27, 28,

30 [2 r.], 34 (12); *ReszList* 179, 189; *WujNT* [48²] *marg*, 68, 2.*Cor* 1 *arg* [2 r.], s. 652, 654 *marg*, 815, Aaaaa4v; *SkarKaz* 309b, 488a.

»nauka prorocka« [szyk 8:3] (11): *KromRozm I* C3v; *KromRozm III* B5; *KrowObr* A2, A4, 40v; *RejPos* 64v, 239v; *WujJud* 75; potym w wypełnieniu czáfu/ połał lyná fwego miłego/ przez ktorego wypełniwly to co był náznáczył/ przez drugie świádki/ to iest ápoftoły/ náukę prorocką objaśniał *NiemObr* 35, 36 [2 r.].

»nauka szkolna [= w szkołach głoszona]« (1): nie bárzo dawno był/ nieiáki Antonius Pistor Szkotyftá/ we Fryburgu/ ktory z [= na podstawie] náuki fzkolney Papielskiej/ trzech Bogow pokázował. *NiemObr* 141.

»nauka (krolestwa) świata tego, ludzka, świecka, ziemska« = *odstępstwa od nauki Chrystusowej, herezje, także inne wierzenia* [szyk 30:3] (22:9:1:1): *LubPs* aa5v [2 r.], bbv *marg*; *KrowObr* 61v, 99v; *BibRadz II* 54d *marg*; *BibRadzBaz* ktv; Strzelmy [!] się ábychmy nie byli zwiedźieni przez ich ciemną Filozofią y zwiedźienie iákie według wfthaw ludzkich/ y według náuk świata tego *GrzegRóżn I*4v; *RejAp* 66v; *RejPos* 8, 26, 44, 64, 68v (19); *CzechEp* 44, 111, 136; *CzechEpPORz* *; wiará Chriftułowá [...] wlytokie náuki ludzkie dáleko przefzła *WujNT* 140.

»święta (jest) nauka« [szyk 96:45] (141): *WróbŻolt* C5v, Z5v; owlfemem fie zázwdy o to ftárał áby mi to było zá nawięzczlá pilność roffczytác fobie święte náuki twoie. *RejPs* 179v, 91, 104v, 176, 177, 178v [2 r.]; *RejKup* o5; *KromRozm I* F4; *KromRozm III* D6v; *LubPs* A5v, E2, Z *marg*, aa2v, aa5 *marg* (8); *KrowObr* 71; *RejWiz* 178; tyć piłmá fámy to fpráwuiá iz my ieftechmy rozni od pogánow/ gdyż takie święte náuki mamy ktore fá pewne *BibRadz* *3v, *3v, I 138d *marg*; *BielKron* 209v; *SarnUzn* H6v; *RejAp* BB, 19v, 22, 45, 92v (8); Ale flepi/ chromi/ głufzy/ vmárli/ a ci co przyięli fwiętą náukę iego/ mieli wyłfawiác á obwołác to krolewkie zyáwienie iego. *RejPos* 10; tegoż pilnuy w fwiętych náukach á poftępkoch ie⁸⁰/ á nigdy nie zbłádzilz od tey fwiętey á iáfney fwiátłósci iego. *RejPos* 339, A5 [4 r.], A5v [2 r.], 5v, 8 [2 r.], 8v (92); *KuczbKat* 310; *RejZwierc* 42, 196; *RejPosRozpr* c3; *BudNT przedm* bv; *SkarŻyw* 308, 456; *CzechEp* 8; *NiemObr* 73; *KochWr* 23; iákoby náuká Luterfka bylá tak doświádczona [...] iáko święta náuká Pána Chriftułowá w kościele Kátholickim. *WujNT* 509, 64; *SkarKazSej* 682a, 684a.

»nauka wiary, o wierze, około wiary, nabożeństwa« [szyk 8:1] (5:2:1:1): *BibRadz I* 18c *marg*; przywioł był Cefárzowi kfiázki od Láutbgráfá [!]/ o náuce prawdziwey wiáry krześciáńskiey *BielKron* 207, 209; *BiałKat* 266; *RejPosRozpr* cv; *SkarJedn* 222, 361; *WujNT* 654, Ccccc4.

»nauki zakazane« (1): Czytánie/ fluchánie/ ábo chowánie ksiąg/ ábo náuk zázakáných. *LatHar* 114.

»nauka (Starego (i Nowego)) Zakonu, obojego (a. Starego) Testamentu, Nowego Przymierza, (stara) zakonna« [szyk 15:2] (6:4:4:3): vmocniwly wnas náukę zakonu twego fwętego : obroc na drogę fprawiedliwą oczy náffe *RejPs* 61v, 165v; ż[e] on może dopuścić n przeciwko Apoftolfkiemu piłmu grzelzyć/ y ná przeciwko náuce ftárego zakonu/ to iest ná przeciwko przykazániu Bożemu *KrowObr* 9; *RejPos* 176v; ktory [Bog] nam dáł z náuki ftárego y nowého zakonu/ iáko fye go [grzechu] wiárowác zá iego wfómożeniem/ mamy *BiałKat* 218v; *WujJud* 79 *marg*, Mm7, Nn4v; *WujJudConf* 80; iz náuká nowého przymierza [...] náukę ftárego teftámentu nierowno zacniey przewyżzác miáła.

CzechRozm 111, 86v, 93 [2 r.], 111v; *CzechEp* 117; á ípráwiedliwość wláfna Zydowfka íeít tá/ ktorą oni wláfnymi íwemi síłámi/ náuką zakonną wíspomożeni/ wykonać wííłowáli *WujNT* 559.

»nauka zbawienna, zbawienia, o zbawieniu« = *scientia salutis Vulg; ministeria salutis JanStat* [szyk 37:17] (50:3:1): *OpecŻyw* 26, 116; *BielŻywGlab nlb* 13; *SeklKat* H3; *RejKupSekl* a3; *KromRozm II* f2, hv, f2v, v2v *marg*, v3 [2 r.]; DZiwna yeít chćiwość Czártowfka ná [...] zwyedżyeny od náuki y drogi zbáwyenney *KromRozm III* Av; nápiíawífy nyemáło kfyąg około náuki zbáwyenney [...] yednák w wątpliwofcyach íwych nye fádzi íye ná íwym rozumye *KromRozm III* O4; *LubPs* ee2, ee3; *BibRadz I* 346, 356b *marg*; *RejPos* 21v, 296; *WujJudConf* 39; *CzechRozm* 2v, 186v, 190, 191v, 222v, 255; *SkarJedn* 205, 235, 358, 403; *SkarŻyw* 113, 127, [407], 486; gdy po wízytkich okręgach Swiátá Apoítoly/ Káznodzieie íwoie rozesłał/ ktorzy [...] od Duchá S. nauką zbáwienną nádchnieni/ narod ludzki [...] od błędow ku prawdzie [...] przywiedli. *StryjKron* 146, A; á potym odłóżywízy ná ítronę rummy y chwafty ízkodliwe/ náukę fámę zbáwienną przedíe wemę. *CzechEp* 105, 62, 105, 107; *NiemObr* 85, 91; Czechowie od í. Woyciechá náukę zbáwienną poználi *ReszPrz* 29, 3, 98, 112; *ReszList* 190; Będąc przyczyniáć do słowa mego/ w drugich mieyfách teź wymowác z niego/ iákobych omylną/ zoítáwíl im náukę zbáwienną. *ArtKanc* P7v; *LatHar* 46; *WujNT Luc* 1/77; *SarnStat* 986; *SkarKaz* 384a, 417a; *SkarKazSej* 671b.

Szeregi: »artykuły i nauka« (1): Papieíz Grzegorz wtory y trzeći [...] wiárę ták wszczępili/ ztymi ártykuły wízytkimi y náuką/ ktora dziś íeít w Papieítwie *SkarŻyw* 520. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»nauka i bluźnierstwa« [o herezjach] (1): odpowiedáiąc kxiędzu Bífkupowi Krákowfkiemu/ na fálfzywą náukę y bluznierftwá íego. *KrowObr* 2.

»błąd (a. obłądliwość), (a) nauka« [o herezjach] (2): *BiałKat* 88v; *Cathol.* [...] Owa wy wízyftko opák/ ítárym nowe á ítáre nowym názywáćie. *Confefs.* Obłądliwości ludzkie/ náuki Bogu przeciwné/ Piímá swiętego zániechawízy. *WujJudConf* 5. [Ponadto w przeciwstawieniach 2 r.].

»duma albo nauka« [o herezjach] (2): A tá дума albo náuká máło nye wílyftkę Afrykę [...] zwyodlá bylá. *KromRozm III* E3, F2. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.].

»ewangelija a (i, albo, to jest) nauka ((Pana) Krystusowa a. apostolska)« [szyk 7:2] (9): tám ínadź lepyey w cáłóci y doftoyeńftwye íwym záchowaná yeít ewángelia/ to yeít/ náuká Kryftułowá. *KromRozm I* E3v; *KromRozm II* g2, k3, 14; *KromRozm III* B8v; *KrowObr* 68v; *WujJud* 171; *SkarJedn* 11; OBáćz iáko Ewánielia y náuká o prawdzie Chryftuía Páná náłzego/ nie pímm íię zádnyim ludziom podawála *SkarŻyw* 363. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.].

»głos, (i, a) nauka« (7): wífelki íen íeít s práwdy/ fluchá glofu moiégo íj nauki moié. *OpecŻyw* 120; *RejPos* 121v, 122, 169, 186, 198v; *CzechEp* 360. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.].

»(nie) heretyctwo i (ani) nauka zła (a. nowa, a. obłądliwa)« [szyk 2:1] (3): Potymże íię ípraw/ Cny czytelniku/ íz Grekowie/ nie dlá złey náuki/ áni dla zádneho Heretyctwá [...] od kościoła íię S. oddzielili *SkarJedn* 256, 350, 373.

»(fałszywa a. przewrotna) nauka a (i) kacerstwo« [szyk 2:1] (3): *KromRozm II* e4v, o4; Tych złych ludzi náuká y kácerftwo głupie/ ízalone y zwádliwe/ gdy do Polfki przyfzío/ náłázło fobie godne záki *OrzList* f. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.].

»kazanie a nauka« (1): gdzie by łye co roznego od kazánya drugich ápoštołow/ á od náuki/ [...] w yego kazányu okazało. *KromRozm II* t3. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mandaty i nauka« (1): wolimy przeŝtrzegáć mándatow Bożych/ y náuki páná Chriŝtuŝowej *NiemObr* 116.

»mądrość i (a) nauka« (3): *WróbŻółt V*; przeczby thák pod przypowieŝciámi pokrywał ty nieŝkończone mądroŝci ŝwoie/ á thy nieomyłne náuki ŝwoie *RejPos* 191v; *SkarKaz* 80b.

»nauka, (i, a) obyczaj (a. zwyczaj)« [szyk 6:1] (7): *OrzList* f2; *RejAp* 27; *KuczKat* 310; *WujJud* 123; Czym lię [...] Koŝcioł iego/ w náuce ŝwey y ŝwiátobliwych zwyczájach/ nigdy ŝlufznie nienágániony/ nie brzydźi *LatHar* 58; *SkarKaz* 382b; Lecz v heretykow wedle náuki y zwyczáiu ich/ tákiego do iednoŝci y zgody nie máłz ŝpofobiánia. *SkarKazSej* 684a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.*].

»pismo (a. pisanie) i (a, abo) nauka« [w tym: *Pismo Św. 4 r.*] [szyk 14:9] (23): *WróbŻółt D6*; *RejKup* o2v; *KromRozm I* B4v, L, Lv; *Diar* 51; *RejAp* [183]v; żadnym innym wymyŝlonym obyczáiem nie moźemy otrzymáć áni poŝieŝć kroleŝtwá iego ŝwiétego/ iedno gdy ŝie będziemy ták ŝpráwować á ták záchowyc w iáko ieŝt nam poŝtánowane w ŝzyrokich piŝmiech á w pilnych náukach *RejPos* 187v, 70, 186v, 190, 351, Ooo4v; *BialKat* 6; *RejZwierc* 8v; *WujJud* 32; *SkarJedn* 15, 285, 343; *SkarŻyw* 127; Doŝyc nam ná tym/ że tych ŝłow y tákich terminów w piŝmie náłzym y w náukach nie pokaże. *CzechEp* 348, 98; *PowodPr* 28. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*].

»nauka i (a) podanie« [szyk 9:2] (11): *KromRozm II* t4 marg, v4v; *KromRozm III* A4v [3 r.]; *WujJud* 135; ábyŝmy wedle Apoŝtolŝkiego podánia y náuki Ewángeliey ŝ. iedno Boŝtwo/ Oycá y Syná y Duchá ŝwiéte⁸⁰ w iednym á równym Mágeŝtaćie wyznawali *WujJudConf* 22; *SkarJedn* 112, 123; *ReszList* 190 [2 r.]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»postępk i nauka« (1): nie wiem/ żeby y on temu podpifowi ŝwemu doŝyc vczynił: to ieŝt żeby prawdźiwie wedle Chriŝtuŝá páná/ y wedle poŝtępkow y náuki Apoŝtolŝkiej/ ŝługam Bożym/ iáko ŝługá/ ŝłużył? *CzechEp* 333. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*].

»prawa i nauka« (1): áby dárował y vbogacał tych coby mu ŝię klániáli/ y ná práwá iego [papieźa] y náukę zezwolili. *CzechEp* 350. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»prawda, (i, a) nauka [Chryŝtusa]« [szyk 17:1] (18): *SeklKat* M2v; ktorzy [...] ŝthoiá wiernie á mocnie przy ŝwiétych náukach á nieomyłney prawdzie iego *RejAp* 118, 136v; *RejPos* 11, 29, 65, 83v marg, 84 (8); *SkarJedn* 112, 199, 394; *SkarŻyw* 456; *CzechEp* 359; *NiemObr* 164; *SkarKaz* 549b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.*].

»nauka i (a, ani) przykłád« (4): *BielŻywGlab nlb* 13; *RejPos* 10, 231v; Poniewáłz oni [apostołowie] ná to poŝtánowieni byli ábyŝmy ŝie wedle náuki y przykłádów ich rzádzili *CzechRozm* 191v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»rada, (i, a) nauka« (18): *WróbŻółt B*; gdyź wŝytko dobre twoie zaleźy w tym/ ieŝli zoŝtánięŝ przy tey ŝwiétey rádzyc á náuce iego. *RejPos* 172, 16v, 62, 65, 82v, 173 (17). [*Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.*].

»nauka i reguła« (1): Thom tu dla tego nápiŝał/ áby koźdy wáłze náuki y reguły poznał/ iákie ŝáwnich bluznierŝtwá *KrowObr* 146v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»nauka a (i) rozkazanie (a. przykazanie)« [szyk 7:5] (12): *LubPs* bb2 marg; *KrowObr* 68v, 200v, 230; *BielKron* 98; A to iest wżytká summá tego/ ftárác fie wedle wżzey możności fwoiey o poczciwy á pobożny żywot fwoy/ wedle náuk á rofkazánia Páńfkiego. *RejPos* 336, 79, 83v; *BialKat* 386v; *CzechRozm* 244; *StryjKron* A; Vczniowie to iego fą/ y fłudzy prawdziwi/ ktorzy ná náuce MiŃtrzá/ y rofkazánium páná fwego przeftawáią *NiemObr* 180. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.].

»rozumienie i nauka« (1): bądźcie doŃkonáli w iednákimże rozumieniu y w iedney náuce [in eodem sensu et in eadem sententia] *WujNT* 1. *Cor* 1/10.

»słowo (boże itp.), (i, a, to jest) nauka« [szyk 60:12] (72): *WróbŻołt* V8, 118/172; *SeklKat* Hv; *KromRozm II* b3v, b4 [2 r.], c, e, f, f4 [2 r.]; *KromRozm III* C3; *LubPs* P; *RejAp* BB, 35v, 39; *RejPos* A5 [3 r.], A5v [2 r.], 11, 23, 63 [3 r.] (46); ftrzełz fie ábyś fie nie słał vczefnikiem ftołu dyabelŃkie^g/ ále mocnie vwierz fłowom á prawdziwey nauce Páná twoiego *RejPosWiecz*² 96; *RejZwierc* 196; *CzechRozm* 221; *SkarJedn* 7, 343; *CzechEp* 14, 97; *NiemObr* 73; wedle náuki koŃcioła Bożego y fłowá ChryŃtuŃowego: vmyŃli vżywác Ń. Sákrámentow *SkarKaz* 348b, 83a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 20 r.].

»nauka i (a, albo, także) sprawa« [szyk 12:10] (22): *RejPs* 176; *KromRozm I* B4; *KromRozm II* hv, i2, v; *KromRozm III* N4; *RejPos* 25v, 26 [2 r.], 139v, 209v, 251v, 276, 335; Otóz potrzeb [= potrzeba] náŃládowác Páná y iego pokornéy náuki/ tákże pokornych fpraw. *BialKat* 38v; *WujJudConf* 118v; *CzechRozm* 244; *SkarJedn* 364; Bo to pewna z náuki y fpraw ChryŃtuŃowych iż on kaźń oftáteczná ognia wieczne^g/ opowiedá wżędy *CzechEp* 48; *ReszPrz* 10; *WujNT* 460, 844. [Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.].

»tradycja, to jest (abo, i) nauka (bez pisma podana)« (4): Heretyk iest káždy [...] ktory [...] o prawdzie wiary ChreŃŃiáńfkiey wierzy co inŃzego/ á niźli ma poŃtánowanie ábo ográniczenie trádiciey ábo náuki koŃcielney. *WujNT* 747, 391, 606, 2. *Thess* 2 arg.

»nauka a upominanie« (2): á Ńtań mocno [...] przy Ńwiętey náuce iego/ á przy nieomylnym vpominániu iego. *RejAp* 19v; *RejPos* 262v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»(ani) nauka, (a, i, ani) ustawa (a. (po)stanowienie)« [szyk 21:5] (26): *RejKup* Zv; *MurzNT* 81; *KrowObr* 1v, 203v; drugie [księgi] fą ktorymi náukę y vŃtáwę Rzymfkich Papieźow karzę *BielKron* 196v; *GrzegRóżn* I4v; *RejAp* 78; A thák fie im zdáło iż im iuź więcey było nie trzebá do łáŃki Bozey [...]: iedno áby fie byli paráli á ćwiczyli á zachowywáli wedle oney náuki á wedle onego poŃtánowania Moizefzowego. *RejPos* 178v, 8 [2 r.], 26, [105], 118v, 165 (11); *RejPosRozpr* c3; *CzechRozm* 81 marg, **3; *KochPs* 75; Iemu dáł moc wnáuce y vŃtáwach fwoich/ áby náuczál wżytkiego Izráelá woley Bozey *SkarŻyw* 491; *NiemObr* 26; *WujNT* 64, 717. [Ponadto w połączeniach szeregowych 31 r.].

»wiara, (i, a, a(1)bo) nauka« = *fides et doctrina* *PolAnt*, *Vulg* [szyk 33:28] (61): *RejKup* r3; *KromRozm I kt*, A3, F4; *MurzNT* 18v; *KromRozm II* a3, i2; *KromRozm III* B5; *DiarDop* 100; *GliczKsiąź* L5; *KrowObr kt* [2 r.] D [2 r.]; *BielKron* 206; *GrzegRóżn* H; *Mącz* 210c; *SarnUzn* G8; *RejAp* 30v; *RejPos* 23v, 115v, 124, 139v, 148v; *BialKat* 133v; *WujJudConf* 15, 61, 207v; *BudNT* 1. *Tim* 4/6; *CzechRozm* 65; *SkarJedn* 41, 80, 107, 147, 205, 264, 349; Bo wiedzieli iŃz on cudá nieŃtycháne [...] czyniác/ wiele ludzi do náuki fwey á wiary ChryŃtuŃowej przyćiągnął. *SkarŻyw* 363, 394, 536; *CzechEp* *3v, 357, 359, 360 marg, 362; *ReszPrz* 32, 34; *KochWr* 23; *LatHar* 673; *WujNT* 476 marg, 543, 1. *Tim*

4/6, s. 733; Gárdzili wiarą y nauką Ewángeliey świętey Zydowie *SkarKaz* 83a, 417a, b; *SkarKazSej* 671b, 684a [2 r.], 686a, 687a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 17 r.].

»nauka, (a, i, albo) wymysł« [o herezjach] [szyk 12:7] (19): *SeklKat* F3; *LubPs* aa4v marg; á gdy wftaną wżytki diabelskie náuki y wymysły/ tedy Kryftus íam krolowác będzie *BibRadz* II 141b marg; *RejPos* A5v, 44, 52v, 54, 68v (15); *SkarKaz* 240b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.; w przeciwstawieniach 6 r.].

»nauka i (a) wyznanie« (3): *SkarŻyw* 599; ktorzy ná ich náuce y wyznaniu przeftawáiąc y ná pálec od niey odstąpić nie chcemy *CzechEp* 361; *SkarKaz* 606a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.].

»zakon a (i) nauka« [szyk 5:2] (7): *BielŻywGlab* n1b 9; Aczos potim gdi on [człowiek] [...] Wgardzyl zakon y nauky Ktore Pan Bog raczył dać. *RejKup* B; wífego dobrego/ á ná konyec krolefstwá nyebyefkyego nábawił/ gdy íye wedle yego náuki á zákonu ípráwowác będżyemy. *KromRozm* II e3; *KromRozm* III L5v; A íako czytałz w zakonie á w náukach swoich? *RejPos* 209v, 225v, 247v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»nauka a zjawienie« (1): Licemiernicy/ ktorzy íe zówżdy bali/ áby prze íakie nowe náuki á nowe zyáwienie/ nie były zelżone náuki ich *RejPos* 12v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

Jako drugi człon połączenia współrzędnego z imieniem twórcy itp. (lub zastępującym go określeniem) [w tym: o nauce Chrystusowej (49)] (77): Tákże też nye przeto Luter álbo náuká yego dobra/ íz nas ktemu przywyodłá/ íz íye około pífmá y íłowá Bożego pilnyey obyeraamy. *KromRozm* I L2; *MurzHist* C3, H3v, V3; ácz nye íá ku onym nowym miŝtrzem y náukam ich íkłónni *KromRozm* II a2. pv, v4v; *KromRozm* III A4v, C3, E4v, F3; *LubPs* Q3v marg, V4, Z marg, ee2; *KrowObr* 50 [2 r.], 149, 202v, 240v; *RejZwierz* 104; *BielKron* 211v, 333v; *RejAp* 20v, 30v, 82, 104, 110, Ee4v; *RejPos* 8, 29 [2 r.], 29v [2 r.], 30 [2 r.], 51v (25); *BialKat* 38v, 298v; *WujJud* 59v; *WujJudConf* 19v; *BudNT przedm* bv; Aza tego niewiełz/ co przeciw niemu mowiá/ teráźnieyłzy nowi nieobrzezáni zydowie/ ktorzy Chriŝtułá Páná y náukę íego precż odrzuciá. *CzechRozm* 223, 70v, 95v, 262v; *SkarJedn* 73; *SkarŻyw* 600; *CzechEp* 31, 43, 350; *NiemObr* 42; BALAAM fałzywy prorok y náuká íego. *WujNT* Xxxxx2, 369, 375, 722, 844; *SkarKaz* 550a; *SkarKazSej* 682a, 686a.

W przen (349) : OpecŻyw 133v; *OpecŻywPrzedm* C4; *BielŻywGlab* n1b 13; Rodzili gi [grzech] gdy na íego íwiętą naukę zgrzitali, *WróbŻołt* C5v, V8; we wnátrznołciach pierfi moich nólłę nápiłaną naukę twoię. *RejPs* 61; to íeŝt nielekce błogolławiony człęk/ ktorego ogárnęłá náuká twoiá [!] *RejPs* 139v, 86, 108; *SeklKat* L3; *RejKup* y2; Alełcye yá [światłóść] wy mniłly y popi íwoyá nauką y zabobony zácмили byli. *KromRozm* I E3, F3v, L; *MurzNT* 81; Małz s íobá wízdędzie noŝic naukę niebiełką *MurzHist* H3; *KromRozm* III G6v, Q3v; *Diar* 51; yeŝli preceptor yáko w náuce á w wierze myli y chramye/ po temułz też y wceń obłedliwem íe síłác [...] musi. *GliczKsiąż* L5; Íako íá ci błogolławieni ktorzy nie íá zmázáni íáká fálełzną nauką *LubPs* aa4v marg; Przipythawanie człowyeká/ ktory [...] poddawa íe pod moc á zwierzchnóść náuki Pánłkiey *LubPs* aa5 marg, Y4v marg; Kthorá naukę swoię/ átzkolwiek íá íłowki íedwábnyymi pięknie vprządł/ y vpŝtrzył: A wŝzakóŝz niemáłz nic ínzego w niey/ íedno pychá papieŝka *KrowObr* [B3]v; lepiej było Kxiędzu Biłkupowi Krákwłkiemu/ áby był tę naukę ílátáńłką/ domá zákrył *KrowObr* B4; áby íwymi dobrymi vtzynki przyochędożyli/ y naukę Páná Iezu Kryłthá [...] y íami íiebie. *KrowObr* 64v, C, 1v, 48v [2 r.],

64v, 126v, 229, Tt2v; ná wšytkę ziemię niech pádnie rofá. (*marg*) Ziemiá znáczy Pogány fucha á oprocz wilgotności tey náuki świętey (-) *BibRadz Iudic* 6/39; z przyrodzenia tho ma fercę człowiecze zátwardzonym być ku náuce zbawiennej *BibRadz I* 356b *marg*; Náuká Kriftułowá biie fercá wiernych *BibRadz I* 358d *marg*, II 67b *marg*; *BielKron* 45v, 142v; *GrzegRóżn* H; *Prot* C; iáko poznác iad ich náuki *SarnUzn* H4 *marg*, G5, H6; *LeovPrzep* G3; iáko tych cífáwých fzkap wiele dziś biega/ [...] práwie mieczem wyfiekáiąc thę białość á fzczyrość woley á náuki Páná tego. *RejAp* 57; ktorzy vpádli z ogniem fáłszywych náuk fwoich *RejAp* 74v; iz zarážili á popalili [...] trzecią część łodzi ná ktorých pływálá wierna náuká [...] Páná náłzego. *RejAp* 74v; iz oni iáwnie czynili lekkość temu świętemu Báránkowi/ [...] ná wfpák wypráwuiąc náuki święthe iego *RejAp* 123; ono wnet ma kázdi nadobny plafr náuki Pánfkiey ná ty obiecáne wrzody *RejAp* 132v; Prorocy y Pátriárchowie [...] do tey forty pífmy á náukámi przez Duchá świętego obwołánemi drogę otworzyli *RejAp* [183]v, BB, BB3v, 74, 78, 136v; gdyž naukę Kriftowę/ która fiedzi ná práwicy Bogá oycá/ wzgárdził *HistRzym* 102, 102; Czárt fie ftára ábi zácyerał wyerną náukę. *RejPos* 26 *marg*; dziwnie kákol fwoy rozfiewa fáłfznych náuczycielow y nauki ich *RejPos* 51v; Vščzepilem w niey práwá máćicę prawdziwey náuki fwoiey *RejPos* 60 v; Abowiem wołáią ná cię ony tłuźcže fáłszywych náuk/ kthorych dziś pełen fwiát *RejPos* 68v; vkázuie im pokrzywy/ piołyn á ciemierzycę onych fáłfznych náuk *RejPos* 123v; ále fie cíśń mocno záfłowy á zá náukámi Páná fwego *RejPos* 169v; co pokátnie á omacmie kłádá á zámietuią fieci fwoie ná nas/ fáłszywych náuk fwoich *RejPos* 177v; iuž nas nie będzie mogł zwieść z onego gościńcá/ ktorýs ty nam vtorowác raczył prawdziwemi pífmy á náukámi fwoiemi. *RejPos* 186v; iáko nas dziś máfz wiele tych Fáryzeufzow/ do ktorých kołáce [...] náuká święta twoiá *RejPos* 225; Niecháć go [*Krystusa*] oni vkázuią iáko chcą ná tych puftyniách omylnych náuk fwoich. *RejPos* 261v; ktory [*św. Szczepan*] [...] krwią fwą oblał á zápieczęthował święthą prawdę iego y náukę iego. *RejPos* [278]; Karmifz ie plewámi omylnych á fáłszywych náuk fwiátá tego. *RejPos* 314v; ktorzy [...] przyoblekli fie odzyeniem nowym/ náuk/ woley/ á rofkázania Páná fwego. *RejPos* 339v; Przecz im nie podawáfz kwiatków ábo zyołek onych wdzyęcznych fłow/ náuk/ á poftánowienia Páná twoiego? *RejPos* 346, 16v, 26, 51v, 54, 64v (32); *KuczKat* a2; o co fie iuž v nas w Polfzcze nie kušili/ Aby fzczyrą náukę Pánfką zádušili. *RejZwierc* 250; Luterani kościelney náuki álbo nierozumieią/ ábo ią wywracáią *WujJud* 221v *marg*, 20v, Mm5v; *RejPosWstaw* [143⁴]; Bo náukę ošwiecam iáko šwitánie *BudBib Eccli* 24/38[44]; ktory [*papiež*] náukę iego y vftáwy wyfzpocił. *CzechRozm* **3, 191, 220; gdzie pífmu y náuce Božey fchowánie *SkarJedn* 15; Pierwřza [*powinnořć*]/ áby [*starszy Kořciola*] wiary S. y iey wyznánie y náuki niebiefkiey był opoká *SkarJedn* 121; ktorzy z iego mądrej y Bořkiej náuki/ ogłodzeni fą. *SkarJedn* 131; obiemá rękómá fłužby fię iego S. y zakonu y náuki Božey chwyćili. *SkarJedn* 235, 46, 251, 359, 396; Náuká moiá/ y święté vftáwy W Ńmiećiách v ćiebie *KochPs* 75; Boleię pátrząc/ že depcá žli náukę twoię. *KochPs* 185; wiárę S. przyimuiąc náukę iego w fercu do domu odnošili *SkarŽyw* 30; Wielkim głošnym był dzwonem y trąbą náuki Božey *SkarŽyw* 86; z onej fię fkrzynie w ktorą był P. Iezus fwoię wyfoká o Bořtwie fwjm náukę zchował/ bogáćili. *SkarŽyw* 408, 59, 200, 453, 504, 599 [2 r.]; Nie máfz kácerftwá fzkodliwřzego/ iedno gdy kto [...] zmyřł duchowny obráca w ćielefny ták [*errata zmienia: tákže*] ćielefny w duchowny á náukę tež niebiefką nicuie w žiemfká *CzechEp* 111, 66, 76, 136, 337; Skąd zaráž widzieć možećie/ onę drugá mocná

Báztę náuki kościoła Bożego/ Traditionem ReszPrz 22; Z tą iego taką nauką/ podźmy do Probiezrą ReszPrz 36; Splótl tedy tę to naukę fwoię/ z żydowłkiego vporu/ z kácerłkiego błędu ReszPrz 39; Y podobnalz to rzecz ku wierzeniu áby prawdziwa náuká do tych czálów w więźieniu ciemnym/ tych to wyliékáčow czekálá? ReszPrz 98; Ná ftołicy iedności/ pořádził Pan BOg naukę prawdziwą. ReszPrz 100; mułi fię náuká ś. onych Oycow y przodkow wálznych łámáć. ReszPrz 109, 3, 102, 112; ná ktore to Miálto/ y ná iego naukę/ wfzyłtkie vffy kácerłkie [...] vderzyły ReszList 182, 189; Zátrác miły Pánie tę bełtyą okrutną/ która plugáwi Winnicę twą nauką omylną ArtKanc I16v, M16v; ZÁlmákováłá dźis bárzo/ Wiklefa kácermiłtrzá náuká/ łákomym Kátholikom LatHar 126, 360, 442; ktory [Kościół] od fznuru náuki Apofłofłkiey nigdy nie vftápił WujNT 288; księgi kácerłkie otworzywłzy [...] powitał dym ciemney náuki kácerłkiey WujNT 860, 139, 349, 642, 654, Tit 2/10; Ci nowi z fwoią dźis vrodzoną nauką [...] mowią SkarKaz 43a, 549b; v iednego ftołu ś. náuki y łákrámentow záśiádác [...] rołkazał. SkarKazSej 684a; Heretycka náuká cnoty fułzy y korzeń ich podćina. SkarKazSej 686a marg, 671b, 686a.

W charakterystycznych połączeniach: nauka brzmiąca, ciemna, dzika, niedrożna, (nie)ozdobna (3), ożywiająca, [z czego] płynąca, (nie)smaczna (2), dziś urodzona, dawno utarta, zapieczętowana; nauka jest nasienie mądrości; baszta nauk(i), białość, ciemierzycyca, dym, dziedzictwo, dzwon, jad (2), jasność, kąkol, macica, odzienie, ogień, opoka (2), oziębłość, plastr, plewy, pniak, pochodnia, podpora (2), powietrze, pustynia, sędzia (2), sieci (2), słup, stoł, stróż, strzały, sznur, tłuszcza, trąba, wilgotność, wspan, ziołka; nauka bije serca, brzmi (2), w więzieniu czeka, w sercach ginie, kołace [do kogo], łamie się, ogarnęła [kogo], pływa [na czym], korzeń cnot podcina, rośnie, siedzi na prawicy Boga Ojca, (po-, za-)smakuje [komu] (3), cnoty suszy, [leży] w śmieciach, targa się [na co], upadła, woła [na kogo], zemdlala; nauk(i) chwycić się (4), macać, skosztować; poddawać się pod moc nauki; ugodzić do nauki; od nauki odlatywać, daleko się odstrzelać, odwieść się na stronę, uchylić (uchylać) się (2); z nauki ogłodzony, płynący, urość (3), wyczerpnąć, zeprzeć; schowanie nauce; zatwardzony ku nauce; naukę (po)deptać (2), kraść [komu], nicować, (we wnętrzościach a. z sobą) nosić (2), krwią oblać, oczyścić, w sercu do domu odnosić, oświecać, poduszczać, posadzić na stolicy (2), krwią (za)pieczętować (2), przyochędożyć (przyochędażać) (2), w skrzynię schować, spleść [z czego], uprząć, na wspank wyprawować, wyszpecić, wywrocić (wywracać, (s)przewracać) (9), zacierać (2), zadusić, (doma) zakryć (3), zatłoczyć, (o)zdobić (2); na naukę uderzyć, zgrzytać; nauką brzmieć, wiele [kogo] narodzić, drogę [do czego] otworzyć, plugawić, pomazać (pomazany) (2), lud przewrocić, rozwiązać, spojony, świecić [komu], trzymać się, utorować drogę (gościniec) (2), wiązać się, zabijać, zaćmić, (doma) zakryć (3), zarzucić, zmazany; z nauką pojsć do probierza; za nauką cisnąć się, w nauce chramać, młody.

Fraza: »nauka kwitnie« (1): Tám oko fwoie obrácajcie/ [...] gdzie nabożeństwo/ y náuká/ y Kroleństwo Chryftułowe kwitnie SkarJedn 402.

Zwroty: »budować naukę, nauką; nauką zbudowan; budowanie nauki« [szyk zmienny] (2:1;1;1): proznoby byli co w ludźyach nauką fwoyą budowáli/ gruntu wyáry [...] pirwey nye vmocniwłfy. KromRozm II c4v; KromRozm III D6v; CzechEp 105; WujNT 584 [2 r.].

»karmić, posilać nauką; pokarm, chleb nauki« (2:1;2:1): WróbŻołt N; áby y oni ludzie vbodzy/ ktorzy wielki niedořtátek ćirpieli/ báwiąc łie więcey pokármem fłow á náuki Páńłkiey/ byli

opátrowáni y wípomagáni. *RejPos* 23; *KuczKat* 5; iam [tzn. *Stolica Carogrodzka*] iuż Mátká porzucona/ [...] iuż vřhły pierśi moie/ karmić was y wychowác náuką zbáwienną nie mogę. *SkarJedn* 403; *SkarŻyw* 26; *LatHar* 679.

»nasyć, upoić, napojony nauką« = *doctrina imbutus* *Modrz* [szyk zmienny] (1;1;1): gdys zřtąpił z nieba vpoięs ią [ziemię] mądroćią y nauką. *WróbŻółt* V; *RejPos* 184; *ModrzBaz* 77v.

»nauką oświećić (a. oświecać); światłość nauki« [szyk zmienny] (6;4): Przidzie prorok dla zbáwienia twego Ten wizytek řwiát náuką oświeći *BielKron* 133; *SarnUzn* B6v; *RejPos* 41, 338 [2 r.]; *SkarJedn* 317; *ReszList* 179; *LatHar* 447, 449, 673.

»paść (się) nauką, w nauce; pastwisko nauki« (3;1;7): *WróbŻółt* Z4; *SeklKat* H4v; *RejAp* 35v; pořtánowiřwy wřzytki řpráwy około tich owieczek řwoich/ zořtáwiřwy im ony rořkořzne pářtwiřká řwiętych řłow y náuk řwoich/ [...] řzedł do Bogá Oyczá *RejPos* 122v, 122v [2 r.], 123v, 124v, 314v, 340v; *BiałKat* 133v.

»naukę (a. nauki) rozsi(ew)ać (a. siać); przysiać, rozsiewca nauk« [szyk zmienny] (13;1;1): *DiarDop* 103; *LubPs* C2v *margin*, cc2; Hugo Břřkup s Konřtaⁿciey/ ofkárzył przed Senáte^m Zwingliuřzá/ iz Nową Náukę rořiewa *BielKron* 197v, 198, 202; *RejPos* 54y, 64 [2 r.]; *SkarJedn* 396; *SkarŻyw* 119; *CzechEp* 40; *ReszPrz* 63; *WujNT* 525; *SkarKaz*) (2).

»szafować naukę; szafowanie, szafarz nauki; nauka szafowana« [szyk zmienny] (1;2;1;1): *KromRozm III* C8v; Co zá porzádek ma być w kořciele Páńřkim/ to ieřř/ řzáfowánye prawdziwey nauki řłowá Bożego. *LubPs* cc3v *margin*; *BibRadz* I 436b *margin*; *RejPos* 38v; iáko [...] řługę wiernego/ á řzáfarzá náuki Chryřtuřowej/ wyřłáli z Hieruzálem do Antyochiey S. Bárnábę. *SkarŻyw* 536.

»szczepić w naukach; nauka szczepi, naszczepiona« [szyk zmienny] (2;1;1): Przywvedzye go řwá nářřczępyoną náuką nye tylko o řzkodę cyáłá yego/ ále y duřłe řámey *GliczKsiąż* L5; *RejPos* 23v [2 r.]; *SkarKazSej* 686a.

»wykorzeńić naukę; wykorzeńienie nauki; nauka była wykorzeńiona« (2;1;1): *LubPs* A4; obaczyřz błędy ktore řářłęřny prorok [*Mahomet*] wam vřřwáwił/ y wykorzeńiř iego náukę z pořřzodká Tureckich ludzi. *BielKron* 254v; *RejPos* 282; *CzechEp* 360.

»naukę w(y)l(ew)ać« [w tym: w kogo, w co (3), czemu (2), do czego (1)] = *doctrinam effundere* *PolAnt* [szyk zmienny] (8); *KromRozm II* t4v; *RejAp* BB4v; *BudBib Eccli* 24/39[46]; *SkarJedn* 89; *SkarŻyw* 408; Temu Miářtu [...] wřzytkę zdrową náukę zekřwią włáfną zaráz Apořtołowie řwięći wyláli. *ReszList* 190; *WujNT* 514, 878.

»zarazić naukę; pozarażać (a. zarazić się) nauką; zaraźliwa, zarażona nauka« [szyk zmienny] (3;3;6;1): *MurzHist* N2v; *LubPs* V3v *margin*; *BielKron* 158; *RejAp* 77v, 82, 84v, 94v; Bo oni [...] pokátną á iádowitą náuką ludzie pozaráżáli. *WujJud* 5v, 20, 76; *CzechEp* 30, 31, 209.

»zátłumi(a)ć (a. tłumić) naukę; potłumiona jest nauka« (7;1): *LubPs* A4, aa5v *margin*, bb6; *RejAp* 104; Azář řie nie chwieięł miedzy tą trzcíną rozmáithe wymyřły á wynalářki iego/ zátłumiáięc řzczyřá wolą á naukę Pána tego. *RejPos* 10v, 11, 26, 65v.

Wyrażenia: *bibl.* »nauka Balaamowa [= zdradliwa]« = *doctrina Balaam* *Pol Ani*, *Vulg* (5); *BibRadz Apoc* 2/14; Iz [nauka *nikolaitów*] była podobna ku náuce Báláámowej. *RejAp* 26v, BB8, 26; *WujNT Apoc* 2/14.

»nauka diabelska, szatańska, czartowska« = *herezja; bluźnierstwo; doctrina daemoniorum Vulg* [szyk 20:6] (16:7:3): *SeklKat* F3, M2v; *KrowObr* A2v [2 r.] B3v, B4, 40v, 55 (14); *BibRadz* II 141b marg; *RejAp* 166v, 171; *RejPos* 64 marg, 345v; A też wiełz z Páwłá świętého Proroctwá: iż [...] miało ich wiele odftąpić od Wiáry/ á przyftać ku Duchóm obłędliwym y naukóm szátáńskim *BiałKat* 113v; *ArtKanc* E6v; *WujNT* 1.Tim 4/1, Aaaaaa2; *SkarKaz* 240b.

»droga, gościniec nauk(i)« (4:1): nic inffe⁸⁰ łobie potrzebnieyffego nienayduię iedno obroćć nogi fwoie ná drogę fluffnołci/ á náuk twoich *RejPs* 179v; *BielKron* 141v, 218v; *RejPos* 184, 261v.

»głowa nauki« (3): Papież Sędzia niełpokoynych/ Książę/ Doktor y głowá prawowierney náuki. *SkarJedn* [d8], 107; *SkarŻyw* 394.

»nasienie nauki« [szyk 5:1] (6): *KromRozm* II c; Pan zówždy fie o to ftárał/ áby fie tu było mnożyło dobre nafienie narodu ludzkiego/ á ktemu y náuki iego. *RejPos* 52, 63, 64v [2 r.]; *KuczbKat* 425.

»owoc nauki, z nauki« (3:3): *KromRozm* I D2; Ółmy owoc tey náuki/ iż przydzie do thego/ że fie będziem iteż muśimy krzćić znowu *SarnUzn* H5v, G8v, Hv, H5; *WujNT* 31marg.

»skarbn nauki« (5): Poználi iáko go łam Chryftus náuczył y wlał skarbn náuki y wiáry łwey włerce iego. *SkarŻyw* 536, 363; *WujNT* 732 marg, Bbbbbbb4; *SkarKaz* 80b.

»studnica nauk« (1): By iáko z żywego źrzodłá wzyłcy z tąd czyrpáli/ A ftudnic fáłefznych náuk ludzkich zániecháli. *BibRadzBaz* ktv.

bibl. »wiatr nauki« = *ventus doctrinae PolAnt, Vulg* (19): *KromRozm* I E2; *KromRozm* II v4; *KromRozm* III G8, H2v, H3v; *LubPs* bb4v marg; Abyłmy iuz nie byli dziećmi chwiejącemi fie/ y nie byli miotáni thám y łám ledá wiatrem náuki *BibRadz* Eph 4/14; *WujJud* A7v, 37; *RejPosRozpr* c; *RejPosWstaw* [143³]; *CzechRozm* 20v; *CzechEp* 69, 117; *NiemObr* 44; *WujNT* Eph 4/14, s. 676 [2 r.]; *SkarKaz* 43a.

»woda nauki« (4): *WróbŻółt* Z5v; *RejPos* 197; poddáni W.K.M. [...] wzgárdziwłzy te zákálone Odłzczepieńłkie rowy/ z łzczerych ftudnic wodę przezroczyftá náuki Chriřtułowej czerpác będą. *WujJud* B2; *SkarJedn* 11.

»zdrowa nauka« = *sana doctrina Vulg, PolAnt* [szyk 27:5] (32): *KromRozm* III Cv; Vłkárzenye ná złołniki/ ktorzy dobrá á zdrowá náukę zgwałćili. *LubPs* C3v marg; *KrowObr* 227v; *Leop* 1.Tim 1/10, 2.Tim 4/3; *BibRadz* 1.Tim 1/10; *WujJud* 20; *BudNT* 1.Tim 1/10; *CzechRozm* A4v, 60, 222v; *KarnNap* ktv; *SkarJedn* 7, 11, 298, 349; *KochPs* 3; *SkarŻyw* 27, 147; *CzechEp* *3v, 71, 204, 209; *ReszPrz* 27, 28; *ReszList* 190; *WujNT* 1.Tim 1 arg, 10, 2.Tim 4/3, Tit 2/1, Zzzzz3, Aaaaaa2.

Przen: O wplywie szatana (4) :

W polóczeniu szeregowym (1): á ieffli nie z Bogá ieffł/ tedy pewnie s czártá á z onego miłtrzá/ ktorego woley/ wymyłłow/ á náuki/ náłłáduie. *RejPos* 84v.

Zwrot: »naśladować nauki« [szyk *zmienny*] (3): Ale wierz mi źáčku ktory náłłáduiefz they náuki iego [czarta]/ ieffli fie nie obaczyłz/ poznáłz co to za miłtrzá małz *RejPos* 44, 44, 84v.

Wyrażenia: »w nauce mistrz« (1): Iż ie Pan frodze ołádziwłzy ma podác w połłufzeńłtwo iego [czarta]/ áby fie vcielfzył nád tymi źáčki łwoiemi/ ktorych on w tey náuce miłtrzem ieffł. *RejPos* 44.

»omylna nauka« (1): A ciemnołci go nie poznály/ to ieffł/ cí wzyłcy kthorzy náłłáduię ciemnego miłtrzá tego/ á omyłnych náuk iego. *RejPos* 44.

3. *Poszczególne twierdzenia, zasady postępowania lub ograniczone zespoły twierdzeń i zasad; doctrina HistAl, PolAnt, Vulg; disciplina Vulg, PolAnt, Mącz; documentum Mącz, Calep, Cn; regula Mącz, Modrz; canon, institutio, praeceptio Mącz; praeceptum, praescriptum Modrz; dogma PolAnt (1262) : OpecŻyw 178v; Ty wżytki rzeczy zetrzy na mialki proch/ á potym zmieszay, y tak pożyway iako mafz naukę. FalZioł V 73; Wezmi Litargirium/ tho iest gleytu ízełc vncij / blaywafu czterzy vncije/ oliwy ieden funt, Vczyń mafc podług nauki. FalZioł V 108, II 21c, V 22a, 23d [2 r.], 99, 108, 110v; PEriander Corintńki mędrzec ieden z liedmi mądrich piął nauki barzo vżyteczne BielŻyw 18, 84; KłosAlg F4; KromRozm III F; Diar 54; BielKom kt; LubPs 14v marg, ee3v marg; KrowObr 68, 78 [2 r.], 90; Leop Eccli 41/17; BibRadz I 5c marg, 216b marg, 353v, [481], II 90d marg; BielKron 194v, 213, 232v; Canon, Graece, Latine reguła. Nauká wedle którey co ma być íprawowano Mącz 34a, 196c, 436c; OrzQuin O4 marg, T3v; SienLek 125, 140v, S[ss]4; A według téy náuki/ nie trudno będzie Koło zmierzyć. GrzepGeom Iv, G4v, H2v, I2, K4, O2, P2v; Summá s tey wżytkiey Ewányeliey/ ná náuki krotko/ dla lepżzey pámięci/ zebrána. RejPos 4; pilno słuchay/ ná iákim zakonie á ná iákiey náuce thy íwoie nowe bárnádyne [...] Ítánowić raczy RejPos 170v, 7v, 11, 14, 17, 20v (17); BiałKat c, 248v; BielSat M4v, N4; Hiftoria prawdziwa ktora íe stálá w Lándzye mieyfcie Niemieckim/ z ofobnemi náukámi HistLan kt; Niekażesz krásć/ á íam krádniesz? A tą náuká dobrá/ nietylko zábraniáli częítego grzechu [...] ále też burdy [...] vłkramiáli KuczKat 325, 95; WujJud 96; WujJudConf 212; Są y drugie potrzebne náuki w słowiech tych Apoítolńkich RejPosWstaw [21³], 22 marg, [143²]v; Strum E2, I3v; BiałKaz D, D4 [2 r.]; CzechRozm 253; ModrzBaz 7, 59, 68; wlyżał potrzebná/ poćiefzná/ y prawdziwą od tego który iufz był w tákich rzeczach ćwiczony/ naukę. SkarŻyw 290, A3v, 52, 119, 209, 471; ná oftátek [...] prósimy cię/ áby [...] prawdziwym Litewńkim y Witóldowym przykłádem nas rządzil y ładził/ [...] A íesli od tey náuki/ y tego przedíewięcia odłtápiłz/ tedy y íam íwoiego/ y náłzego zginienia ty íam przyczyná będziefz StryjKron 667; CzechEp 19, 219, 224; ReszPrz 57; BielSjem 35; Calep 338a; Y dla tegoż/ tákem te lífty/ álbo Inwentarz/ wytáwić kazał/ áby/ komuby íe nie dofyć w tych náukách dzialo/ kártá do przypíánia bylá gotowa. GostGospSieb +4v; LatHar +7v, +12, 67, 665 [2 r.]; WujNT przedm 27, s. 31, 243, 519, 1.Tim 6/3; Timor Domini corona fapientiae, O iákoż to rożna náuká od poítępkow íwiátá tego WysKaz 4; PowodPr 60, 81, 83; SkarKaz 207a, 276b, 311b, 417a; SYlorus był Tátárzyn wiele íynow máiac/ Zotáwił im náukę tę to vmieráiac. CzahTr E2; SkarKazSej 669b, 686b [3 r.].*

nauka czego [= o czym] (36): íwego blyżnyego mylouala bo yemu nauká dobrych vczyńkow ukazouala PatKaz III 149v; Nauka poznawania po poczęciu niewiałthy/ íesli z íynem albo z dziewczką: chodzi. FalZioł V 15; Przy tym íe poczyna Tractat/ tho iest nauka rozmagithych lekarzftw doíwiadczonych: thak naprzeciw Morowemu powietrzu: lako y naprzeciw kaźdemu iadowi FalZioł V 72; WróbŻołt Nv; Bowiem niemáłą czelc íákob y yni przodkowie náłfy odzierzeli/ íz wydáli náukę fluffńnego żywotá potomkom íwoiem RejPs 114; SeklKat I; GroicPorz nnv; BibRadz Eccli 50/28[29]; BielKron 333v; KwiatKsiąż P4; Mediocritatis regula, Mierności nauká. Mącz 351a, 413c; SienLek 1, 1v źp, 46v źp, 47v źp, 50v źp (12); SienLekAndr a3; Náuká pocyechy w niedoítáthkoch náłzych. RejPos 19v marg; BiałKat 46, 221, 248v marg; BudBib Eccli 24/31[37]; SkarŻyw 358; WujNT Hebr

6/2, s. 762; NAVKA MOWIENIA WIANKA *SiebRozmyśl* F2; *SkarKaz* 488a marg. Cf nauka czego na kogo.

nauka czego [= do czego się odnosząca] (2): Wykład tego przedziwnego Pozdrowienia położy się w nauce siódmego rozdzielienia na początku. *LatHar* 8, 255.

nauka czego [= jakiego pochodzenia] (7): Aleć mię próżno chwała/ wcząc nauk rozkazania ludzkiego. *MurzNT Matth* 15/9 [przekład tego samego tekstu *Mar* 7/7, *BudNT*, *CzechEp*, *WujNT*], *Mar* 7/7; *BudNT Mar* 7/7; prawdziwa wolność [...] należy [...] w rządzeniu rozumu/ wedle którego nauki/ najlepiej a najświętobliwiej jest życie na świecie. *ModrzBaz* 71v; *CzechEp* 117; *WujNT Mar* 7/7; *WysKaz* 27.

nauka czego [= w czym zawarta] (9): Wybraliśmy [...] Maximilianą syną Cefarckiego gruntownie/ y przylięgami te⁸⁰ potwierdzili. W niczym nauki starodawnej złotey były nie naruszowały *BielKron* [332²], 46; *OrzQuin* Aa5; obacz naukę tej Ewanyeliey świętey k czemu się ściąga. *RejPos* 14; *LatHar* 3; *WujNT* 517 marg, 518 marg, 783 marg, Aaaaaa4.

nauka czego na kogo (1): Nauką pokory na łtany wielkie. *SkarKaz* 515a marg.

nauka do czego (4): *RejPos* 132v, 230v; *BialKaz* Gv; y daie mu [papież namiestnikowi w Grecji] nauki do czynienia rządu w duchownym kościelnym łtanie. *SkarŻyw* 319.

nauka około czego (16): Nauka około wstów świeckich *MurzNT* 76 marg, 78v; Nauką około imowania łye konia/ y innych rzeczy/ także. *GroicPorz* oo3; *GórnDworz* L6 [2 r.]; *RejPos* 112, 225v, 339; *KuczbKat* 235; A Tymoteufzowi Páweł Apóstoł naukę podaie około zachowania zdrowia iego. *CzechRozm* 189; *SkarJedn* 276, 278; *SkarŻyw* 471 marg; *SkarKaz* 43b, 453b, Oooo3b.

nauka z czego (18): A pothym porządkiem poydą ine łprawy kołcioła świętego/ y ine nauki nam potrzebne s praw á z żywothow ludzi świętych *RejPos* 269, 44v, 51, 167, 269; *BialKaz* D2; *CzechEp* 103; *LatHar* 258 marg; Nauką z wpadku Piotrowego. *WujNT* 180 marg, Aaaaaa4v; *SkarKaz* 38b, 39b, 44a, 385a, 416b, 576b, 606b. Cf nauka z czego do czego.

nauka z czego do czego (1): O naukach z Ewangeliey do obyczajów. *SkarKaz* 608a.

nauka od kogo, od czego [w tym: mieć, szukać od kogo (4)] (9): *FalZioł* V 107v; Ale gdyżelmy o pczólaeh gadkę pczęli pobaczimy łzyrzey odnich naukę *BielŻywGlab* n1b 11; *KrowObr* 148v, 200v; *RejWiz* 182; *RejPos* 69v marg, 112v; *BialKat* 308v, 318v.

nauka u kogo [= w jakim tekście się znajdujaca] (1): A gdzieby to tak było/ yako ci kacyrzowye twirdzą/ iżby tylko wybrani do kołcyoła tego przyłucháli/ tedyby prozna a nyeprzyłtoyna łynowi bożemu była nauką ona v Máthullá S. gdzie onego/ który przeciw nam zgrzełły [...] kołcyołowi każe opowedyć *KromRozm* III D.

nauka komu (23): *OpecŻyw* 35; *PatKaz* III 122; *LubPs* Z4v marg; Nauki Rękoymiom opisane w Práwie. *GroicPorz* r2v, c4v, r3, oo; *Leop Ps* 130 arg; Brzemienney paniéy nauką *SienLek* S[ss]v; Nauką tym co ledá przed czym wpadáią *RejAp* Ee2v, BB4v; *RejPos* 115v, 169 marg, 234, 311 marg; *RejZwierc* 202; *GostGosp* 6, 28, 54, 134; *LatHar* 130; *WujNT Luc* 3 arg [2 r.].

nauka czemu [= w jakiej sprawie] (1): Ale gdyłmy o ránach w mowę záłzli/ gdyż nie włzędy barwierzá mieć może/ gdzie rány do łtanie/ aby téz temu nauką była/ o tym przyłzły *Rozdział* będzie. *SienLek* 145.

nauka ku czemu (6): *PatKaz III* 154v; *GliczKsiąż kt*; Niebo/ niebo Páńskie ieft/ ale ziemię oddał fynom ludzkim. (*marg*) Thu ieft wielka náuká ku poznániu wielkiej dobrotliwości Bożey przeciw ludziom. [...] (—) *BibRadz Ps* 113/16; *OrzQuin T3*; *RejZwierc* 173, 202.

nauka (na)przeciw(ko) czemu (6): Nigdziéciém nienayduiełs nauki lepífé naprzeciw zdrádlwym a krótkim rokłósfám cieiefnym/ [...] iako w żywocie miłóściwego pana Iezu Kryfta *OpecŻywPrzedm C3*; *LubPs B3*; *RejPos* 76v *marg*, 224 *marg*; *SkarŻyw kt*, 384.

nauka na co (8): Tu małz pilną náukę ná obiáśnienie rozumu twego od tego Páná fwe^{go}. *RejPos* 116, 70, 116v [2 r.], 216v *marg*; *SkarŻyw* 481; Dwá fą przy nich Regeftry. Ieden do náuk ná zmoćnienie Kátholickiey wiáry: A drugi do napráwy obyczáiw fłużący. *SkarKaz kt*, Ooooo.

nauka o kim, o czym (129): Nauka O poznawaniu vriny/ to ieft mocz u tak zdrowego: iako y chore^{go} człowieka. *FalZioł V kt*, IV 44b, V [1], 12, 12v *żp*, 60; *KłosAlg G*; *SeklKat V4*; *MurzNT* 111; *KromRozm III E*, E3v; *LubPs F2v marg*, aa4, bb4 *marg*; *KrowObr* 78v [2 r.], 145v; Duch Páńki pobudzáiąc Gedeoná áby profił o znák/ przekłáda nam náukę o przyfciu y o kroleftwie Kryftułowem *BibRadz I* 138d *marg*; *Goski A16v*; *GrzegRóżn F4v*, M2v; *SienLek* 34, 45, 45v, 46, 50 (12); *GrzepGeom P2v*; *RejPos* 134v, 148 *marg*, 157 *marg*, 173v *marg*, 177v (10); *RejPosWiecz²* 93; *BiałKat* 288v; *GrzegŚm A2v marg*, A3v, 19 [2 r.], 67; *KuczbKat* 9, 105 [2 r.], 155 *marg*, 175 *marg*, 316; *WujJud B7v*, 70v, 219; *WujJudConf* 91v, 243v, 246v; *RejPosWstaw* 41v *marg*; *Strum D*, N4; *CzechRozm* 135, 185, 244v, 253, 259v [2 r.]; *KarnNap B3*; Náuká piękna o dżiatkách. *ModrzBaz* 10v *marg*, 83v, 113, 134v; *SkarJedn* 282, 317, 391; *Oczko* 10; *SkarŻyw* 90, 107 *marg*, 300, 497 *marg*, 584; *CzechEp* 92, 102, 103, 117 [2 r.], 141, 175; *NiemObr* 78; *ReszPrz* 59, 70; *ReszList* 154; *Phil I*; Przydano do káżdego rozdziału NAVKI, o tych rzeczách/ ktore fię w Modlitwách zámykáią *LatHar kt*, +12 [2 r.], 10 *marg*, 62 *marg*, 119, 133 (23); *KołakSzczęśł kt*, A2v; *WujNT przedm* 31, s. 518 *marg*, 520, 607 *marg*, 625, Ccccc3; *SkarKaz* 155a, 204b, 313b [2 r.], 608a, Oooo2b, d; Pogáńfkanáuká [!] o miłóści Rzeczypołp. *SkarKazSej* 669b *marg*, 698b.

nauka w czym [= odnośnie do czego] (2): á wízákże/ w tych rzeczach [którą żyłę otworzyć]/ człowiek niebiegły/ lepízą náukę z pífmá niłżfzego poymie. *SienLek* 35; *GórnDworz K5*.

nauka w kim, w czym [= na przykładzie kogo, czego] (3): *BibRadz II* 52b *marg*; A Pan też iákąć náukę dał w thym nędzniku *RejPos* 207, [137] *marg*.

nauka czyja [w tym: G sb i pron (157), ai poss (93), pron poss (31); nauka Krystusowa i apostołów (2)] [= stworzona, głoszona lub wyznawana przez kogoś] (279): A to ieft nauka Auicenny iuż częftho kroć fkułzoua [!]. *FalZioł III* 14b, I 4a; *BielŻyw* 21, 31, 34, 35, 39, 42, 84; *BielŻywGlab nlb* 10, 15; *RejPs* 73, 182v, 183v; *SeklWyzn d2*; *SeklKat K3*, R4v, X4v, Z2v; *HistAl B2*; *KromRozm I H*; Tam ieft pytán/ iefli by ty nauki za práwdziwé a Chrześcjanfkie włiebié miał o ktore ieft do Legáta ofkarżon? *MurzHist F3*, S2v; *KromRozm II gv*, qv; *KromRozm III E3v*; *DiarDop* 101, 103; *BielKom B3*; *LubPs F2v marg*, N3; *GroicPorz h2v*; A toć ieft náuká/ Antykryftá onego fyná zatráconego/ ktory tylko potzátek/ y tzeńć zbawienia przypífuie Pnu Kryftułowu *KrowObr* 57v, B2, 54, 70, 74v [3 r.] 92 (20); *UstPraw C3*; *BibRadz *2v*, I 108c *marg*, 478v, 478c; *BielKron* 87, 215, 258; *GrzegRóżn Mv*, O2; *SarnUzn B4v*; *SienLekAndr a3*; *RejAp* 183v; *GórnDworz Lv*, L6, O4, Ii6v; ZDa mi fię żeś zrozumiáł moy Bráćifzku miły/ Co zá náuki Páńfkye w pirwízey części były. *RejPos* 156v, A5, 5v,

72, [154], 156 (30); *RejPosWiecz*³ [97]v; *BiałKat* c [2 r.], 3v, 21, 48v, 126 (12); *IAko* maćie pod Mořkwa/ fwoich zamków dořtác/ Powiem wam/ iedno chćieycie mey náuce řprořtác *BielSat* M4; *KuczbKat* 155 marg, 175 marg, 185; *RejZwierc* 106v, 166v, 192, 199v, 259; *WujJud* 70v, 110v [2 r.], 115, 170, 186v (9); *WujJudConf* 12, 91v, 123; *RejPosWstaw* [21²]v; *Strum* P2; tedyćby w tym nie Antychriřt tylko/ według twey náuki/ ále y řam Páweł/ błądzić muřiał. *CzechRozm* 39v, 39v, 71v, 95v, 210, 225 (12); *ModrzBaz* 65; *SkarJedn* 51, 158, 278, 316, 391; *SkarŻyw* 90, 107 marg, 119, 180, 203 (27); *CzechEp* 46, 53, 86, 92, 102 (9); *NiemObr* 43, 72, 151; *WerKaz* 275; *BielSjem* 34; niemieli batzenia na one navke meza zacnego ktori tak radziel *in priuatis offensis, debet esse fatis, principibus potuiffje vlcifci* *PaprUp* H4; *Phil* I; *LatHar* +9v, 7, 62 marg, 77, 120 (13); *KořakSzczęřl kt*, B; *WujNT przedm* 20, s. 63 [2 r.], 64, 151 [2 r.], 518 [2 r.] (12); *WysKaz* 27; Dla tego teź wynieřli ábo wyřláchćili řie y z bogácili/ wykrařnieli y vtyli; á náuki moie [*Boga*] przeřtąpili niecnotliwie. *PowodPr* 66; *SkarKaz* 84a, 312a, 549b, 608a, 634a, 637a, Oooo2b; *PaxLiz* Ev; *SkarKazSej* 669b, 687a marg, 698b. Cf »nauki ludzkie«, *W przen* »nauka diabelska«.

nauka czyja [w tym: *pron poss* (8), *G sb i pron* (3), *ai poss* (1)] [= *przeznaczona dla kogo*] (12): *PatKaz III* 109; A ták pokuřzenie páńřkie ieřt náuká nářzą. *BibRadz* I 136b marg; ktorą náukę Królewřką/ dármoby Król z Křięgámi onymi od Káplana brał/ nie wźiáwřzy piérwéy od niego tego/ czym Król Królom práwym ieřt *OrzQuin* T3; *RejPos* [73], 117, 190 marg, [308] marg; Chorych náuki *LatHar* 748; *SkarKaz* 240b, 244a, 385a, 416b.

cum inf (10): *FalZioł* V 12; *KrowObr* 101 marg, 121v, 210, 234; Náuká poboźnemu/ pokorę záchowác *Leop Ps* 130 arg; Ieřt przy tym y náuká koniá dobrého poznać/ by řye w kupnie nieomyřlił *SienLek* 164, 48v řp, 49v řp; *SkarKazSej* 687a marg.

Ze zdaniem przydawkowym i dopełnieniowym [w tym z *zapowiednikami*: *ta* (5), *ona* (2), *o tym* (3), *w tym* (2), *takowa* (1), *około tego* (1); *zaimek pytajny* (90), *że, iż* (35), *aby, (i)żeby* (34), *jako 'że'* (5), *gdy* (2)] (166): *OpecŻyw* 32v, 35, 43, 51v, 55v, 59, 74; Naprzod to ieřt pořpolita nauka: iż rana nie ma być richłó goiona *FalZioł* V 88v, V 15, 18v, 25, 67, 76v; *BielŻywGlab nlb* 14; *GlabGad* A7; *WróbŻoU* S6v; *LibLeg* 10/70v, 11/26v; *RejPs* 125 marg, 137 marg; *SeklKat* E4, X; *RejKup* o6; *KromRozm I* H; *MurzHist* G4, R4v; *MurzNT* 21; *KromRozm III* B2; *GliczKsiąź* B4, B7, G, M8v, N5v; *LubPs* K marg, K3, O2 marg, O5v marg, P3v marg [2 r.] (10); Wźákźe teź támźe opiřána ieřt náuká Sędziemu/ [...] iáko řye ma záchowác *GroicPorz* c4v; Náuká gdy řye kto imuie koniá y innych rzeczy. *GroicPorz* dd4v; *KrowObr* 82v, 138, 200v [2 r.], 224v [2 r.], Ss4v; Y tę zázwřdy náukę vcźniom řwym przywodźił/ Aby káźdy częřłto z nich do źwierciádłá chodźił. *RejWiz* 1v; *Leop Tob* 4 arg; *BibRadz* *4, I 10a marg, b marg, 88c marg, 113c marg, 138c marg, 298c marg; *Goski* *2v; *BielKron* 244; *KwiatKsiąź* Pv; *OrzQuin* D3v; iáko krew z nořá y vřt řtánowić/ byřá o tym náuká wyřřłzey *SienLek* 144v, 12v, 31v, 45, 83, 185v, 188v; *RejAp* 12v, Ee2; *GórnDworz* O4; *GrzepGeom* C4; Ono mařz iřcie nie leďá iáką náukę/ iáko go [řzatana] odpráwić mařz/ gdy cie bęďzye wiodł ná iákie omyřne bogáćwá *RejPos* 326, A4v [2 r.], A5, 1 marg, 5v, 25 marg (52); *RejPosWiecz*² 93; *RejPosWiecz*³ [97] v; Moźeřz tedy báczyć tych řwiętych á zacnych luďzi náukę: dla czego wodá řwięconá řye chřćić mamy *BiałKat* 241, 221, 286 marg, 293v; *BielSat* N3; *Grzegřm* 48; *HistLan* A2v; *RejZwierc* B, 88, 196; *BielSpr* 24v, 28v; *RejPosRozpr* b3 marg, c4; *Strum* N4; *CzechRozm* Av, 253; *SkarŻyw* 250 marg, 325 marg, 358, 598;

CzechEp 46, 86; *ReszPrz* 59; Iełzcze druga náuká iáko działác Race *BielSjem* 39; *GostGosp* 28, 54; *Phil* E4, I; *LatHar* 187 [2 r.], 581; *WujNT* 151, 293; *SarnStat* 601; *SkarKaz* 310b.

Z przytoczeniem (18): NAprzod to iełt pierwfza nauka: iełtli ona niewiafta przed poczęciem była blada/ á po poczęciu rumiana na liczu/ znak iełt iże z fynem chodzi. *FalZioł* V 15, V 93v, 99v; *KromRozm III* E; *GliczKsiąż* G; *KrowObr* 235v; K temu Sálomon mądry/ onę náukę Królewfká Królom zoftáwił: *Non fit porrecta manus tua ad accipiendum, et ad dandum collecta*. *OrzQuin* Bv; *BiałKat* 221; Bo nas do tego wiedzie náuká oná niebieska tymi słowy: Wyleycie álbo otworzcie przed nim íercá wálze. *KuczbKat* 360, 185; *WujJud* 70v; *BiałKaz* F3; *CzechRozm* 230, 252v; *SkarŻyw* 492; *NiemObr* 151; *PaprUp* E, H4.

sg w funkcji pl 'zbiór zaleceń' (186): A tak też y o poznawaniu rozmagitych niemoczy człowieczych/ przez vriny łączno z tey nauki pobaczyfz. *FalZioł* V 2, V kt, [1], 12, 12v źp, 15 [2 r.] (16); *BielŻyw* 31, 34, 42; *RejPs* 114; *SeklKat* A6, R4v; *KromRozm II* qv, x; *KromRozm III* B2, E3v; *BielKom* G5v; Co wlfytko y lepyey poyác y v fiebye vwáżyć mozem s thego przykádáu ktory ku tey náuce przydknyem á przyložem. *GliczKsiąż* N3v, kt, M2, N5v; *LubPs* F2v marg; *GroicPorz* dd4v, nnv, oo3; *KrowObr* [B3], 57v, 138; *BibRadz* I 353v [2 r.], 478v, 478c, *Eccli* 50/28[29]; *Goski* A16v, *2v; *BielKron* 46, 258, 333v; *KwiatKsiąż* P4; *Mącz* 384d, 413c; *OrzQuin* T3 [2 r.] Aa5; *SienLek* 1, 1v źp, 12v, 34, 45 [2 r.] (32); y koni/ iáko napotrzebnieyfzého dobytku niechciałem opuścić: áżeby też y temu/ rádá byłá w ich niedořtátkach/ według náuki y opifánia námięnióného Wydawce *SienLekAndr* a3, a3; *RejPos* A5, 5v, 14, 17, 23 (16); *BiałKat* c, 46, 158v, 221, 288v; *GrzegŚm* 19; *KuczbKat* 9; *RejZwierc* B, 5, 88, 173; *BielSpr* 28v; *WujJud* 170; *WujJudConf* 12, 67; *BudBib Eccli* 24/31[37]; *Strum* D; *CzechRozm* 39v, 225v, 244v, 253; *ModrzBaz* 10v marg, 62, 113, 134v; *SkarJedn* 278, 317 [2 r.]; o czym że wzmiankę tylko/ á nie dořtáteczną náukę/ opifał Gálen/ wymawiáią go drudzy/ że to miał zá rzecz prořtá *Oczko* 10; *KochPs* 123; *SkarŻyw* 119, 180, 225, 278 [2 r.], 320 (25); *CzechEp* 103; *NiemObr* 72; *ReszPrz* 59; *WerKaz* 301 marg; Náuká Vrzędnikowi/ y pámięć/ ktorá ma częłto czytác *GostGosp* 6, 28, 54, 134, 154; *LatHar* 130, 187, 381, 493, 551, 676; *WujNT* 517 marg, 518 marg, 783 marg, Aaaaaa4; *SkarKaz* 84a; *SarnStat* 973; Y tá iełt naprzednieyfza roźnořć nowego zakonu od řtárego: iź řtáry przyřzedł z lámą náuką *SkarKaz* 310b, 277b, 310b, 453b, 576b; *SkarKazSej* 698b.

W połączeniach szeregowych (36): *PatKaz III* 154v; *KromRozm III* B2; *BibRadz* I 353v; *Mącz* 93b, 384d; [lekarz] dawa mu też potym rádę/ náukę/ y plařtry / czymby po tym on człowiek miał łobie dogoić rány oney řwey *RejPos* 327v, 210, 218, 223, 253v, 293v, 339 [2 r.], 339v; *BiałKat* 333v; *RejZwierc* 192; *WujJud* 186v; *CzechRozm* 259v; Naydzie tu łam Krol powinnořci řwoie/ Rádę Senator/ Rycerz řpořob zbroie: Páłterz duchowny/ naydzie y řtan kaźdy Náukę záwźdy. *ModrzBazBud* ¶2v; *SkarJedn* 343; Zywoťy ony były im pobudką nabożeńřtwa/ vmocnieniem wiáry/ podporą nádzieie/ wtrořce káźdey poćiechą/ w wąpłiwořci náuką *SkarŻyw* A2, 336, 358; *CzechEp* 53, 118; *LatHar* 676; *WujNT* 63, 64, 151 [2 r.], 712, 751 (8); *SkarKaz* 634a.

W przeciwstawieniu: »wymyřł ... nauka« (1): O czym nie náłzych wymyřłów ále Páwłá ř. nauki řłuchayćie *WujJud* 70v.

W porównaniu (1): [Izajasz] podawał náuki iákoby nieiakiego lekárřtwa przewybornego / gdzie w ludźiach baczył iákie niedořtátki *BibRadz* I 353v.

W tytułach i marginesach (426): *FalZioł* V kt, [1], 12, 12v żp, 15 (9); *BielŻyw* 31, 34, 35, 39, 41, 42, 84; *GlabGad* P8; *RejPs* 125 marg, 137 marg; Trzecia część Nauki krześciańskiey którą zowiemy Pacierz. *SeklKat* R4v; *MurzNT* 76 marg; *LubPs* K marg, O2 marg, P3v marg [2 r.], T6v marg, bb4 marg; *GroicPorz* dd4v, nnv, oo3; *Goski* A16v, *2v; *SienLek* 1, 1v żp, 45v, 46v żp, 47v żp (17); *RejAp* 12v, Ee2, Ee2v; *RejPos* 1 marg, 19v marg, 25 marg, 31 marg, 41 marg (36); *BiałKat* 286 marg; O Wieczerzy Pańskiey Nauką z Confessiey Sálskich Kościołow. *WujJud* B7v, 219; *RejPosRozpr* b3 marg; *RejPosWstaw* 41v marg; *Strum* D; *ModrzBaz* 10v marg; Do których Zywoťow przydáne fa [!] niektore Duchowne Obroki y nauki przeciw kacertwom dzisieyŹym *SkarŻyw* kt, 90, 119, 143, 162 [2 r.], 168 [2 r.] (32); *GostGosp* 6, 28, 54, 134; *LatHar* kt, +12 [2 r.], 1, 5, 7 (53); *KoľakSzczęśl* kt; *WujNT* 180 marg, 218 marg, Aaaaa4v; *SiebRozmyśl* F2; *SkarKaz* kt, 83b marg, 313b marg, 488a marg, 515a marg, Ooooo, Ooooo3b; *SkarKazSej* 669b marg. Cf »nauka i przestroga«.

W charakterystycznych połączeniach: nauka cudna, dawna, dobra (lepsza) (7), dołozna, doskonała (4), dostateczna (5), doświadczone, dziwna (2), fałszywa (5), godna, jasna (3), kłamliwa, łączna, łaskawa, mądra, miła (2), nadobna (10), nawyborniejsza, niebieska, niemala, niepochybna, nieprzystojna, niewypowiedziana, niezbożna, nowa, obłędna, omylna (2), osobliwa (osobna) (9), ostateczna (2), pewna (upewniona) (6), piękna (15), pilna, (na)pisana (opisana, spisana, wypisana) (24), (po)płatna (4), pobożna (2), pocieszna (pocieszliwa) (11), pogańska, pospolna, potrzebna (17), poważna (2), powierzona, powszechna, pożyteczna (użyteczna, pożytkow pełna) (12), prawdziwa (4), prożna (2), przeciwna ([czemu]) (10), przepowiedana, przypominana, służąca [do czego, ku czemu] (2), sroga, straszna, surowa, szkodliwa (2), szeroka (2), świeża (2), święta (14), tajemna, trudna do rozumienia, ważna (2), wdzięczna, wielka (9), wprowadzona, wyrażona, zacna (2), zalecona, zdradliwa, zgodna, zła (2), zmyślona (wymyślona) (3), znaczna, znakomita, (po)zostawiona (4); nauka ewangelijej, kabale, listow (4), przykazania (rozkazania) (6); nauka antykrysta (antykrystowa) (3), apostołow (apostolska) (12), biskupow, Chryst(us)a (Chrystusowa, Krystusowa) (11), chrześcijańska (krześcijańska) (3), doktora (doktorow) (11), Ducha Św., ewangeliska, faryzeuszow (faryzajska) (3), kacerska (2), katolicka (5), koncylijum (sejmow chrześcijańskich a. duchownych, zebrania trydenckiego) (5), kościoła (kościelna) (5), księżej, mędrca, mistrza (5), mniska (4), ojca (ojcow) (5), Pana (Pańska) (21), papieża (papiaska) (5), proroka, przodkow, rzymska, Syna Bożego, świata tego, Zbawiciela, żydowska; nauka chorych, królewska (2), ludzi; cel nauk(i), dokończenie, obrona (2), pełen, potwierdzenie, przestępnik, szczerość, wyznanie, zgromadzenie; nauce przeciwny (4); bronić nauki (2), patrzeć, podpierać, posłuchać, probować, przestrzegać (2), szukać (6), używać, wystrzegać się, zapomnieć; od nauki odejść, odkroczyć, odstąpić; z nauki (p)obaczyć (2), słyszeć, śmiać się, uczyć się (2), uważać (3); nauce sprostać (2), wierzyć; naukę baczyć (pobaczyć, obaczyć) (9), (za)chow(yw)ać (zachowawać) (7), (prze)czytać (2), fundować, ganić (4), hańbić, kazać, mieć (75), mieć po sobie, mieć przed oczyma, mieć w sobie (5), (z)należć (najdować) (10), odmienić, odnosić, odrzucić (odrzucać) (3), osiągać w sobie, (z)ostawi(a)ć (zostawować) (22), pamiętać (w pamięć brać) (4), (na)pisać (opisać, przepisać, spisać) (6), pochwalać, pojąć (2), położyć (3), popsować, przedsiębrać, przekładać, przestąpić (2), przydać (2), przynieść (3), przypomionąć, przytoczyć, przywieść (przywodzić) (2), rozważać (uważać, ważyć) (5), sławić, (u)słyszeć (4), stanowić (ustawić) (2), szkalować, uchwycić, ukazować (okazować) (3), upatrować,

wybrać, wygładzić, wyprawować, wyrozumieć (zrozumieć) (2), wzgardzić, w sobie zamykać (zamykający) (2); mieć baczenie na naukę, pamiętać (pomnieć) (4); dziękować za naukę (2); nauką bawić się, obowiązuwać, odwozić, sprawić się, wątpienia rozprawić, wzgardzić, zganić; przyść z nauką, zgadzać się (zgodny, zgadzający się) (4); na nauce postanowić, przesta(wa)ć (2); w nauce naprawować, nauczyć, obaczyć (2), wiarę dać, wiernym być, zgodzić się.

Przysłowie: HiŃtorie łą náuká żywotá *BielKron* 333v.

Zwroty: »naukę da(wa)ć (a. przydawać, a. poda(wa)ć, a. wydać), dający; nauka (po)dana; nauka się daje (a. dać się może)« = *praecipere* *Modrz* [szyk zmienny] (57:1;6;2); *BierEz* B4v; *BierRozm* 4; *RejPs* 114; *SeklWyzn* f3; *SeklKat* I, X; *MurzNT* 21; *GliczKsiąż* G, N5v; *LubPs* Z4v *marg*; *Leop Tob* 4 *arg*, *Prov* 6 *arg*; á karánie y naukę przydáwa mądry wedle czału [*flagella autem et disciplina in tempore sapientiae*]. *BibRadz Eccli* 22/6, I 353v, 478v; *Lekárze/ dáli Náukę: iáko ciáło pełnić/ iáko ie zálye próźnić* *SienLek* 12v; *Ale iż życie we krwi fwe mieŃzkánié ma/ potrzebno théz o iéy mnożeniu y niŃzczeniu ybytniéy [!] pogádać/ y iáko ią czyŃścić/ o czym przyŃzły Rozdział fwą náukę da.* *SienLek* 144; *Górndworz* I6v, K5, L6 [2 r.], Iiv; *RejPos* A4v, 27v, 62, 70, 122v (12); O czym nam AuguŃtyn s. dał náukę doŃtáteczną *RejPosWiecz*² 93; *BiałKat* 46, 293v; *KuczbKat* 316; *BielSpr* 28v; *WujJudConf* 87v; *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [21²]v; *Angioł dał náukę Ianowi EwángeliŃcie* mowiać. *Bogá chwał.* *BiałKaz* F3; *CzechRozm* 189, 253; *Czego nietylko nas vczy ChriŃtus [...]: ále też y Filozofowie/ ktorzi dawiać naukę [informando] człowiekowi wielkiego fercá/ chcą áby iáko od czynienia krzywd był dáleko oddalony/ ták byŃie też y mŃzczeniem fwoich brzydzil* *ModrzBaz* 62, 113, 134v; *SkarJedn* 317 [2 r.]; *SkarŻyw* 213, 319, 492, 518; *ku temuż końcowi/ Ńciagaiaće Ńie náuki podawa* *Apołztoł CzechEp* 30; *NiemObr* 71; *ArtKanc* G12; *PaprUp* E; *żeć Ńie po wielkiej częŃŃi KoŃcielne y z Doktorow S. zebráne modlitwy/ á [...] przy nich pożyteczne náuki tu podaią.* *LatHar* +5, 130, 381, 581, 647; *WujNT przedm* 21; O tych rzeczách *Panormitanus doŃtáteczné náuki dáie.* *SarnStat* 1271; *SkarKaz* 607b.

»naukę da(wa)ć; nauka dana« = *być przykładem* [szyk zmienny] (15; 1): *Tu pán Iezus wiécey fluge vczil rycerŃkié⁸⁰ niŃli fyna królewŃkiego/ nám daiątz naukę/ abyfmy nie czcili komu dlá dwornofci ie⁸⁰* *OpecŻyw* 43, 74; *WróbŻółt* Nv; *GliczKsiąż* B4, B7; *OrzQuin* D3v; *RejPos* 40v, 69v, 85v, 115v, 142 (8); *Phil* E4; *SkarKaz* 43b.

»iŃć [jaką] nauką« = *postępować według jakiegoŃ wzoru* (1): *Tákże widźimy dźiŃ v Turkow/ iż tą náuką idą iáko niegdy Rzymiánié álbo Grekowie/ nigdy niechcą być fpokoiem/ áby przes pokoy nie przyŃzli ku opilŃtwu álbo łákomŃtwu* *BielSpr* 3v.

»mieć [co] z nauki« = *wiedzieć, dowiedzieć się* (1): *bo Młynárze á Miernicy nawiętfzy złodzieie/ [...] máia to z náuki ieden od drugiego/ á z okazyey/ że mleć rzadko goŃpodarz Ńam przydzie/ ále/ álbo párobká/ álbo dziewkę poŃle: co łą [...] oŃpáli Ńtroże.* *GostGosp* 140.

»nauki naŃladować, naŃladujący« (2:1): *Ale nauki Poetow takież y Oratorow w kłámie naŃladować niemamy.* *BielŻywGlab nlb* 10; *SkarŻyw* 497; *SkarKaz* 637a.

»nauki nauczyć się« (1): *około czego áby vmiá poŃtępować/ náuki tákyey nychay Ńie náuczý.* *GliczKsiąż* L4v.

»naukę przyjąć« (2): *BibRadz* I 478c; A tym prawnym poławarkom ktore idą z prawá/ Aby była porządna á rychła odprawá. [...] Od obu ftron zły Zwyczaj/ áby precz odieśli: A wzyficy iednoftáyną náukę przyiešli. *BielRozm* 9.

»nauki słuchać (a. usłuchać)« [szyk zmienny] (3): *BielKom* B3; *KrowObr* 225; *BielKron* 215; *RejPos* 193, 262v; *WujJud* 70v; *SkarŻyw* 518; Temu to Dawid mowi/ ktory iego náuki o chwale Páńfkiey wflucha. *LatHar* 62 marg.

»nauki trzymać się, dzierżeć się; trzymać nauki« [szyk zmienny] (2:1;1): *GrzegRóżn* O2; *Mącz* 351a; Tác iest regułą prawego Chrześcójániná ábo Kátholiká/ trzymać pilnie trádicie/ náuki y wftáwy Apoštołfkie *WujNT* 830, przedm 21.

»uczyć (a. nauczać) nauk(i)« = *docere doctrinas PolAnt. Vulg* [szyk zmienny] (18): Wiele infzich nauk znakomitich then philozoph nauczał *BielŻyw* 34, 100; *MurzNT Matth* 15/9, *Mar* 7/7; *KrowObr* 24v, 61v, 143v, 234, 235v; *BiałKat* 221; *KuczbKat* 35, 235; *BudNT Mar* 7/7; *CzechEp* 106, 117; *WujNT Matth* 15/9, s. 63, *Mar* 7/7.

»naukę wziąć, brać; nauka się bierze« [szyk zmienny] (28:14;1): *OpecŻyw* 32v, 51, 52v, 55v, 59; Apoštołowie kapłani boży/ gdy tę navkę wziešli z wft pana Chríftwfowych/ [...] wzyftkim lvdziam ciało y krew bożą rozdawali *SeklWyzn* e2; *MurzHist* G4; *LubPs* aa4v marg; Izali tám [na spowiedzi] iáką náukę álbo poćiechę odnich bierzećie? *KrowObr* 159v, 87, 87v, 90, 92v, 93v, 101 [2 r.], 101v; *OrzQuin* T3 [2 r.]; Weźmiemy też náukę/ iż gdy czo komu dobrze czynić będzimy chcieli/ ábychmy fthąd prózney chwały nie fzukáli. A to s tych fłow gdzie Pan Kríftus [...] mówić raczy: Idź á nie powieday tego nikomu. *RejPos* 45, 14v, 45, [73], 121, 128v, 169v, 315; *RejPosWiecz*² 93; *RejPosWiecz*³ 99; *HistLan* A2v; *KuczbKat* 425; *BiałKaz* Gv; Máią tedy Małżonkowie z tąđ náukę brać/ iáko Pan Chryftus ieden tylko ma Kośśioł [!] ná ziemi [...]/ ták káždy małżonek ma mieć iedną żonę *KarnNap* F3v; a ieśli zálnęłá/ przez fen z Chryftufem rozmawiałá/ y wiele poćiechy y náuk bráłá. *SkarŻyw* 581, 225, 471 marg, 481, 581, 598; *LatHar* 353; *WujNT* 293; O wzyftkim trudno teraz mówić/ ále potrzebnieyfe náuki y poćiechy weźmiem. *SkarKaz* 203b, 45a.

Wyrażenia: »krotka (a. krociuchna) nauka« = *brevis praeceptio Mącz* [szyk 10:4] (14): Ten też [Seneka] zpifał rozlicznych kxiąg z ktorych krotkie nauki tu fą wybrane. De moribus. *BielŻyw* 143, 129; *SeklKat* V4; *Goski* *2v; *Mącz* 351a; Ewányelia y náuka krothka o fpráwie w niebo wftápienia Pána náłzego/ według Lukáfzá s. *RejPos* 134v, 148 marg, 190 marg, 228v; *RejPos Wiecz*³ 99; *BiałKat* 221; *RejPosWstaw* [21²]v; *Strum* D; *SkarJedn* 317.

»nauki ludzkie« = *doctrinae hominum Vulg* [zawsze przekład tego samego tekstu] (10): *KrowObr* 24v, 61v; Co wizytko idzie ku fkáżeniu fámym wzywánim/ iż iest wedle wftaw y náuk ludzkich. *WujNT Col* 2/22, *Matth* 15/9, 63 [3 r.], 64, 151 [2 r.].

»pospolita nauka« = *powszechnie przyjęte zasady; praeceptum vulgare Modrz* [szyk 5:1] (6): *FalZiol* V 88v; Gdiż oni dobrze baczyli onę poşpolitą naukę, iż niemafz nic fzpatnieyfezego gdy fie fłowa z wczynkiem nie zgadzaią *BielŻywGlab* n1b 14; Irregulariter, Nie wedle nauki poşpolitey. *Mącz* 351a, 351a [2 r.]; *ModrzBaz* 83v.

»nauka przykádna« (2): Nauki przykádne iego te fą. *BielŻyw* 84; mamy náukę iedną od niego przykádna/ to iest ábyfmy fie cudzą przygodą ftrzegli *BielKron* 244.

Szeregi: »nauki i artykuły« [szyk 1:1] (2): w iednę liczbę náuk y ártykułów ízátánłkich poczytamy one náuki/ ktoremi bronią y zákázuią małżeńtwa S. *WujJudConf* 212; *SkarŻyw* 364.

»dysputacja abo nauka« (1): dwie fą przednieyfe części liftu tego. Pierwłzy áż do rozdziału dwunafte⁸⁰/ ma w fobie dyfputacyą/ ábo náukę o łálce wiary Páná Chríftufowey. *WujNT* 520.

»napominanie a nauka« (1): otho wnet małz nápominanie á świeżá náukę Páná fwoiego *RejPos* 179.

»obyczaj i nauka« (1): Ratio institutioque administrandae Reipub. Obyczaj y náuká fprawowania Rzeczypóspolitey. *Mącz* 413c.

»nauka, (a, i) pismo (a. pisanie)« [szyk 9:8] (17): *SeklWyzn* d4v; *SeklKat* Z2v; *RejKup* o6v; Auguftyńá fwyętego náuká y pífánye podziś dzyeń w wylkyey cene yeft nye tylko v práwých krzełciyanow/ ále y v kácerzow *KromRozm II* qv; *GliczKsiqż* M2; *KrowObr* 232 [2 r.]; *RejPos* A5, 156; Bífkupi y Káplani fą iákoby nieiácy tłumáczé y połłowie Boży/ ktorzy Pífmá świętego y náuk około fprawowania żywotá [...] vczá *KuczbKat* 235; V nas tedy Chríftian prawdziwych/ podług náuki Páwłowey/ y podług pífm infzych ktore fie do nowego przymierza ściągáią/ [...] Nie vítal Szábát prawdziwy *CzechRozm* 71v, 39v; *SkarŻyw* 278, 336 [2 r.]; *LatHar* 187; *SarnStat* 973. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»nauka i (a, albo) pociecha (a. pocieszenie)« [szyk 11:5] (16): *LubPs* R4v, Z2; *KrowObr* 159v; Iáko Prorok vpomina ímutne mátki dzyatek tych/ áby fie nie fráłowály. Nam dawáiąc náukę á pociechę/ íż káždy wierny íeft w opiece á w pilney ftraży iegó. *RejPos* 27v, 161v, 169v, 193; *HistLan* F4v; *RejPosWstaw* 41v; *SkarŻyw* 581; *SkarKaz* 203b, 240b, 244a, 385a, 416b, 576b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»nauki i prawa« (1): Iuzem przedtym powiedział/ íż ftáregó teftámentu [...] rofkázanie [!]/ iuz teraz w nowym przymierzu plácu niema. [...] íż iuz nam infze lepfe y dofkónálfe náuki y práwá nád one Moíżełzowfkie/ Chríftus pan od Bogá przyniołł *CzechEp* 48. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»proba albo nauka« (1): Habere regulam qua vera et falsa discernantur. Mieć probę álbo náukę dobre rzeczy od złych rozeznawania. *Mącz* 351a.

»nauka i przestroga; nauka z przestrogą« [w tym: w tytułach i marginesach (229)] (233;1): *CzechRozm* 223v, 232; *SkarŻyw* 294; *LatHar* 130 [2 r.]; Przydáne fą Náuki/ y Przeftrogi máło nie zá káždy^m Rozdziałem *WujNT kt*; NAVKI Y PRZESTROGI *WujNT* 3, przedm 25 [2 r.], s. 7, 11, 15, 20 (228); *SkarKaz* 313b.

»nauka i (a, abo) przykład« [szyk 8:4] (12): *GliczKsiqż* B4; *LubPs* K3; mamy obaczáć/ nádętość á pychę fwiátá tego/ fłylząc iáko fie ten doftoyny fwięty vniżał/ [...] íżbychmy tákież vniżáli myfli y fercá nálze przed Pánem twoim/ áby y ini hárdzi á vporni z nas dobre náuki á przykłády bráli. *RejPos* 14v, 69v, 184, 315; *ModrzBaz* 10v; *SkarŻyw* 497 [2 r.]; *SkarKaz* 43b, 84a, 637a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.].

»(ani) rada i (a, ani) nauka« [szyk 13:2] (15): Thu małz náukę y radę: iáko małz pomagacz takim paniam *FalZioł* V 18v; *RejAp* 183v; A pátrżay tu pilno/ íż mu [ojcu chorego syna] Pan áni żadney rády/ áni żadney náuki nie dáł/ íż tho ábo tho będzylełż czyni fynowi fwoiemu *RejPos* 245, A4v, 14, 75, 183v, 193 (11); *RejZwierc* 259; *SkarŻyw* 518. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 5 r.].

»nauka a(l)bo (i) reguł(k)a« [szyk 2:2] (4): *KrowObr* 151; *Irregularis*, [...] Niedźierzający ani nie mogący przigodzić na regule albo po polsku naukę. *Mącz* 351a; *GórnDworz* 16v; *WujJud* 195.

»nauka i rozkazanie (a. przykazanie)« [szyk 4:2] (6): Jeśli tylko kapłani mają rozkazanie y naukę od Pána kryftuła/ aby pod dwiema osobami przyjmowali/ wskaz gdzie ludzie proszą mają inne rozkazanie y naukę od kryftuła/ aby przyjmowali pod jedną osobą? *KrowObr* 200v, 235v; *CzechRozm* 244v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]. Cf »z nauki i (z) rozkazania«.

»sekta i nauka« (1): Miedzy wżytymi sektami y naukami/ wiara Chrystułowá na początku namniejsza y nawzgardzeńsza była *WujNT* 140.

»sentencje i nauki« (1): takie też [sq] śtarszych wielu pobożniejszych Oycow z Chrystusem y Apostoły jego zgodne sentencje y nauki: iż heretycy nie mają być mordowani. *CzechEp* 46.

»nauka i (a) słowa« [szyk 4:3] (7): *LubPs* N3; Synu moy Ianie namilejszy/ Jeśli da Pan Bog przyść na świat oyczyznę/ pamiętaj naukę moję/ a słowa moje bierz w posłuch. *BielKron* 258; *RejPos* [155]; *KochPs* 123; Co y Ezaiaszowi/ obożliwie pan Bog rozkazał/ aby słowa y naukę swoję/ na wieczną pamiętkę ludowi odpornemu napisał. *NiemObr* 72; *WujNT przedm* 21; *SkarKaz* 312a. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»sprawa i (a, abo) nauka« [szyk 6:1] (7): Coby nie też tyczyło zachowania/ kthorymby obyczajem a trychem myałby nie myć przeciwko ludziom y nimi nie obchodzić/ [..] dąże mu wtem wśytkę sprawę y naukę. *GliczKsięż* N5v; A tu nie przypatruy tej miłościwej sprawie a tej łaskawey nauce Pána tego swoiego/ gdzie tu w osobie Tomaszowej tak powiedzieć raczy *RejPos* 293, 225, 225v, 243, 297; *BielSpr* 28v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»nauka abo uchwała« (1): Iż nauki albo uchwały kościelne/ iedne mamy w piśmie zostawione: a drugie z tradiciei [...] podane. *WujNT* 717.

»nauka a (i) upominanie (a. napominanie); upominanie z nauką« [szyk 5:1] (5;1): *RejPos* 17, 262v; wżakże ią z łamego Chrystuła Iezuła nauki y napomina/ dwie [rzeczy] tylko vpatrię. To jest/ naprzód/ aby ci co za nim iść chcą/ łamych siebie zaprzeli. *CzechRozm* 225v; *SkarŻyw* 225; Upominanie do rodziców z nauką. *WerKaz* 301 marg; *SkarKaz* 608a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»nauki i ustawy« = *praeceptum et doctrina Vulg* [szyk 10:3] (13): *KromRozm II* x; *KrowObr* 24v, 61v, 203v, 236; Lecz darmo mię chwala/ wcząc nauk y wstaw ludzkich [*docentes doctrinas et mandata hominum*]. *WujNT Matth* 15/9 [pozostałe przykłady w omówieniach tego wersetu], s. 63 [4 r.], 64, 151 marg, *Col* 2/22. [Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.].

»wrozumienie i nauka« (1): Ty tedy obwiedwie świętości/ iż iednakieją są mocy y wagi/ iednakie też jest wrozumienie o nich y nauka s słowá Bożego *RejPosWiecz*³ 97v.

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. według) nauki [czyjej]« = jak ktoś powiedział, rozkazał (3): A wedle nauki pańskieją abyś kádemu zachował co czije jest *RejZwierc* 35v; *WujJud* 104; A może się niespodziewać wziąć oney niebieskieją zapłaty wedle nauki Chrystułowey [*Christo ipso authore*] *ModrzBaz* 59.

»z nauki [czyjej]« (3): wciekł z miastá/ nie zboiázni iákieją/ iedno znáuki pańskieją/ który wciekąc od miastá do miastá/ a wstępować gniewu przenágládownikow kazał. *SkarŻyw* 273.

~ Szereg: »z nauki i (z) rozkazania« (2): którą offiárę [...] kościoł Boży znáuki y z rofkazánia Páńkiego Bogu Oycu niebieskiemu wftawitznie ma offiárować *KrowObr* 178v; *RejAp* 72v. ~

»za naukę [cum inf]« (1): Tá tedy bayká niech będzie zá náukę Senatorom wftrezgác fie zdrady tych ktorzy potwarzámi tych náieźdzáią/ ktorym rowni cnotą być nie mogą/ á iż ich nie ma odwodzić od powinności ich *Phil* R2.

»za [czyją] nauką = tak, jak ktoś uczył (1): A żywota náłzého lepiéy popráwiaymy. Zá iego [Skargi] świętą náuką *PudlFr* 17.

W przen (71) : iż zakon páná fwe⁶⁰ á náuki ie⁶⁰ práwie wewnętrznościach fwych nofić mamy *RejPs* 182v; *GliczKsiąż kt*, M8v; *KrowObr* 78v; A tu wwiązł Luter ná náuce o Sákrámenćiech *GrzegRóżn* F4v; Pánie Boże day mnie to/ ábym téy Rozmowy náukę zówfze w sercu fwym miał *OrzQuin* Aa5; A tu fie nam nadobna náuká othworzyłá *RejAp* 159v; wftyfcy Dokthorowie fwęci [!]/ niechay iáko chcą náukámi á pímy fwemi fzyrmuią álbo fthrzelaia/ nielza iedno do thego celu káždy fie przystrzelic mufi. *RejPos* A5; ná tey náuce/ á ná tym zakonie poftánawiác raczył sercá y mylli ich *RejPos* 170v; kthory [Zbawiciel] nam iáwnie á iánie fwieci świętemi słowy/ náukámi/ y pothępki fwemi. *RejPos* 339v, 230v; káždy [...] z oney niepogromney náuki iego z wietfzą ochotą y z wietfzą pilnością będzie fie ftárał/ áby fie onemu pánu náwzēm przyfłużył *RejZwierc* 106v; iż náuki zmyślone o tey zmyśloney ofierze fą ligá álbo zwiázká ich możności *WujJudConf* 243v; [Prawo Mojżesza] Wydawa z fiebie náukę poznánia iáko światłość *BudBib Eccli* 24/31 [37]; *BudNT Eph* 2/15; Bo to iest náuká/ ktora iákoby z niebá zftápiwfzy/ przylnęlá do náłzého przyrodzenia *ModrzBaz* 71; ná obronę pychy/ y fwej woley tákiey y odftápienia fwego/ muśi łobie iáką náukę vkowác. *SkarJedn* 158; náuki ktoremi fám ten żywot/ iáko kwiaty wonnemi y piękniemi przeplata/ fám łobie ku zbáwienney pomocy zbieray. *SkarŻyw* 253; Nie tylko żywotá światobliwościá: ále tełz y pímem á náuką kościoł Boży S. Anzelmus ozdobił *SkarŻyw* 336, 384; A potym dopiero/ o iedynym żywym y prawdziwym Bogu oyeu [...] náukę z słowa BOżego práwie z gruntu záložę *CzechEp* 103, 102, 118; *GostGosp* 124; *LatHar* 376; iż wiele hiftoriy y náuk/ w wściech y sercách ludzkich przez trádiciá były záchowáne *WujNT* 835, 698 marg, 862; Ná sercu pífána poftáńcom náuká. *SkarKaz* 206a marg.

W charakterystycznych połączeniach: nauka niedościgła, niepogromna; nauka otworzyła się, w sercu [jest] pisana, przylnęła do przyrodzenia, urosła (urasta) [z czego] (2), w sercach ludzkich jest zachowana, jest zapieczętowana; skosztować nauki; szczypanie nauki; z nauk płynąć; naukę (nauki) w sercu mieć, we wnętrzościach nosić, ukować, wyczerpnąć [z czego], wydawać z siebie, zawiązać [czym], z gruntu założyć, zgwałcić; nauką (naukami) ozdobić, żywot przeplatać, strzelać, szzymować, świecić, zmasać; postanowić serce na nauce, uwięznić na naukach; w naukach wyprożnić.

*Zwroty: »pokrzepić się w nauce« (1): Pokrzepmy fię wždy w náuce około tego w tey pierwśzey części *SkarKaz* 453b.*

»naukę rozsiewać« (1): náftał ná tofz Bifkupftwo Cárogrockie Antymns Ewtychefowego iádu wilk: ktory o iedney woley wPánie náłzym niezbożną y kácerfką náukę rozsiewał *SkarJedn* 391.

Wyrażenia »nauka diabelska, diabła, szatańska« [szyk 28:5] (30:2:1): SeklWyzn f2; Przypomionę iefztze drugie náuki Dyabelfkie y bluznierftwá okrutne o Dominiku Mnichu *KrowObr* 145v; iufz to/ iufz owo pímo porywał/ y według náuk Dijabelfkich fáłzywie wykłádałz. *KrowObr* 225v, 81v,

95v, 96, 103v, 143v [2 r.] (25); *RejPos* 185v; *WujJud* 198 marg, L12; *WujJudConf* 198, 212; *ReszList* 154; *WujNT* 730.

»nasienie nauki« (1): Małżeństwo drugdy świata/ á dziewictwo Bogu zawnždy płod fwoy wypufzcza/ nasienie żywotá fwego świętobliwego y náuki fwey zoftáwuiąc w miłym potomftwie fwoim duchownym. *SkarŻyw* 180.

»pastwiska nauk« (1): poftánowiwfzy im ony rołkołzne páftwifká onych świętych náuk/ iáko fie tu záchowác máią *RejPos* 122v.

»zdrowa nauka« (3): *CzechRozm* 223v; Miedzy inłzemi zdrowemi náukámi ludzi zacnych [...] tę iednę niepoślednieyřą nam [...] zoftáwili/ ábyłmy wietřze zawnždy ftáránie czynili o zátzymawániu ftárych [...] przyaciól *WerKaz* 275; *SkarKaz* 576b.

»żywa nauka« (1): Ale otho małz fwieżą rádę á żywą náukę przed oczymá fwemi/ ktorąc tu Pan twoy w tey nędzney pogánce iáwnnie okazác raczył. *RejPos* 75.

Iron. [sg w funkcji pl; cum inf] (2): Luteranow wřzyftká náuká Kłięzey á Mnichom łáiac. *WujJud* 242 marg [idem] Mm5v.

Przen (3) :

Zwoty: »naukę dawać« (1): Noc od gwyazd ofwyecona náukę nam dawa/ Acz tych rzeczy ftworzonych mowy nye słychamy/ A włfákož s pyęknořci ich tę wyádomořć mamy/ Ze to włfytko łowom fwym ten mořny Pan łpráwił *LubPs* E2v.

»nauki uczyć« [z przytoczeniem] [szyk zmienny] (2): Te zásię głowy trupie cze⁸⁰ nas vczą? O záifte wielkiej náuki. [...] Myłmy byli iáko y wy/ wy teř będziecie iáko y my. *WysKaz* 45, 4.

4. Wiedza posiadana przez jednostkę lub grupę; *doctrina HistAl, PolAnt, Vulg, Mącz, Modrz; litterae HistAl, Mącz, Modrz, Vulg; scientia Vulg, Mącz, Calep; ars HistAl, Mącz, Modrz; eruditio Mącz, Modrz, Calep; disciplina Vulg, PolAnt; cognitio, studium Mącz, Modrz; humanitas, studium litterarum Mącz; facultas, praeceptum Modrz* (547) : iako małz działác Lekarłtwa, zdami fie iżby fie miał nauczyć łtego co tu iuř napifano w tych kxięgach, á to gdy vcziniłř praczą około tego á pilnořci przyłožyłř/ w thym łkułzeniu przydziefř ku prawey naucze. *FalZioł* II 3a; W ktorych iednacie nauki [...] w tych bywa że fie ieden w drugim kocha iako łam w łobie *BielŻyw* 118; Bez wřtawicřnořci żadna nauka nie moře być zachowana. *BielŻyw* 169, 86; *GlabGad* A4v [2 r.]; *RejKup* p8v; *HistAl* A7; Duch S. kárnořci álbo náuki chroni fye nyepřady [!] álbo obłudnořci. *KromRozm I* B3v; *MurzHist* A2; *KromRozm II* ł2, o4v, p [2 r.], v3v; Iełzcze dzyeři z náuki z młodu poznác wřzędzye/ Co zá łpráwá obyczay ná łtároořć w nich będzye. *BielKom* Cv; *GliczKsiąř* L3v, L4, L6, L7v, M2v (19); *RejWiz* 8, 80, 90v, 146v; *OrzList* E4v, f; *BibRadz I* 1c marg, 2.Tim 2/23; *OrzRozm* B2; ále nie moęł táki być doktor vczony ktoregoby rychłó w náukach nie celował. *BielKron* 28, 22, 23v, 79, 80v, 171v (9); *KwiatKsiąř* Cv, E2v, F3, F4, F4v, K, Mv; *Mącz* 116a, 179c, 256a, 291d, 297d; *OrzQuin* C3v, E2; Widzimi fie pánie Kriłki [...] iż poki nařzy Polaczy czytác nie vmieli/ poty w Polřcže byłó więcey cnothy/ teraz zá tą náuką/ wřzytko złe przyłřło *GórnDworz* G5, C2, E7v [2 r.], F8, G3v, G5 (14); *HistRzym* 33v; *RejZwierc* 13v [3 r.], 14 marg, 210, Aaa4v [2 r.]; *BielSpr* b3v; *PaprPan* E2; A wřzákže niema być gánion obyczay Hiłřpánłki/ [...] powiedział *Petrus Royfius Maureus* mąř sławny/ ktory dla ołobliwey náuki y bieęłořci w práwie/ od Krolá był Referendarzem vczynion. *ModrzBaz* 75, 9,

13v [2 r.], 15, 133v, 135; Y ftąd Popi wálzy/ gdy co w Słowieńfkim chcą rozumieć do Polfkie⁸⁰ fię vdác po tłumáctwo muřzą [...]. Y inney řzkoły chybá ná czytánie niemałá. Y to ich wřzytkiey náuki/ ná wřzycki duchowne řtany dořkonáłftwo. *SkarJedn* 361, 130; CO moře być więtfzego nád Piotrá? co Páwłowi rownego? vczynkiem y náuká/ řtworzenie wřzytko przeřzli *SkarŻyw* 595, 117, 253, 292, 312, 332 [2 r.] (12); *CzechEp* 83; *Calep* 22b; *KochCn* B4; *WujNT Act* 26/24, s. 597 *marg*, 1. *Cor* 13/2; ty náuki trochę z pracy řwey dořtáiefz/ á onym iá Pan Bog Duchem řwoim [...] wlewał. *SkarKaz* 43a; *CiekPotr* 11; Ktorá pracá W.M. gotowá nágradzić/ Tylko iey zechćiey W.M. náuká dogodzić. *PaxLiz* B4v.

nauka czego (12): *HistAl* D6; *LubPs* A2; *BibRadz Lev* 14/57; *Mqcz* 351a; *RejZwierc* 24; y gdy go doznawał w nauce praw kořcielnych: nic řpytác niemogł/ ná co by mu/ z p[á]mięci wřzytko mówiác/ niedořyć vczynił. *SkarŻyw* 411. Cf »nauka Pisma (řwiętego)«.

nauka do czego (2): Ieřli nam ná wielkiey y nábytey náuce do řpraw Rzeczypořp: řchodzi/ wřdy ná modlitwie do P. Bogá/ y ná miłóři ku złotey Oyczyznie [...] niechay nie řchodzi. *SkarKazSej* 663a, 662b.

nauka na co (1): *WujNT* 248 *cf W przen.*

nauka o czym (1): Rácř mi dáć rozum więtfzy/ táiemnic wiáry nářzey wyrozumienie dořkonáłře/ o powinnoři Chreřćijáńfkiey náukę y vmieiętnořć znáćnieyřzá *LatHar* 34.

nauka czyja [*w tym: pron poss* (54), *G sb i pron* (46), *ai poss* (6)] (106): a wthym řřya chczá wyernye y pylne zachowacz podług mego nawyęthřzego dořczyřv y Myřterřtwa they nauky mey thak yako řluffze nadobrego řługá a wyernego myřtrza puřzkarřkyego yego krolyewřkyey myłóřzy *MetrKor* 37/4v, 31/621, 622; *BierEz* Q2v; zchowal řie od młodoři w Krakowie/ gdzieř Miřtrzem zořtawřzzy [!] prze řlawnořć nauki řwey dořtáł mieřtćza miedzi vczonymi w mniefřzim Collegium. *WróbŻołtGlab* A4; *KromRozm I* C, D3, E2; *MurzHist* E2, T; *MurzNT Matth* 22/33; Y czárt ři nye vtráćił zá grzechem onego ořtrego á wyłokyego rozumu [...]: A zá dořwyadřřfenim ták dľugyego czářu/ vmyeyętnořcyá potocznych/ przeřřlych/ y przyřřlych/ řyemřkich y nyebyeyřkich rzeczy/ wřfelką náukę ludzká przeWyřřřř. *KromRozm II* pv, d4, p2v, t3; *KromRozm III* I8v, O4v; ma teř to v řiebie vwáżyć/ iz vczony człowyek náuczycyel yáki godzyen teř yeřt tákyey ábo yeřřće wyętfřey řáłki y bácźnoři. Gdy yego vřzád á náuka známyenita y pożyteczna yeřt. *GliczKřiqź* N6, A2, A3, K7, N5, O, Ov, O3; *KrowObr* 22; A řlyřřác to tľuffće/ dziwowali řie oney náuce iego. *Leop Matth* 22/33, *Eccli* 21/21, *Mar* 6/2, *Luc* 4/32, VV v; *BibRadz Mar* 11/18; *OrzRozm* A2v, B2v, P3v; *BielKron* 160v, 165, 171v, 176v, 198 (8); *Mqcz* 161d, 203a, 404d; *Prot* B3, D4v; *RejAp* 49v, 94; mořemy řtąd znáć/ iz Alexánder wyřřřzey kładł náukę Homerowę/ niř řpráwy Achilliowe. *GórnDworz* G8, F3v, Q2v; raczył tego przeřřtrzedz w tym to Nykodemie/ áby w náuce řwey á w zakonie řwym nádzieie nie pokładał. *RejPos* 152, 69v, 152, 160v, 168, 179 (14); *RejZwierc* 176; *WujJud* A5v, 217v, 218; *RejPosWstaw* 41v, [41²]; *BudNT Matth* 22/33, *Luc* 4/32; *CzechRozm* 70; á kto raz řtráći mnimánie o řwobodnem á prawdřiwem zdánia řwego wyrzeczeniu/ ten/ chořia by teř chćiał/ niemoře nic pożytku náuká řwá ludzkiemu narodowi vczynić. *ModrzBaz* 61v, 68v, 97v, 132v, 133v, 135 [3 r.]; *Oczko* A3; *SkarŻyw* A3v, 200, 201, 332, 408, 544; *CzechEp* 155; *GórnTroas* 28; *WujNT Matth* 7/28, s. 31, *Matth* 22/33, *Mar* 1/22, 6/2 (9); *PaxLiz* A2v, B3v, C; *SapEpit* A3.

G sg i pl w funkcji przy dawki lub orzecznika: [kto, co] (jest) [jakiej] nauki (a. [jakich] nauk) (o ludziach lub tekstach) (25): *MurzHist* A2, E3v; *KromRozm II* q; bo tho W.M. racz wiedzieć/ że w Papieństwie łámy tylko/ ludzie gruntowney náuki łá. *OrzList* f4, e4v; *OrzRozm* A2, O4v, P3v; *BielKron* 46v, 171v, 180v; *Mącz* 157c, 336d; Czytałem Lift mądry y vczóny/ od Hozyuła [...] w którym Chimere y Dialogi twoie/ ón zacnéy náuki człowiek chwali. *OrzQuin* E; *SarnUzn* E2; *GórnDworz* Dd7v; *WujJud* 35; *ModrzBaz* 6; WE wżytkich ksiégách łwoich y pílmách náuki wielkney [...] mocnym iest wyznawcą y obrońcą wiary Traýce S. *SkarŻyw* 393, 253, 391; *StryjKron* 288; *LatHar* 158, 512; Dla ktorey [nauki praktykarskiej] *Aquila Ponticus*, wielkney náuki człowiek/ z kościoła był wyrzucony *WujNT* 479.

W połączeniach szeregowych (71): Ích yego K. milólcz łnayancz cznothą, rołvm, navką, sprawnołcz y załługą znamyenytha łobye y rzeczy pospolythey, xyąndzą Raphala Lefchczinłkiego bífcpa przemiłkyego Yego natho Byłcvpłthwo ploczkye [...] namyenyycz raczył *MetrKor* 31/622, 31/621; *PatKaz III* 111v; *WróbŻółt* 118/66; *KromRozm I* O4; *MurzHist* Kv; *KromRozm III* I8v; *GroicPorz* hhv; *OrzRozm* P4, Q4, R2; Oni bacząc iego powolność/ wymowę/ náukę/ y rozum/ dáli mu wnet łámi ten łtolec Papiełki *BielKron* 176v; Młodzi záfię ludzie od nich biorą przykład z dobrych obyczáiw/ záchowuiąc mierność/ włtyd/ náukę/ nabożeńłtwo/ miłość ieden ku drugiemu *BielKron* 334v, 28, 79, 79v, 81v, 136v, 177v; *KwiatKsiąż* E2v; *Mącz* 157c, 372c; *RejAp* 94v; *GórnDworz* B7, Dd7v, Dd8v; *RejPos* 42v, 152, 160v, 168, 194 (8); *RejZwierc* 24, 84v; *BielSpr* b3 [2 r.], b4 [2 r.]; *WujJud* A3v, A5v [2 r.]; *BiałKaz* C4v; *CzechRozm* 227; *ModrzBaz* 42v, 45v, 56, 73v, 132; Dałes znać káždemu dobremu á vczonemu/ iákoś potężny w rozumie/ náuce/ y w wymowie. *ModrzBazBud* ¶6; *SkarŻyw* 90, 292, 459, 454; *CzechEp* 122, 155; chciał mieć od tego Medyká/ chciał Chirurgá/ ktorzyby rozume^m/ náuką y experiencyą/ tego dochóđzili/ co dla ktorey choroby zdrowo/ co niezdrowo. *ReszPrz* 11; *PudłFr* 14, 28, 36, 40; *KochCn* B4v; *LatHar* 34, 420, 428, 558; Pátrz iákie belpięczeńłtwo/ mądrość y náuká byłá S. Apołtołow po przyięciu Duchá S. *WujNT* 411; *GosłCast* 4; *KlonFlis* B; *SapEpit* B4.

W przeciwstawieniach: »nauka ... rycerskie rzemięłło (7), cnota (2), nieumietność (2), bogactwo, hardość, mądrość, szaleńłtwo« (15): Miłuy náukę á nieumietnołci łie wiaruy. *BielŻyw* 17, 54; *BielKom* B8v; Boć iest dáleka roznoś mądroś od náuki *RejWiz* 80; íz náuká włółnie należy dułzy/ [...] á rycerłkie rzemięłło ciálu. *GórnDworz* G7v, G4, G7 [2 r.], G7v, G8, G8v; *RejZwierc* 13; *WujJud* 36v; Ale iefli przy iednéy tylko małz zołtác/ ráczéy przy cnołcie/ niż przy náuce zołtań *KochCn* B3v, B3v.

W porównaniach (7): Náukác bowim bez obyczáyow yełt yáko by noż bez okłádzin *GliczKsiąż* L7v, L7v, M, M6 [2 r.]; Boć náuká iest by kwiat co ná drzewie rołcie *RejWiz* 80; bo náuká bez cnoty/ iáko miecz v łzalónégo/ y łobie y ludzióm łzkodzi *KochCn* B3v.

W wyjaśnieniu przenośni (2): kędy dobrzy krámárze/ od których kupyey dobrej/ to yełt/ náuki łobye może káždy vtárgowác á dołtác. *GliczKsiąż* Mv, M7v.

W charakterystycznych połączeniach: (nie)dobra (lepsza) nauka (9), doskonała (2), gruntowna (2), nabyta (3), nędzna, niczemna, niepodła, niepospolita (2), niepołednia (2), okazała, osobliwa (7), piękna, poczciwa (2), pospolita, potrzebna (2), pożyteczna (5), prawa (4), przyjemna Bogu, sławna, łłachetna, łrzednia, wielka (26), wyborna, wyprawiona, zachowana, zacna (4), zgodna, znaczna, znamienita (4);

nauka o powinności chrześcijańskiej, praw, do spraw Rzeczypospolitej (pożytków pospolitych) (2), śpiewania; nauki [jakiej] biskup, człowiek (ludzie) (13), doktor (2), filozof, mąż, mędrzec, młodzieniec, pismo (2), teolog; bystrość nauki, chępcie, dar, doskonałstwo, okazowanie, pełen (pełny) (2), pokrywanie, sławność, sposób, sprawa, szczerosó, świadom (2), zawołanie, znak (2); chępcący się z nauki, chluba, pycha, znajomy; nauką osobny, pożyteczny (2), sławny (wsławiony) (6), wyborny, zacny, zalecony, znaczny, znajomy; bezpieczn w nauce (2), doświadczony, godny, niepośledni, potężny, powyższon, sławny (2), świetny, zalecon, zawołany; nauki dojść, dostawać, dostąpić (3), nabyć (nabycie, nabywanie) (7), naśladować (2), pokusić, przec się, przyczyniać (2), spodziewać się, udzielający, użyzyć (używać) (2), używać (3), zażrzeć (2), (po)żądać (2); z nauki pośmiewać się, zdumiewać się; dufać nauce (3), dziwować się (7), z(d)umie(wa)ć się (2); przyść ku nauce; naukę ganić, imo się puszczać, lekceważyć, mieć za nic, miłować (2), objawić, oddalić, odzierżyć (odzierżawać) (2), (p)okaz(ow)ać (po sobie) (5), pochwalić, pokrywać, pomnożyć, przewyższać, przygotowywać, stracić, wnieść, wyższej kłaść, zachowywać, zalecić, zmyślać, znaleźć; baczenie mieć na naukę, zdumie(wa)ć się (3); o naukę dbać, pytać się; zamoc się w naukę; nauką chlubić się, okazać się, opatrować, pożytek uczynić, przechodzić (przejść) (7), przesiąć, przewyższać, sprawować się (2), ubłogosławić, wiele moc, zrownać (rowny) (2); miewać (z(h)umieć) się nad nauką (5); z nauką [komu] k woli być, popisać się; błędzić w nauce, brać pochop (2), celować, doświadczyc, doznawać, naśladować, okazać się (okazany) (6), otrzymać pierwsze miejsce, pilność położyć, położyć (pokładać, kłaść) nadzieje (4), przejść (przechodzić) (2), przewyższyć, przodek mieć, (d)ufać (3), zapomoc, zrownać (rowny) (2).

Zwroty: »naukę da(wa)ć (a. podawać)« [szyk zmienny] (5): A prośmy Páná Bogá wżyfy/ iż nám raczy rozum nálz ofwieć/ á tę náukę dáć/ ábyfmy wzgodzie íwíętey íełzče ten íeden Artykuł z Duchá Śwíętego mogli rozeznáć *BielKron* 206v, 79v; *BielSpr* b3; *LatHar* 34, 161.

»mieć (w sobie) naukę« = być wykształconym; *habere doctrinam Pol Ant, Vulg* [szyk zmienny] (23): *RejKup* o5v; *KromRozm I* O4; *GliczKsiąz* G8v; *OrzList* f4; *BibRadz Apoc* 2/24; *Permagni* interest quomodo quisquae primum institutus sit, Bárzo wiele ná tym yáką kto naprzód naukę má. *Mącz* 430b; *RejAp* 32; *Górndworz* B4; *RejZwierc* 13; *BielSpr* b4, 75v; ácz niektorzi zacni ludzie lámym tylko dowćipem przyrodzonym/ niemáiąc w íobie náuk [sine literis]/ zwielką sławą mądrze íobie w íprávách poczynáli *ModrzBaz* 129, 132; *SkarŻyw* 117,165, 292, 371, 543 [2 r.], 411, *Apoc* 2/24; íáko ten náukę ma gdyż íię nie vczył? *SkarKaz* 42a, 117a.

»mieć naukę« = umieć, potrafić (1): á żeby zá takim trzewim y íkromnym życíem [kapłani] mogli mieć náukę ná rozłádek/ y vznáníe tego co íełt śwíęte/ a co íełt grzełzne *SkarŻyw* 492.

»mieć z potrzebę nauki« = umieć dostatecznie (1): Ty w íobye kartá zámykálá íztuki. Oni choć mieli ípotrzebę náuki/ Wízákoż íą przedlíę rádzi przeczýtáli *KochSz* A3v.

»nauki nauczyć« (2): Bonitatem et dísciplinam et ícientia^m doce me. [...] Dobroci y karnosci y nauki raczy mię nauczyć *WróbŻolt* 118/66, oo4v.

»naukę z praktyką złączyć« (1): Ale nálz Pan [...] íáko ów/ co Naukę z Práktyką á z piękną wymową złączył: [...] kiedy mówíc poczníe/ ztym íercem y złą gotowością/ íákoby Dioícoridá álbo *Theophráftá* z rękú dopíeruczko puścił *Oczko* A3.

»wychow(yw)ać, wychowany w nauce« = *fingerere inventutem Mącz* [szyk zmienny] (8:5): Miewaią wielkie pociefzenie rodzici zdziatek fwoich gdi ie zmlódu dobrze wdobrei naucze wychowiwaią. *SeklKat* H4v, H2v; *GliczKsiąż* A3; *Mącz* 127b; *RejPos* 56; *RejPosWstaw* 41v [2 r.]; *SkarŻyw* 317, 511, 526, 527, 542; Trzech fynow Książąt zacnych/ zoftáwił ízcześliwie/ Wychowanych w náukach y we wżem podciwie. *KołakCath* B.

Wyrażenia: »grube nauki chłopskie« = *chłopski rozum* (1): *Pinguiores rusticorum literae*, Grube nauki chłopskie. Grubfzy dowcip. *Mącz* 300b.

»nauka Pisma (Świętego)« [szyk 5:1] (6): Stániław też Wapowfki/ y zali [...] wdzięcznym Połtem niebył: ktorego cnotę/ obyczáie/ náukę wielką piśmá/ znáćie. *OrzRozm* R2; *BielKron* 138v; *BielSpr* b4; *SkarŻyw* 117 [2 r.], 592.

»nauka rycerska« = *ars militaris Modrz* [szyk 2:1] (3): Patrzciefz czegofcie dla tych bogactw odftąpili/ Zefcie prawie ricerfką náukę ftracili. *KochSat* A4; *ModrzBaz* 109v, 110.

»nauka świecka, świata tego« [szyk 3:1] (3:1): *Origenes Adámántius* pełen ták śwyeckyey náuki/ yáko piśmá świętego/ tákyey powagi y zacnofci był po wśfem krzełciyáńftwyę/ íz fye wyelcy á mądrzy ludźye [...] knyemu gárněli *KromRozm II* q, p3; Wżák wiefz íz narod Polfki/ ácz powiedáią íz s przyrodzenia oftry á roftropny íeft/ ále ínadź poślednieyfzy zá wżytkiemí narody w náukach íwiátá tego. *RejPos* Ooo5; *SkarŻyw* 592.

Szeregi: »baczenie i nauka; baczenie z nauką« [szyk 2:1] (2;1): *RejZwierc* 240; á Pan Bog rozum Woyciechowi otwarzáiąc/ y baczenia zaráz z náuką przymnażác mu począł. *SkarŻyw* 352; *LatHar* 131. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»nauka a (i, albo) cnota« = *doctrina et virtus a. probitas Modrz* [szyk 14:11] (25): mądrí lepak nigdy bez radołci nie íeft, á radołć íie takim nie rodzi, íedno z cznoty á z nauki *BielŻyw* 146; *KwiatKsiąż* A3v, A4v; *Mącz* 269b; *GórnDworz* X5; A tám kto chciał dzieciátko fwe przy kołciele zoftáwić/ tedy íe tám wychowywali w náukach y w cnotach *RejPos* 56; *ModrzBaz* 6, 43v, 74, 132; *SkarŻyw* 317, 391, 412, 527; *PaprUp* C; *ZawJeft* 35; *KochCn* B3v; *LatHar* +6v, 1, 66, 81, 158, 380, 512 [2 r.]. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.; w przeciwstawieniach 2 r.; w połączeniach niewspólrzędnych 6 r.].

»nauka i (albo) czytanie [= odczytanie]« [szyk 1:1] (2): Piłze Kornelius Agripá/ człówiek wielkiey náuki y czytánia/ íz ná tych náukach młodość fwoię vtrácił *BielKron* 46v; *OrzQuin* Y3v.

»ćwiczenie a (albo, i, ani) nauka« [szyk 5:1] (6): Oycowie nie przywodzcie ku gniewowi dzieci íwych ále ony wychowaycie w ćwiczeniu y w náuce páńfkiey. *GliczKsiąż* A3; ktorego nyebofłczyk flawney pámyęci pan Mikołay Íárund Woiewodá Lęczycki ocyec dzifieyłfego páná Íarofá [...] dla ofobliwego yego ćwiczenya á náuki nád ínfse wybrał [synowi na preceptora], *GliczKsiąż* L7; *KwiatKsiąż* F4v; Nuż Alcibiádes/ to co miał dobrego w íobie/ nigdy by było/ ku they wyfokołci/ á chwale nie pśzyfzło/ by nie náuká/ á ćwiczenie ktbore wzięł od Sokratá. *GórnDworz* G4, E7v; *OrzJan* 22. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»doświadczenie ani nauka« (1): nie wiem íáko to będą przyimowác zwłáfzczá ludźie młodzi/ ktorym íie zda wżyfłthko vmieć/ nie máiąc íefzcze doświadczenia żadnego áni Náuki. *BielSpr* 75v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.].

»nauka i dowcip« [szyk 3:2] (5): *BielŻyw* 79; *Mącz* 300b; *GórnDworz* F3v; to fię wnet [...] łkutkámí bogactw/ ponieważ łpráwámí dowćipu y náuki [*industriæ et doctrinæ*] niemogá/ popiúią. *ModrzBaz* 82v; *StryjKron* 288. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.; w połączeniu niewspólrzędnym 1 r.*].

»nie tak nauka, jako eksperyjencyja« (1): Rozum nie ták wiele należy w náuce/ iáko w experiencyey. *GostGosp* 2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka i (a) godność« = *doctrina et virtus* *Modrz* (2): ocyec [...] gdy yuż po nim [synu] pobacży nyeco náuki á godności/ vczyńić to ma áby go ku czemu przywyodł *GliczKsiąż* O; *ModrzBaz* 132. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»nauka, (a) mądrość« = *doctrina et sapientia* *HistAl*, *Modrz*; *doctrina et prudentia* *Modrz* [szyk 15:7] (22): *March*¹ A3v; *OpecŻyw* 84, 134v; *BielŻyw* 80, 100; *March*³ V2; *HistAl* I4v; Abowym Bog od ktorego práwa náuká y mądroć/ pyłnym łye przeciwi *KromRozm II* p2v, d4, p2v, p3; *Leop Eccli* 6 arg; *OrzRozm* A2, A2v [2 r.], E; *BielKron* 79; Sophistes, vel sophista, Obieráyący fię w naukách mądrości álbo fię chełpiący z nauki y mądrości/ mędre/ kráfomędrek. *Mącz* 402c; *ModrzBaz* 46v, 68v; *SkarKaz*) (4; *PaxLiz* A2v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.; w przeciwstawieniu 1 r.; w połączeniach niewspólrzędnych 2 r.*].

»(nie tylo) nauka i (ale) nabożeństwo« [szyk 1:1] (2): nie tylo w náuce pochop přętki/ ále w nabożeńftwie więtfzy brał. *SkarŻyw* 308, 511. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»(nie tylko) nauka i (ale też) obyczaje (a. zwyczaj)« [szyk 4:3] (7): *SeklKat* H2v; *GliczKsiąż* L7v; *BielKron* 228v; Po nim pan Andrzej Kołtká/ znáczney náuki/ j ołobnych obyczáíow młodzienc słzedł s fwiátá. *GórnDworz* Dd7v; Nie tilko to czynili w rowni/ ále y w gorzyftych álbo trudnych mieyfcách. dla zwyczáiu y náuki lepfzey *BielSpr* 10; *SkarŻyw* 526; *PowodPr* 20. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*].

»pilność i nauka« (1): Cełarz pochwalił ich [*książqt luterskich*] pilność y náukę *BielKron* 219. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka i postępkí« (1): Zeby wiele młodziencow/ cne przykłády z niego/ Mogli brać/ y z náuki/ y s połtępkow iego. *RejZwierz* 75v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka i praca« (1): Iełfi się tefz komu widzi/ że nauka i prácá tego ktory piłze/ Z ięzyka się polłkięgo okazać niemoże: To nięch tak będzie chceli *MurzHist* A3.

»nauka i (a) rada (a. porada)« = *doctrina et consilium* *Modrz* (2): Abowiem żadną miarą niemogá być ryczerftwa vmyłly łtałe/ gdy v hetmana żadney dobrej nauki á porady niemáłz. *KwiatKsiąż* O4; *ModrzBaz* 68v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»(tak, ani) rozum, (i, a, albo, ani, jako) nauka« [szyk 17:9] (26): *MurzHist* A2; Izali chce Páweł áby kto zgłupyáł álbo ołfálał/ á dáru Bożego rozumu y náuki nyeużywał? *KromRozm II* p3, t3; *KromRozm III* O4v; *GliczKsiąż* A2, K7; *OrzList* e4v; *BibRadz* I 281a marg; ná ktorego pátrząc wzyftek śwíát łye zdumiał/ łłucháiąc go/ y czytáiąc piłmá wíłokiego rozumu/ y náuk iego *OrzRozm* P3v; *BielKron* 9, 34v, 180v, 279v; *RejPos* 230, 288, 289; *RejZwierz* 13; *BielSpr* b3v; Bo ktoby w káżdey tákowey rzeczy niebył gotow/ ták z łtrony rozumu/ iáko z łtrony náuki [*et ingenii et doctrinæ*]/ [...] niewiem coby potym zacnego ná vrzędzie będac łpráwić mogł. *ModrzBaz* [41]; *SkarŻyw* A3 [2 r.]; *Paprup* Hv;

GórnTroas 5; *LatHar* 347; *SkarKaz* 42a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 30 r.; w połączeniach niewspółrzędnych 3 r.]. Cf »okrom nauki a rozumu«.

»rozumienie i nauka« (1): Aleć ná tym Słowieńłkim [języku] przeftać kazáli/ ábyś nigdy do práwego rozumienia y náuki nie przjźedł. *SkarJedn* 360.

»tak nauka, jako rycerska rzecz; nauka z rycerskim rzemięśłem« (1;1): Ná ośtátek wybráli Nummę Pompiliuśá s Sábinow/ bo go wźyfcy widzyeli być godnego ktemu/ ták w náukach iáko w Rycerłkich rzeczách. *BielKron* 101; *GórnDworz* G8. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w przeciwstawieniach 7 r.].

»rzemięśło a nauka« (1): A Bowiem nie máłz ná nas trudnieyźzego á záplecieńźzego rzemięśłá á trudnieyźzey náuki iedno tá/ iáko mamy żywi być. *RejZwierc* 158v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»smysł a nauka« (1): Tá może być myędzy doktorem [= *człowiekiem uczonym*] á prokuratorem rozność/ iz prokurator nic włobyte tákowego nyema czym by mógl drugyego człowyeká w śmyflech á w náuce zápomoc *GliczKsiąź* N4v.

»sprawy i nauka« (1): Tobie to ślemy według żądánia liftu twego śpráwy náłze y náukę [*actus nostros et doctrinam*]. *HistAl* I7v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»nauka i świątobliwość« [szyk 5:3] (8): *KromRozm II* p4v, q; máyąc wyelkye záwołánye náuki y śwyětobliwofci w krzełciyańśtwy/ yednák w wátpliwoścyach śwyeh nye łáđzi śye ná śwym rozumy *KromRozm III* O4; *BiałKat* 173v; *WujJud* 36v; *SkarJedn* 121, 316; *WujNT* 398. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»nauka, (i, a, abo) umiejętność« = *scientia et doctrina Vulg; disciplina, sapientia PolAnt* [szyk 10:3] (13): Gdyz tedy nauka y vmiejętność dułżę człowieczá czyni dołkonałá y dośtateczná. Nie dziw tego iz ludzie wźyťci żądaiá nauki y vmiejętności. *GlabGad* A4v, A5, L8v; *Leop Ier* 3/15; *BibRadz Eccli* 16/24[25]; *Mącz* 359d, 423b; *GórnDworz* Ff4; *Calep* 372b, 954b; *WujNT* 31, 597. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»nauka i (abo) wiadomość« (3): A bowiem to piękna rzecz ieft/ aby zwierzchni Pánowie/ iáko zwierzchnościá pánowánia/ ták teź náukámi/ ábo wiela rzeczy wiadomościá [*rerum cognitione*] drugie ludzi przechodźili. *ModrzBaz* [16]v; *SkarKaz* 42a, 580a. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»nauka, (i, ani) wymowa« (3): *MurzHist* E3v; Ani náuki/ áni wymowy tákiey w łobie czuię/ ábych temu dołyc mógl wczynić. *BiałKaz* H2; *SkarŻyw* 235. [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.; w połączeniu niewspółrzędnym 1 r.].

»(tak, ani, nie tylko) (świąty a. świątobliwy, a. dobry) żywot (a. (przykładne) życie), (jako i, ani, ale i, i) nauka; świątobliwość (a. świątość) żywota i nauka« = *vita et disciplina Vulg* [szyk 15:14] (23:6): Toć łá owoce Luthrowe y yego wcznyow/ ktorych nye tylko żywot/ ále y náuká ich pełná yeft. *KromRozm I* D3, C, E2; Acz y ony/ ktorem wyczytał/ łáćinniki/ ták śwyětobliwość żywota y bogoboyna náuká/ yáko y czáły y myeyćá od podezránya wwymuyá. *KromRozm III* O4v, D7v; *KrowObr* 22; *Leop* AAA4v, BBB3; *GórnDworz* Q2v; *RejZwierc* 176; *WujJud* 33, 143, 217v, 218; *RejPosRozpr* e3v; *CzechRozm* 70; *SkarŻyw* 119, 203, 277, 319, 332, 542; *CzechEp* 65; *LatHar* +7;

W czym fię nie dzieie Pánu Chrifufowi żadne vblíženie/ gdy lud násláduie náuki y dobrego żywotá fwoich Apoftólow *WujNT* 690, 31, 125, Zzzzz2, Dddddd. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

Wyrażenie przyimkowe: »bez (a. przez), okrom nauki« = *niewykształcony*; *sine litteris Vulg* (6:1); Był też pytan Czo ieft człowiek bez nauki odpowiedział, krol bez panítwa. *BielŻyw* 50; *GliczKsiąż* H3v.

~ *W połączeniach szeregowych* (2): *OrzList* h3v; Károlftádius práwi wzbudził/ álbo wkrzeił ten to niepokoy/ człowiek frogi/ bez rozumu/ bez náuki/ bez żadnego fmyłtu cieiełnego *ReszPrz* 63.

Szeregi: »gruby, bez nauk« (1): zá ieden dziw Iuftinus piſze/ iż iáko oni będąc grubi/ bez náuk/ nie znáią złoſci/ ták Grekowie z náuk wielkich pełni byli wfzelkich zbytków *BielKron* 296v.

»prosty, bez nauki« (1): Widząc tedy beſpiecznoſć Piotrowę y Ianowę/ y porozumiawſzy iż byli ludzie proſci y bez náuki [*homines ... sine litteris et idiotae*]/ dziwowáli fię *WujNT Act* 4/13.

»okrom nauki a rozumu« (1): á miedzy poſpolftwem ktorzi choć okrom nauki á rozumu mogą wiele mowić/ ci bywáią zá wielkie ludzie miáni. *KwiatKsiąż* I2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]. ~

W przen (69) : Powiadał też że początek á korzeń nauki iefth gorzłki, ale vżytek á owoc iey fłodki ieft. *BielŻyw* 89; Tebei mądroſcią wielką iáfnęli/ ktorzy y ktorzych miáfto náuką walczenia niemniey było okrafzono. *HistAl* D6, A7; *KromRozm II* p3; Nieukowie fzaleńftwo/ dzyedzicznie trzymáią/ A roftropni koronę/ náuki miewáią. *BielKom* B8v; *GliczKsiąż* F4, H4, M5v; Cznotá zacnyeyſza náuką ozdobia. *RejWiz* 8 marg, 8, 91, Cc4; Pętá ná nogach iefci głupiemu náuká/ [...] Ozdoba złota opátrznemu ieft náuká *Leop Eccli* 21/22-24; teraz tá náuká iáfna obudzona ieft w vmyſlech ludzkich/ iż iuż wſzyfcy v nas w mieſcie łami Swyęte Piſmo w Bibliey czytáią *BielKron* 200v, 28, 34v, 177v; Administra virtutis ars et comes. Nauká yeft ſługą y towarzyſzem cnot. *Mącz* 222c; Doctrina aliquem superare. Nauką zwicieżać. *Mącz* 434b, 269b, 325c; iż mi ſłuchác ieft miło/ ták wielkimi náukami gotowéy y vtroióney Rozmowy *OrzQuin* Tv; Wielka náfza náuká nas nawięcey zdradza. *Prot* B3; *RejAp* AA4v; *GórnDworz* G3v, N5; *RejPos* 194, 288; A ftáray fie o tho/ [...] ábyſ vpſtrzył nadobnie vmyłł ftáteczny twoy cnotą/ náuką pomiáru/ á nadobnym ná wżem poſtánowieniem twoim. *RejZwierc* 24, A3, 240; [*mnisi*] nie tylko náuką ále y ſwiątoſcią żywotá w koſciele ſwiećili. *WujJud* 143; żeby fie vczeń Chrifufow roſtal y pożegnał [...] z náuką/ ćwiczenim/ y wychowánim *CzechRozm* 227; iefliże w młodem wieku niezálóżył w łobie fundamentow náuk *ModrzBaz* 14; ktorzi máło o to dbáią/ áby fię obyczáyami/ náukami/ y zacnemi vczynkami ſláchćili *ModrzBaz* 42v, 43v, 80, 109v; Miedzy ftárymi ſwiętymi oycy (ktorzy koſciół Boży żywotem y náuką oſwiećili [...]) liczy fię ten B. Cyryllus *SkarŻyw* 277; dobry nád ine towarzyſze wnaukach wziął zyłk. *SkarŻyw* 516, A3, 201, 332; náuká ktoraby w nich była/ vwiednać/ vfchnąć y vpáſć muſi *CzechEp* 122; Czynię wierſze/ lámá fię rzecz z wielkich náuk leie. *KlonŻal* E4; iże był przed láty W náukę/ cnotę/ ludzkoſć/ Bużynki bogáty. *PudłFr* 40, 28; *GórnTroas* 28; *LatHar* 428; Nie iżby każdy Chreſcijanin [...] miał być nátychmiałt obdárzon oſobną iákąſ y niezwyčajną náuką ná dyfputowánie *WujNT* 248; Náuká abo vmieiętnoſć bez miłóſci nádyma *WujNT* 597; ktory pierwey ná niebie/ to ieft w koſciele Bożym/ iáfnoſcią ftanu zakonnicze⁸⁰ y náuki ſwiećił. *WujNT* 859; *SkarKaz* 42a; Z kąd ſpániáłoſć vmyłtu/ v ſiła powtála/ Swiatłoſć náuk *SapEpit* B4; Oná to wſzyftko w krotce/ ſpráwić może fnádnie [...]. Máiąc v łobie naczynia/ rádoſney wdzięcznoſci/ Spráwione Z

náuk zacnych/ ípáníáley mądrości. *PaxLiz* A2v; iefli nas nie rządźi naprzod fłowo BOZE, potym rozum/ náuká *KlonFlis* B.

W charakterystycznych połączeniach: nauka jasna; dar nauki, duch, jasność, korona, korzeń, ozdoba, rozsiewanie, światłość; nauka niczego się nie boi, nadyma (2), obudzona jest, oświeci się, prorokuje, roście, rządzi [kogo], upadnie, uschnie, uwiędnie, zdradza [kogo]; założyć fundamenty nauk; wyczerpnąć naukę z ksiąg, zbierać; bogaty w naukę, przybrać; naukę objaśnić (objaśniony) (3), obdarzony (2), okraszony, oświecić (oświecać) [kogo, co] (3), przyodziewać, przystrojony, ślachcić się, świecić, upstrzyć, ustrojony, (o)zdobie (ozdobiony) (7), zwycięzać; pożegnać się z nauką, rozstać się; przewyciężyć w nauce, urość, wziąć zysk.

*Zwrot: »paść nauką« (1): A dam wam páfterze według fercá moiego/ y będą was páfli vmieiętnością y náuką [pascent vos scientia et doetrina]. *Leop Ier* 3/15.*

*Wyrażenia: »dom, skarbnica nauki« [o mądrym, wykształconym człowieku] (1:1): tak iż Arifstotelefa domem nauki nazwał. *BielŻyw* 87; *SkarKaz* 580a.*

*»droga nauki« (1): Mąż któryby pobłądził od drogi náuki [via doctrinae]: między wielą obrzymow będzie miefzkał. *Leop Prov* 21/16.*

*»głód nauki; w naukę głodny« (1;1): *RejWiz* 171v; Teraz káždy w trudnieyfzych ípráwách fędziem godnym Chce być: choć w náukę y w cnotę íeft głodnym *ZawJeft* 35.*

*»owoc nauki« (1): Siodmy [znak fałszywych proroków]; z owocow ták náuki iáko y żywotá ich. *WujNT* 31.*

*»skarby nauki« (5): *OpecŻyw* 84, 134v; *OrzRozm* E; Iákub ś. [...] nie minął pewnie Rzymián/ [...] áby im błogofłáwieńftwá y íkárbow náuki fwey vdzielić niemiał. *SkarŻyw* 408; *SkarKaz* 42a.*

*Iron. [czyja] (1): MAluchna mnie obrádá/ kábat piwá wypić/ Gdyż takich kopą ledwie/ mógł bym fie vgásić. (-) IVżem fie teraz doznał/ twey wielkiey náuki *PaxLiz* Dv.*

*Przen (3) : Bo czy te [lege: ci tę] nauką maią Sobie wieczey pomagaią. *RejKup* Gv.*

*nauka czyja (1): náuká iego/ íieci y robotá. Nieumiał nic íedno íię Bogu korzyć/ á ryby łowić. *SkarŻyw* 595.*

*Zwrot: »nauki uczyć się« (1): A mnie więc/ który k ftołu nie vmiém błáznować/ Ani wydávłzy co raz gęby nádftáwowáć: Potrzebá kłofy zbiéráć/ niechcęli náuki Vczyć fye íobie trudnéy dla obrocznéy íztuki. *KochMarsz* 154.*

5. Uczenie się; studium (litterarum) Mącz, Modrz, JanStat; doctrina Vulg, Modrz; sapientia Vulg; ars, disciplina, litterae Mącz; studium discendi Calag; lucubratio Calep; eruditio JanStat [pl w takiej samej funkcji jak sg lub może: uczenie się różnych dziedzin wiedzy] (327) : *BierEz* Bv; Rozmyfláyże ty rzeczy pilnie/ í kochanijm dúffe twé/ íj chciéy pratzowatz w té nauce/ aż do końtza żywota twégo. *OpecŻywPrzedm* C4v; *BielŻyw nlb* 4, s. 139; iż ludzie fubtilnego ciała, íprawnicyfzego bywaią rozumu nad ínfze, ku wfzelkley [!] nauce y obaczeniu rzeczy každy dowcipnieyfzy *GlabGad* A2; Takież iż fłuch íeft ímyfl náuki, [...] przeto vfzi zawfze mamy odtworzone *GlabGad* C2, K4v, L4; Chybá ízebyfmy myeli íne kfyęgi/ y ofobliwe íchadzki ku náuce/ kotorychefmy wam bronili. *KromRozm I* E3; iż yedno w íiedmi lecyech rodzicy máyá dzyeci fwe do ízkoł ná náuki dowodzić *GliczKsiqz* 16, I4v, I6v, I7v, I8, I8v (18); *KrowObr* 133v; *BielKron* 25, 82, 171v, 201, 219, 221; A w naukach

inaczej fię rzecz ma/ ábowiem niemożemy powiedzieć yżebyfiemy to vmieli czego wpamięci niemamy *KwiatKsiąż* K2, B2v, Q [2 r.]; *Mineryal seu minervale*, Myto od nauki. *Mącz* 222b, 124b, 169a, 195d, 238c, 281d (13); *GórnDworz* Cv; *HistRzym* 32, 61 [2 r.], 61v, 62, 62v, 65; *RejPos* 187v, 276v, 306v; *RejPosWstaw* [41³]; Zda mi fię tedy zem iuż dofyć pokazał/ że po przyrodzeniu/ wiele należy ná náuce *ModrzBaz* 9v; mowmy iáką nagrodą y częcią/ ták Miłtrzowie/ iáko vcźniowie w náukách máią być zátrzymáni. *ModrzBaz* 131, 128v, 134; zá ktorą [*nieumiejętnością*] nigdy beśpieczney á gruntowney náuki y ísprawy zbáwienney mieć nie możełz. *SkarJedn* 357; *Calag* 333b; niełpánim fię y robotą w náuce y pińaniu trudził *SkarŻyw* 411, 153, 248 [2 r.], 301, 352 [2 r.], 470 [2 r.], 542, 543 *marg*; *KlonŻal* A2v; *ZapKościér* 1585/61; *Lucubratio* – Nauka albo pracza przifwielie. *Calep* 621a, 1097b; *KochAp* 9; Wola záfię ná fwoy/ álbo czálem ná cudzy duchowny pożytek y náukę wżytko obraca *LatHar* 662; *JanNkar* C2; *SarnStat* 201, 202 [2 r.], 1287.

nauka czego (21): *PatKaz III* 132v; *KromRozm I* D3v; *KromRozm III* O4; *BielKom* B6; NYe inaczej fie wthym rodzicom przytráfia záraz skoro bez náuki yákyełzkolwyek/ álbo czytána/ álbo pińána/ gdy fyny fwe ná fluzbę w chłopyetá dáya *GliczKsiąż* H5; *LubPs* bbv *marg*, bb2v; *Leop* *B2; á *Philofophia* [...] dla tego ieft wolna/ yłz iey nauka wolne ludzie cyni [!]. *KwiatKsiąż* H3, N3v; *Mącz* 44d, 303d, 471b; *KuczbKat* 145; *WujJudConf* 30v; A wżyftkę náukę pobożności Apołtoł Błogofławiony [...] záwiera tu we dwu rzeczách/ to ieft/ w wyftrzegániu á w požądániu *RejPosWstaw* [21²], [21²] *marg*; *SkarJedn* 43; *SkarŻyw* 46, 47, 527.

nauka czyja [w tym: *pron poss* (9), *G sb i pron* (3), *ai poss* (1)] (13): *BielŻyw* 168; ktorzy mi po Oicu i niektórych przyiaciolach moich/ ku náukám moim pomoc raczyli. *MurzHist* A4; *GliczKsiąż* G6v; *Leop Prov* 14/6; *BielKron* 39; *KwiatKsiąż* P2v; *Mącz* 441b, 511a; lubo kto od ciebie fye vczy/ lubo ty od kogo fye vczyłz/ mułitá mieć między łobą obá poczátek iáki/ od któręgo náukę fwą pocznietá. *OrzQuin* Tv; *RejPos* 183; *RejZwierc* 30; *ModrzBaz* 131v; *SkarJedn* 358.

G sg w funkcji przydawki przy rzeczowniku osobowym: [kto] [jakiej] nauki (1): *GOleni* kofciłte y mięłfiłte zna człowieka [...] trudney nauki. *GłabGad* P6v.

W połączeniach szeregowych (10): *GliczKsiąż* L4; *Mącz* 419a; Człowiek záifte wízelki/ fwe obyczáie ma/ ni łzczego iedno z przyczyn pochodzących od ciáłá, álbo ielłcze z náśienia/ álbo z żywności/ álbo z zwyczáiu á z náuki/ y z innych okolicznych przyczyn *SienLek* 31; *RejAp* 185v; *BiałKat* 231; *RejZwierc* 30; *SkarJedn* 356; *SkarŻyw* 411; Lecz my rozumu/ náuką/ pilnością/ fluchániem/ doznawániem/ nábywáć mułim. *SkarKaz* 45b, 485a.

W przeciwstawieniach: »nauka ... rzemiełsło (2), *igry, posługi, próżnowanie, wojna* (6): *GliczKsiąż* G7, G7v, H6v, I5v; ty rzeczy iako polowanie/ ptaków/ y ryb łowienie w ułtawách Licurgufowych/ nie zá prożnowanie ále za nauki młodzienczykow były poczytanc. *KwiatKsiąż* P2v, M.

W porównaniu (1): wybyeráyać co leplłego/ yełłize fyná myeć żywego/ zdrowego/ nye dáyać go we młodych lecyech ázby we dwunałcy lat vczyć/ yełłize teź zá fiedmi álbo osmi ná nauki/ yákoby ná yáką fmyerć/ álbo ná kátowána pucć *GliczKsiąż* 17.

W charakterystycznych połączeniach: beśpieczna nauka, domowa, doskonalsza, gruntownia, osobna, pi(e)rwsza (2), *pocziwa, poczęta, potrzebna, pożyteczna, skończona, słuszna, snadna, spolna, społeczna, studencka, ućciwa, wielka* (2), *wyborna, zwykła; nauka czytania, języka, pamiętki św. panny, piłqma,*

pisma (świętego a. bożego) (6), prawa, rozkazania, słowa bożego (2), świętych rzeczy, wiary, żywota; czas nauk; do nauki przywabiany; wstrzymywanie od nauk; ku nauce dowcipny (2), godny, pożyteczny, udany, zmysł; na naukę udany (2); w nauce początek, robota, zatrzymany; doglądać nauki, popuścić, zamieszkać, zaniechywać; brać się do nauki, ciągnąć się, prosić się, wrocić się (4); dla nauki posyłać, przyjeżdżać (wyjeździć, jadący) (3), schadzać się, udać się; od nauki odezwać, odrywać (2), odwieść; z nauki w niemoc wpaść, stawać się niewolnikiem, wyjąć; dowcip mieć ku nauce, mieć się, pobudzić, pomagać (pomoc) (2), wybierać, zjeżdżać się, zwracać się; naukę mieć (3), począć, porzucić, wzgardzić, zamieszkać; brać się na naukę, czas naznaczyć, grosz udzielić, iść (odejść, wyjść) (5), jeździć ((za)jechać) (11), obracać (2), puścić (puszczan(y)) (3), schodzić się, srebro chować, zlecić; nauką rozumu nabywać, o rozum się postarać; na nauce czas nałożyć, czas (wiek, lata) strawić (5); o naukach pieczę mieć, w nauce czas obracać (uczynić) (2), naśladować, potrwać, pracować, żywot strawić; nie dostaje na naukę, ku nauce.

Zwroty: »naukę brać, odzierżawać« = *exeipere doctrinam Vulg* [szyk zmienny] (3:1): *GliczKsiąż* L6v; *Leop Eccli* 6/18; *fttharayze* mu fie pilno o iákiego [...] *preceptorá/ áby náuki flufzne y obyczáynie pocziwe* mógł z niego brać *RejZwierc* 7v; *áby Sędziowie Ziem Królestwa náłzého* od nich [ustaw] nie odtępując/ y owżem z nich náukę biorąc [*et ex ipsis eruditione sumpta JanStat* 148]/ w fądzeniu fprawiedliwość w cále záchowywáli. *SarnStat* 909.

»na nauce być« (2): *Hinc dicimus sub ferula esse*, Pod różgą być/ to yeft/ ná nauce być. *Mącz* 125a; *Paprpán* V2.

»na naukę, ku nauce, w naukę da(wa)ć; na naukę, w naukę, do nauki (po)da(wa)ny« [szyk zmienny] (21:6:1;6:1:1): *FalZioł* V 49v, 50, 53 [2 r.]; *GliczKsiąż* G5, G7, G7v, G8, I4 (13); *Goski* A4 [3 r.], *3v; *BielKron* 288, 349v; A ná pierwfá [!] naukę pílm w ten czas maia być dani/ gdy napierwey poczną dobrze mówić. *KwiatKsiąż* N3v, E3v, K3v; *Potissima nobilitas applicanda est ad studia literarum*, *Zacniey[za/ známienit[za] flíachtá* ma być ná nauki dawána. *Mącz* 316a; A gdyż iufz miał látá młodości dáli go ná naukę. *HistRzym* 123; *SkarŻyw* 86, 117, 248, 290, 308 (8).

»na nauce mieć, dzierżeć« [szyk zmienny] (4:1): *Yáko długo ma ocyec dzyerżeć fyná ná náukách*. *GliczKsiąż* M8, H5, H6v, N7v, O2.

»na naukę nakładać (a. nałożyć), nakład« [szyk zmienny] (3:3): *GliczKsiąż* Mv, M2 [2 r.], M5v; *BielKron* 149; *Co iym łácno będzie vczyńić/ iefli y ftudentom/ niemáiącym ná náukę nakládu* [*studia sua unde alant non habent*]/ potrzeby/ y náuczycielom słuźną zapłatę obmyślá. *ModrzBaz* 131.

»nauki pil(n)ować, pilen« = *uczyć się; incumbere litteris, philosophari Mącz; lucubrare Calep* [szyk zmienny] (3:2): *Kłádá teź zás in[fe] przyczyny fwey włafney głowy ná ty ktorzy w fzkóлах álbo w kolegiach myfz[ka]yá/ [...] yákoby náuk fwych nye byli pilni* *GliczKsiąż* G6v; *Philosophor*, *Vczę fie/ piluyę nauk/ ftáram fie o mądrość*. *Mącz* 298a, 70b; *SkarŻyw* 297; *Calep* 621a.

»pos(y)łać (a. wys(y)łać, a. odsyłać), wyprawić na naukę; posłan(y) na naukę« = *amandare in studia litterarum Mącz* [szyk zmienny] (7:1;5): *FalZioł* V 53; *BielŻyw* 132; *GliczKsiąż* H6, M3; *OrzRozm* H2; á *Krolewicá do Włoch po[ł]ał ná náukę* *BielKron* 346v, 142v, 360; *Mącz* 206c; Po wyuczeniu *Grámátyki/ po[ł]ány był do Bononiey na náuki w[ie]t[ł]ze*. *SkarŻyw* 371, 201, 308; *JanNkar* B3v.

»postąpić, postęp(ek) w nauce« = *in litteris promoveri; in litteris processus Mącz* [szyk zmienny] (3:4): wthen čás dićcipuł pozna że nyeco poštěpkow wczynił w nauce/ gdy czyłcyce obyczáynem będye *GliczKsiąż* L7v, M8v, O, O2v; *KwiatKsiąż* I; *Scriptis se in Graecis literis magnum processum habere, Piśał mi że dobry poštěp [!] ma w náuce Greckiego yęzyká Mącz* 44d, 234c.

»uda(wa)ć się na naukę; (w)da(wa)ć (a. poddać) się w naukę« = *se abdere a. involvere litteris, adiungere animum ad litteras, applicare se ad studium, asserere se studiis, intendere animum a. tempus studiis, repetere studia Mącz* [szyk zmienny] (11;5): bo łzkárádácby tho byłá rzecz/ gdyby fie kto wdał w náuki á fnich yákyey godności nye odnyośł. *GliczKsiąż* N, K6, L4; *BielKron* 170; *Ius civile amplecti, Ná naukę práwá Cełárskiego fie wdác Mącz* 303d, 140c, 177d, 289a, 305a, 314a (9); *PapRPan* Lv; á łam fię ná łrogość oftrego życia y ná naukę piśma S. vdał. *SkarŻyw* 46, 248 marg.

Wyrażenia: »nauka duchowna« (1): gdy obaczyż/ *Narodzie* *Rufki* / iáko złe vćiebie wiára *Chrześciáška [!]* vgruntowána ięft/ iż z niey nigdy práwey poćiechy y ochłody duży twey/ y pokármu á náuki duchowney mieć nie możełz. *SkarJedn* 356.

»pilny nauki; pilność ku nauce, w nauce; (nie)chciwy, chciwość ku nauce; chuć, ochotny do nauki« = *amator a. cupidus discendi, ferax artium, litterarum studiosus, philomates, philomatia Mącz* [w tym: chciwość, pilność ku nauce] [szyk 9:3] (4;2:1;2:1;1:1): Bo łyn według tego iż młody yeft á ku náuce nychćiwy/ wtych lecyech nie będye myał godności. *GliczKsiąż* I6v; *Philomates, Latine discendi cupidus, Chćiwy ku nauce/ pilny nauk, Mącz* 297d, 122a, 297d, 309d, 316d, 423d, 496b; y vprośił łobie v mátki y oycá/ iłz mu dáli pięknie nápiřać/ y kołztownie opráwić *Ewángelią* S. z tego fię kocháiąc/ iłz do náuki y nabożeńłtwá ták był ochotny łyn ich. *SkarŻyw* 133, 516.

»nauka ryccrska« (1): DObrze też to baczyli s ktorych mieyć albo wychowánia [...] wybierác mieli młode łudzi ku nauce *Rycerłkiey. BielSpr* 1v.

»do nauki sposobny; ku nauce prędkı, łacny, prędkość; nauka [czyja] łatwia« = *zdolny; łatwość uczenia się; doctrina facilis Vulg; docilitas Mącz* [szyk 4:2] (2;1:1:1;1): á rozum ich [płci panieńskie] ku nauce y wyrozumieniu wśelkiey rzeczy ostry á prętki węczey niż otroczy *GlabGad* A2; *Głoua* mała z łzyią też cienką nie bezłiř długą vkazuie człowika [...] łacznego ku nauce *GlabGad* M7; *Leop Prov* 14/6; *Mącz* 93b; A gdy do náuki łpofobny był/ z *Egiptu* wřzytkiego y z *Greocy* co naprzednieyřze wczone y *Philozophy* dáłá mu zá náuczyciele. *SkarŻyw* 478, 458.

»nauka szkolna« = *studia litterarum JanStat* (7): *Kmiecy* łynowie máią byđz wolno ná naukę łzkolną puřczeni. *SarnStat* 200, 200, 659, 660 [2 r.], 919; *PowodPr* 46.

»nauka łwiecka« [szyk 1:1] (2): W wielkie náuki łwieckie wdáwác fię niechćiał. *SkarŻyw* 248 marg, 248.

»towarzysz w nauce« = *commilito, condiscipulus Mącz; socius studiorum Modrz* [szyk 2:1] (3): *Mącz* 221b; *ModrzBaz* 75v; towarzyř *Páwłá* S. wnauce był S. *Bárnábářz. SkarŻyw* 534 marg.

»trudny ku nauce, do nauki; trudność nauki; twardość ku nauce; człowiek trudnej nauki« = *niezdolny; brak zdolności; indocilis Calep; indocilitas Mącz* [szyk 6;1] (3;1;1;1;1): Nye myala też [Maryja włosów] rzatkych albo barzo myákkych [...] bo takye włofy znamyonuyą czlouyeka tąpego rozumu a trudnego ku naucze *PatKaz III* 119v; *BielŻyw* 168; *GlabGad* O2v, P4v, P6v; *Mącz* 93b; *Calep* 528a.

»nauka zbawienna« (1): Kłopoty gośpodárftwá y domow náfzych y dźiatek/ obracay nam Pánie ná náukę zbáwienną *SkarKaz* 423b.

Szeregi: »nauka i czytanie« [szyk 1:1] (2): *KwiatKsiąż* L4; *SPR*awá Rycerfka [...] ku czytánium y Náuce Ludziom Rycerfkim pożyteczna. *BielSpr kt*.

»nauka a (a(l)bo, ani, i) ćwiczenie« = *industria atque studium Mącz* [szyk 8:5] (13): izby żaden [...] niełmiał [...] z Ziemie viiezdnicz [...] iedno telko ołobami łwemi y fluzebnikow łwych dla poczcziwłfego czwiczenia y navk od kołczyola dopvłczonych. *ComCrac* 13v; *KromRozm I Z D3v*; *GliczKsiąż* K2, N7v; *KwiatKsiąż* E2v, N4v; *Mącz* 74a; *GórnDworz* Ee4v; *KuczbKat* 155; *ModrzBaz* 9v; wnim [*Chrystusie*] náukę y ćwiężenie łwe kłádac/ żádał pilnie żeby go do kłafztoru [...] połano *SkarŻyw* 543, 527, 543. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mądrość i nauka« (1): Rołkazał też Krol Áłpenázowi przełożonemu nád łwemi komorniki/ áby przywiódł [...] Młodźieniałzki [...] piękne na weyzreniu/ y dowćipne ku włzelákiej mądrości y náuce [*et eruditos omni sapientia Vulg*] *BibRadz Dan* 1/4.

»nauka i praca« (1): włziłtcy ździeińłftwa w nauki y w prace maią być podani *KwiatKsiąż* E3v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»(jeśli) nauka a(l)bo (i, jeśli) rzemieśło« = *studia litterarum aut artificiorum JanStat* [szyk 7:1] (8): *GliczKsiąż* G8; *UstPraw* F2v; Tho miałto [...]. Siroty y inne vbogie álbo w rzemiełłá álbo ná náuki nákládem wielkim dawa álbo opatrza *BielKron* 288; *SarnStat* 200, 659, 660 [2 r.], 919. [*Ponadto w przeciwstawieniach 2 r.*].

»nauka a (i) uczenie« (2): *KwiatKsiąż* L3; *Viri litterati ac studiis doctrinisquae dediti*, Vczeni ludzie ku naukám y vczeniu vdáni. *Mącz* 195d.

»tak nauka, jako wojowanie« (1): á ktorzi zás y iędrny dowćip maią/ y ciáło moczną [!]/ cí niechay tak o naukach iáko woiowánium pieczą maią *KwiatKsiąż* M.

»nauka a wychowanie« (2): *GliczKsiąż* L6v; *Disciplina efficax ad rite vivendum*, Nauká á dobre wychowánium yełt wielmi pożyteczne ku cnotliwemu życiu *Mącz* 115b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka a wyrozumienie« (1): Gdyż iuż nie máłz nic czegoby nam tám dołtáwáć nie miało do náuki á do wynáłzłego. *RejPos* 189v.

»nauka, (ani) zwyczaj« [szyk 1:1] (2): Zakon przyrodzony y prawo Boże ná łercách ludzkich piłáne/ ktore nie idźie z náuki áni ze zwyczáiu: ále z łámego łtworzenia y vrodzenia *SkarKaz* 381b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]. Cf »ze zwyczajem, z nauki«.

Wyrażenia przyimkowe: »bez (a. przez), (o)krom nauki« = *nie ucząc się uprzednio* (8:2): bo wy zwykli mowić o rzeczách trudnych bez náuki *OrzRozm* B2, B2v, D4v; *KwiatKsiąż* E3v; *SkarŻyw* A3; *Empiricus* – Lekarz ktori leczy bez włzeliakiej nauki zdołwiaczeniá łámego. *Calep* 361a.

~ *bez nauki na co* (1): Ty figury w łłowách napiłané/ może prawie każdy okrom nauki na to/ dobrze czyść *MurzOrt* B.

Wyrażenia: »bez nauki uczoney, umiejętny« [szyk 1:1] (2): *BielKron* 8; Y wylzedł vmiejętnym bez náuki/ y mądrym w nieumiejętności. *SkarŻyw* 248.

»bez trudnej nauki« = *bez wysiłku umysłowego* (1): Obaczy każdy śnádnie bez trudney náuki/
Ktore kuły [= *wytwory*] tym kftałtem w iedney formie lano *RejWiz* A8v. ~

»ku nauce, dla nauki, na naukę« = *aby się nauczyć* (14:2:1): Co w tey Rośprawie obaczác ku náuce
mamy. *RejPos* 124v.

~ *ku nauce, na naukę komu* (13): Czo s thego pfálmu nam ku náuce ieft potrzebnego. *LubPs* Q2v
marg; *BielKron* 142v; *RejPos* 40v, 44, 61v, 65v, 79v (11).

ku nauce, dla nauki czyjej [zawsze: *pron poss*] (4): *OrzQuin* Tv; *RejPos* 242, 347; Co s tey Rośprawy
świętey krotko ku náuce náłzey pámiętać mamy. *RejPosWstaw* 42.

W charakterystycznych połączeniach: ku nauce brać (3), *obaczać* (2), *pamiętać* (3), *rozmyślać* (2),
rozważać (2), *uważać* (2); *ku nauce potrzebny*; *rozdać na naukę*; *dla nauki słuchać*. ~

»z nauki« = *nauczywszy się* (7):

~ *z nauki czyjej* (2): *KromRozm III* B7; Bo Turcy máią ten obyczay z Náuki Rzymśkiey/ [...] iż
pierwey niż główne Woylko ich przyciągnie: pułzczańią Globum przeciw nieprzyaścielom *BielSpr* 56.

W przeciwstawieniach: »z nauki ... z przyrodzenia (3), *z opinii*« (4): Ale beśpiecznieyśzy krok ku
oney cney prawdze/ Kto ią vmie rozeznác iednę część z náuki/ A drugą s przyrodzenia *RejWiz* 8v,
88; *GórnDworz* N8v; *BielSpr* 75v.

Szeregi: »dowcipem albo z nauki« (1): A yákoż ktemu poznányu przychodzi [rozum]? [...] przez
znáki/ ktore śam śwym dowcipem/ álbo z náuki mądrych ludzi á godnych wyáry poymuye.
KromRozm III B7.

»nie z pisma ani z nauki« (1): iż s swoich opinii á nie spíśmá/ áni z náuki *Iudicia* śwoie rozne
dawáią/ [...] nie wiem iáko to będą przyjmowác zwłálczćá ludzie młodzi *BielSpr* 75v.

»ze zwyczajy, z nauki« (1): A częścią ze zwyczáiu/ częścią też z náuki/ Obaczyli nád rozum ty
ták trudne śztuki. *RejWiz* 151. ~

W przen (20) : Náuká świętych rzeczy/ ieft rozumu drogá *BielKom* B6; yáko rzemyśnicy śi ktorzy
nic w náuce nye zákusili/ śá ludzycy śprofní *GliczKsiąż* H4v; Iż tedi dzyecyę we dwu álbo we trzech
[...] lecyech [...] nyema [...] nic ápetytu/ áni vmyślu ná náukę/ yedno ná igry yákye. *GliczKsiąż*
I5v; Nye wádzic [...] do náuki álbo śáćiny onego przygnác. *GliczKsiąż* I8; łatwey też vmyśly ich
dla myękkosci mogą być náuká yáká/ álbo ćwiczeniem wypolerowáne. *GliczKsiąż* K2; bo śi prawye
zápaláyá śie ná náuki vćiwe *GliczKsiąż* M2v; gdyby go częśto od náuki odrywał/ przefzkodziłby mu
wtém nyepomáłu. *GliczKsiąż* N; ten co śie kędyś zá dworem ták tłucze/ Nie ták śnádne może mieć do
náuki klucze. *LubPs* ggv; z młodu iáko pćzołká ná tych zyołkach drobných/ Zbiera co k rozumowi
w náukách podobnych. *RejWiz* 7; Abowiem napierwśzy ku naukam á vćzeniu to śtopień ieft/ gdy kto
wátpi *KwiatKsiąż* L3, E3v, P2v; Id multos a proposito studendi fugat, To ich wiele od nauk odśtrzela/
odbiya, *Mącz* 31 ld; Leviter attingit studia, Tylko śie przekurzył w náuce/ trochę śie pouczył. *Mącz*
439d; gdyż ćzáłow dzifieyśzych Pan odeymuie ten dar [*Ducha Św.*] od náuczycielow y od śłucháčzow/
nie trzeba śie dziwowác że ták bárzo ozyęblá náuká *RejPosWstaw* [143²]v; *ModrzBaz* 132; iednę rękę
do gośpodárftwá/ dzieći/ żony/ obracáiąć/ á drugą do zakonu y náuki śwey y ludzkiey: dobrze vrzędn
śwego duchownego [...] odpráwować nie mogą. *SkarJedn* 358; táb gdy iuź był iedną nogá do náuk

wftąpił/ názad fię wrocił. *SkarŻyw* 248, 527; áby opuściwfyz pierwszy początki wiary/ ciągnęli fię do náuki dofkonalńzey. *WujNT Hebr* 6 arg.

W charakterystycznych połączeniach: oziębla (vb) nauka; ciągnąc się do nauki, przygnać; do nauki klucze; od nauk odrywać (2), odstrzelać; ku naukam stopień; nie mieć apetytu na naukę, zapalać się; nauką ochładzać, podparty, wypolerowany; w nauce przekurzyć się, wyszszej wstępować, zakusić.

6. *Uczenie, przekazywanie wiedzy, umiejętności lub zasad postępowania; informatio Vulg, Mącz; doctrina sermo Vulg; didascalia, traditio Mącz; disciplina, litterae Modrz (635) : Nie iest godzien nauki ten ktory karania á nauczania mistrzowego nieprzyimuie cirpliwie. BielŻyw 169, 143; WróbŻołt T8v; tak iż iego kazanie niebyłać profta nauka ale iakoby grom WróbŻołtGlab A4v; RejPs 129, 176; Trzecią spowiedz mogę czynić/ przed mądrym łwga kościelnym/ [...] dla rozgrzeżenia słowem bożym wedłvg moczy iemv danei y dla navki. SeklWyzn c4; przywiodą dziecie do biskupa/ a on miałto poczwierzenia wiari/ vcziny ye nowokrczeńcem/ bo mu ymię inŕze da niż mu nachrcie dano wmiałto nauki/ da mu wgębę SeklKat Zv, A3v; RejKup 12v; RejKupSekl a3v; KromRozm I Bv; MurzNT 111; Ale yáko pan Kryftus będąc bogym nawyłłłłym/ dla nas w ofobye álbo poftáci fwey fye vniżył/ [...] ták y w náuce ku náłłym dowcipom y nyedoftátkom fye fklánya KromRozm II x4; Diar 88; BielKom C2v, F6v; GliczKsiąż H5v, Lv, L6v, M3v, M4v [2 r.], M5 [2 r.]; LubPs bb3v; KrowObr C3v; Leop 2.Tim 4 arg, 2; Tác ich iest dawna hárdóć/ kthora niechce náuki/ niechce ładu/ ále chce chwaly OrzList e4v; A thenći dobrze fzáfuię słowem Bożym/ ktory naprzod co fię dotycze náuki nic nie opuŕzcza co mowić potrzeba/ nic też nie przydawa z łwego BibRadz II 118b marg, I 378c marg, II 120c marg; BielKron 32v, 46, 216vy 219; Ale łnami wybornie fię dzieie/ gdy naukami y rękoma [!] ktemu bywamy przywiedzieni/ yżebyfmy fię dobrymi łtawali KwiatKsiąż F2v, C4; Mącz 87d, 93a [2 r.], 134b; SienLek Ttt4v; RejPos A6v, 41, 156, 190v, 227v; BiałKat a4, 141; WujJud 40v; WujJudConf 199v, 227; Zupełna náuká napirwey vczy/ Potym też nápomina/ y przypádza. RejPosWstaw [21²]v marg; Strum A2; BiałKaz G2v; CzechRozm 259; Macie tedy o to łtárání czynić/ áby mistrzom słufzne zapłáty były náznáczone: ták/ żeby oni niemuŕieli łobie pożywienia tákimi łpofoby łzukác/ ktoreby ich od náuk odrywály. ModrzBaz 134; ale ty záwždy/ łczeroŕciŕię y prawdzie koŕciołá Rzymŕkiego/ przypátruiełz/ [...] obyczáie y náukę rozumiełz. SkarJedn 376, 44, 50, 341, 359 [2 r.] [d9]; Mnie niedziw/ ifz ia zmęzá vczynioná ná męzá pátrzę: ále tobie przyŕtoyniey/ wziemię raczey zktoreieŕ vczynion/ á niŕzli ná mię pátrzyć? To włyŕzawłzy Ephrem zdziwi fię łpráwie Bozey/ y dziekować oney nierzádnicy zá náukę pocźnie. SkarŻyw 118, A3, 74, 87, 118, 202 (10); gdyż náuká bez żywego ná łobie tychze rzeczy pokazání przykłádu á co inŕzego iest iedno proźny dzwięk CzechEp 19; Iełli idźie o náukę/ y o przepowiadání łłowá Bożego/ wiemy iż ná to obráni byli Apoŕtołowie NiemObr 35; á to o náuce/ y poŕługowáníu Apoŕtołłkim rozumieć fię ma/ ktorych vrząd iednáki był NiemObr 36, 22, 36; ArtKanc K9v; PaprUp C3v; Calep 495a; OrzJan 50; LatHar 95, 451, 452 marg, 717 marg, 721 marg; TRZECIA CZESC EWángeliey, o Chr[y]ŕtuŕowym okazáníu z náuká y z cudámi WujNT 205 marg, przedm 41, s. 124 [2 r.], 232, l.Cor 14 arg, 1, Tim 4/16 (11); WysKaz 40; Niech nie tyłó náuká/ ále y łámą rzeczą pokory ich náuczam. SkarKaz 515a, 455a [2 r.], b [2 r.]; KlonWor 4; SzarzRyt B4v. [Cf 5. ModrzBaz 131, 134, LatHar 662].*

nauka czego (35): *OpecŻyw* 169v; *PatKaz III* 132v; *GlabGad* A5; *SeklWyzn* f2; Krodki wykłath znauką Przykazania Bożego przes pytanie y odpowiadanie *SeklKat* D2v; *RejKup* m4v; *MurzNT kt*; *MurzOrt* B [2 r.]; *KromRozm III* B7v, Cv, C2, C2v; *Diar* 51; w Swącźárfskiej ziemi nie wżytkim fie podobála náuka Pífmá Swięgo Zwingliufzowá *BielKron* 200, 200, 206v; *GrzegRóżn* A2v; *RejAp* BB; *RejPos* [226]v, 314v; Kátechizmu náuká wedle rozumu słucháczow ftołowána być ma. *KuczKat* 5 *marg, kt*; *RejPosWstaw* [41³]; Nie dofyć bowiem ielt słucháć náuki Ewányeliey í. iefli iey nie przymiełz prawá wiárą *RejPosWstaw* [143³]v; *SkarŻyw* 147, 462; *NiemObr* 15; Ty íam Człowieká káźdego/ przez Swiętości y náukę Słowá swiętego/ o zbáwieniu íściłz *ArtKanc* H16; *WujNT* 470; *SkarKaz* 455a, b [2 r.]; *SkarKazSej* 696a. Cf »nauka zbawienia«.

nauka z kogo (1): Dziwowáli fię słyzáć [...] głęboká náukę z Prorokow/ która z wít Páwioyich pochodziła. *SkarŻyw* 536.

nauka o kim, o czym (11): Drugie też trzeba baeżyc iż ta nauka pirwłzim względem będzie dana o znamionach człónkow męfkich. *GlabGad* M; *SeklKat kt*; *MurzHist* Cv; *RejPos* 9; *CzechRozm* 224; *SkarŻyw* 354, 384; Ítáray fię z pilnością o to/ Chrześcijáninie miły/ ábyć y ná niey [*modlitwie*]/y ná náukách o niey [...] nigdy nie íchodziło. *LatHar* +3v, 251; *SkarKaz* 155a, 635b.

nauka czyja [= głoszona przez kogo lub pochodząca od kogo] [w tym: G sb i pron (99), pron poss (69), ai poss (31)] (199): *OpecŻyw* 40; Ten iakoż Tullius píłze, gdyż plato Attenfski przy iego naucze był, tak wczyl *BielŻyw* 38; *WróbŻolt* 49/17; *RejPs* 61, 118, 132v, 176v; *RejRozpr* A4v; Iefly tego nieprzełtaniecie/ wżilfczi w klátwę wpadniecie. Toć ich była wżilftka nauka *SeklKat* A4v; *RejKup* m2v, í7, y3; *KromRozm I* K3v; *MurzHist* C, Cv; *KromRozm II* c3, c4v [2 r.], d [2 r.], d2, d2v (11); *KromRozm III* Bv; *DiarDop* 100 [3 r.]; *BielKom* B7v, Gv; *GliczKsiqż* L4, M4, M4v, N5v; *LubPs* gg3v; *Leop Act* 22 *arg*; thák iż wżytká ich [*proroków*] náuká nic inego niebyła/ iedno komentarze á ízerłze wywody zakonu. *BibRadz* I 353v, I 353v [2 r.], *Is* 48 *arg*; CYrus [...]/ który przyłzedł ku łálce Bożey przez náukę Dánielá Proroká/ ábowiem go był ná to przywiódł/ iż był miłościwy/ cnotliwy/ báczny *BielKron* 112, 9, 141v, 142v, 200; *Mqcz* 178c; *OrzQuin* Hv, Y; *RejAp* 57, 64, 76v, 92, 99v; Iużci go był w on czás poznał/ [...] gdy Pan potwirdzáiac náukę íwoię/ którą miał wczynić o odnowieniu człowieká z wody á z Ducha s. przyłzedł fie okrzćić do niego *RejPos* 9, 14, 21v, 41 [2 r.], 46v, 62 (45); *RejPosWiecz*² 92v [2 r.]; *BialKat* 6, 83v, 363v; *KuczKat* 5 [2 r.], 140, 386; *BielSpr* b3; *RejPosRozpr* cv; Synu moy/ słuchayże ćwiczenia oycá twoiego/ á nie odrzucay náuki mátki twoiey. *RejPosWstaw* [41⁴]; *BialKaz* F4v; *CzechRozm* 59, 85v, 111, 111v, 147 (8); Tákże z Aryftotelefovey ízkoły/ [...] wyłzedł Alexánder Krol Mácedońfski/ który y íam to íobie ku wielkiej czci miał/ że był wychowáncem náuki y kárności Aryftotelefovey [*se alumnum disciplinae Aristotelicae fuisse*] *ModrzBaz* 130v; *SkarJedn* 97; ták fię to rozumieć ma/ ífz iednák przynich íako przy potomłtwie ktore ízło od Semá fyná Noego/ zoftawála znáiomóść y słufzbá y náuka Bogá y iednego/ od Noego y fynow iego przez ręce podána. *SkarŻyw* [282]; á gdy ná nim [*urzędzie*] Pan Bog poładzi/ żeby dobrá myśl y powodzenie wtym położyli/ gdy wedle zakonu Bożego y náuki kápláńfskiej/ lud íwoy w pobożności ípráwuia. *SkarŻyw* 501, 13, 86, 87, 192, [236] (20); *MWilKHist* Cv; *CzechEp* 20; iż żaden [...] bez trádyciy/ y náuk kościelnych/ w wierze vpewnion być nie może. *NiemObr* 74, 18, 39, 51, 86; Do tego Miáftá/ píłze Cypryan S./ przyłstepu nie moglá mieć/ po Apóftolfskiej náuce żadna

niewiara. *ReszList* 190, 177, 182; *ArtKanc* K14, K17; *ActReg* 19; *LatHar* 3, 7, 35, 57, 79 [2 r.] (11); *WujNT Mar* 4/2, 12/38, 16/20, s. 298 *marg*, 392 (12); *PowodPr* 16; nie gardźmy nauką kápłáńfką/ choć drugdy widzím/ iż to łámi czynią o co ludzie karzą. *SkarKaz* 279b,) (4, 41b, 44a, 80a, b (11); *PaxLiz* C2v; *SkarKazSej* 669b, 678a; Czy mi chcefz być przewodnią? nie było potrzebá: Wiem ią z twoiey náuki gdzie drogá go [!] nieba. *SzarzRyt* D2. Cf »nauka Krystnsowa«.

nauka czyja [= *przeznaczona dla kogo*] [*w tym: G sb i pron* (11), *ai poss* (6), *pron poss* (1)] (18): Zła náuká łynow. *BierEz* L4; Ale iem rofkazuie/ aby [...] w iednyi gołpodzie/ którá by o ich naukę dbála trwali *MurzNT* 43v; Tą náuká máłych dzyatek nye yełtci cyęłzka *GliczKsiqz* K; *SkarJedn* 30 [2 r.], 48, 76, 359; *SkarŻyw* 117, 459; *WujNT* 583 *marg*, *Zzzzz2v*; *PowodPr* 39; y zołtáwił im drogie błogofłáwieńftwo łwoie/ zgodę/ miłość/ moc ná naukę y náwrocenie łwiátá *SkarKaz* 242a, 42a, 41 7b, 606a, 637a. [Cf 5. *W przen SkarJedn* 358].

W połączeniach szeregowych (56): *OpecŻyw* 169v; W tym pienu wylicza Prorok dobrodzieyftwa kołciołowi krzełcijańskiemu od pana boga dane Iako iełt nauka/ pożywanie ciała bożego y inłze łwiátolci. *WróbŻółt* H2v; *SeklWyzn* c4v; *KromRozm III* B2v, C2v, D6, H2, H3v; *GliczKsiqz* L6v; *KrowObr* B3v; ábowiem máiac káždy krol tákie ludzi vczone á przykłádne zázwdy przed oczymá łwemi/ łáčno przez ich przykłád/ naukę/ y obyczáie/ tákiez y wyłtrzegánie będzye odwrocon od łkázy łzkodliwey krolełtwu *BielKron* 9; bo iuz ni nacz niepotrzebna będzie łzczyra náuká ich/ y napilnieyłze wołánie y łtáránie ich *RejAp* 64, 92; *RejPos* A6v, 14, 126, 275v, [308]v, 338v; *BielSpr* 26; A wy łmiećie mowić/ że ich áni Pan Chryłtus połtánowił/ áni Apołtołowie/ ktorých żywot y łam przez się/ náuká/ rádámí/ y przykłádem żywotá łwego łwięte⁶⁰/ y przez Apołtoły łwoie zálezic [...] raczył. *WujJud* 144v; *RejPosRozpr* c3; *CzechRozm* 4v, 111v; *ModrzBaz* 132; *SkarJedn* 47 [2 r.], 56, 105, 348; Do tego S. Auzderbertá od łtárfzych twoich przyzwána iełt/ áby on nowy kłáztor/ náuká y przykłády łwemi y zwyczáymi zakonnyymi wfundowálá. *SkarŻyw* 193, 180, [282], 317 [2 r.], 384, 482, 491; *NiemObr* 18, 34; *ReszPrz* 110; *LatHar* 133, 337, 452 *marg*, 565, 675; *WujNT* 493, 1. *Cor* 14/6, 26, 1. *Tim* 4/13, *Tit* 2/7; *SkarKaz* 118a, 279a, 455a; *SkarKaz* 666a, 686a.

W przeciwstawieniach: »nauka ... błáđ (2), zbytki *itp.*, złe wychowanie, złoto *itp.*, żywot« (6): *TarDuch* B7v; Wktorey [złej sprawie] go głupi kxiádz zołtáwił Miáłto nauky w błáđ wprawił *RejKup* o4; *KromRozm III* C2; *RejZwierz* 111v; *RejPos* 338v; Pátrzayze miáłto náuki á miáłto dobrych przykłáđów/ [...] nie naydziełz iedno zbytki łprofne á márne vtráty/ piłk/ krzyk/ huk/ kołát. *RejZwierc* 192v.

W tytułach (2): *SeklKat kt*; Katechizm álbo Náuká Wiáry y Pobożnołci Krzełcijańskiey *KuczbKat kt*.

W wyjaśnieniu przenośni (2): Ktory vczi Dizatkam [!] młodim naprzóđ dawać miekke a łlotkie pokarmy to yełt znołną aprołta naukę *RejKupSekl* a3v; *WujNT* 313.

W charakterystycznych połączeniach: ciężka nauka, długa, dobra (lepszá) (4), dziwna (2), gruntowna, krotka, lekka (2), łaskawa, naprzedniejsza, piękna (2), pilna (3), pokátna, porzqđna, potrzebna (2), pożyteczna (2), prawdziwa (6), prosta (4), przesławna, przystojna, szczyra (5), uczciwa, utwirdzona, wdzięczna, wierna (6), wypisana ((s)pisana) (4), zakazana, zła, znołna, zupełna; nauka czytania i pisania (3), o dobrodziejstwach, ewanjelijej (6), filozofijej, katechizmu, o narodach, o odnowieniu, o Panie

Chrystusie, Pisma Św. (pism) (4), pobożności, przykazania, słowa (bożego, świętego, o początku słów bożych) (12), o sposobach i naturach cnot i występków, o świętości, wiary (o wierze) (6), o znamionach [czego], życia (żywota, o żywocie) (3); nauka apostołów (apostolska) (10), biskupa (biskupia) (2), Boga (boska) (2), Ducha Św. (2), kapłanów (kapłańska) (4), kościelna, (Pana) Krystusowa (Jezusowa, Chrystusa Pana) (3), krześcijańska, mistrza, nauczyciela, Pana (pańska) (11), proroka (prorocka) (2), wyznawce; nauka (nie)doskonałych (4), dziełek, ludu (ludzka) (8), pogańska, świata (2); cząstka nauki, dogłądanie, dozorca, ganieńie, głos, godzien, opuszczenie, pojęcie, posłuszny, pożytek, przełożony, rozmyślanie, skutek, słuchacz, sposób (3), sromocenie, urząd (2), wychowanec; prawo do nauki (4); zapłata od nauki; ku nauce ustawion; moc na naukę (2); za naukę odpłata; nauką pobudzony, wybawion, wyćwiczony; biegłość w nauce, mocny, odmiennosc, pilny (2), pomocnik, przełożony (2), wątpliwy, zgodny, nauki chcieć, nadziewać się, patrzeć (patrzeć) (2), pilnować (pilen) (4), podpirać, potrzebować (potrzeba) (6), potwirdzać, sprawować się, strzec się, szukać, używać (2), wzbraniać się, zapamiętać [= zapomnieć]; gotować do nauki, zlecić; od nauk odrywać; śmiać się z nauki; nauce czynić dosyć (2), dziwować się, oprzeć się, sprzeciwić się, unżyć się, wadzić, zadziwować się, zlecić; ku nauce preceptora zjednać, przywabiać; naukę na cząstki rozkładać, jednać, lekceważyc, mieć (7), obmawiać, odprawować, odrzucić (odrzucac) (2), (p)opis(ow)ać (przypisać) (5), opuszczać (opuścić) (2), pamiętać, pojąć, polecieć, potwirdzać (utwierdzać, utwirdzić) (3), rozumieć, (u)slyszec (5), sprawować, stosować (2); o naukę dbać, targować się; za naukę dać [= zapłacić], dziękować (4); nauką bawic się, dokonywać świadectwa, gardzić (3), od grzechow odwodzić, kazanie czynić, nauczać, objaśnić (objaśniony) (2), objawić (objawiony) (2), podać (podany) (2), podpirać (podparcie) (3), poświęcać, pozyskawać (pozyskować) (2), pożytek (u)czynić (2), prowadzić, przyprawować (2), przywieść (przywodzić, przywiedziony) (4), rozmnażać sprawiedliwość, rozumu kęs wrazić, służyć, sprawować (2), ufundować, wychować (wychowany) (2), zalecić (zalecony) (2), zwiesć; napominać z nauką, słać; w nauce bakać, (z)blądzić (2), gromić, karać (2), łajać (2), napominać, naśladować, omieszkać, pilność czynić, postępować, rozmnażać się, słuchać (słuchany) (2), strofować, zachować prostotę, zatrzymawać.

Fraza: »nauka będzie da(wa)na« (2): Przeto tu nauka będzie dawana Philofophiey, to iest, mądrofci przyrodzonej *GlabGad* A5, M.

Zwroty: »naukę brać; wzięcie nauki« (1;1): *SeklKat* V4v; do tey się nawyższy ftołice Apofstolfkiey wćiekamy [...]/ ábychmy ztąd pomoc mieli/ z kąd przodkowie náfzy/ ftáwienie y náukę/ y podpore bráli. *SkarJedn* 105.

»naukę dawać (a. podawać); nauka poda(wa)na; nauki się dają« [szyk zmienny] (5;2;1): Bo ich złości áni wrzędowi áni náuce/ áni fwyătošcyam/ ktore nam przez nye bywáyą podawáne/ nic nye wádzą. *KromRozm III* D6; *BielKom nlb* 4; *SkarŻyw* [282], 589 [2 r.]; Swiádczy ták o sobie X. K. iż podawáiąc náuki w Lubellkim košóiele/ opowiadał przyty^m gotowość fwą *NiemObr* 23; *Rozmyśl K3*; *SkarKaz* 635b.

»z [czyjej] nauki [co] mieć« = *nauczyć się od kogoś* [szyk zmienny] (4): Rzeczefz z náuki páná Kryftułowey to mamy. Tedy cye fpytam. A fkađ wyemy iż ták pan Kryftus vczył *KromRozm I* K3v; *KromRozm II* f4; *BialKat* 6; Iż náuki ábo vchwały košcielne/ iedne mamy w piłmie zoftáwione: á drugie z trádiciey (to iest z náuki fłowney) Apofstolfkiey w táiemności podáne. *WujNT* 717.

»nauki naśladować« [szyk zmienny] (2): In verba magistri iurare, Chcieć być powinien we wżem naśladować nauki miftrzą fwego. *Mącz* 178c; *NiemObr* 18.

»[komu] pod naukę, na naukę (pod)dawać się; podać się nauce [czyjej]« = uznawać czyjeś rozstrzygnięcie [szyk zmienny] (1:1;1): Ieilibych czego nie dołożył/ álbo od Ítárożytności wiary odkróczył. (w czym fye nie czuję) Przodkiem Kościołowi Bożemu pod náukę fye poddáię/ y pod rozłádek *BiałKat* 386; *SkarŻyw* 203, [236].

»nauki [od kogo] nie potrzebować« = być lub czuć się dostatecznie mądrym (2): To thák zázwdy połpolicie bywa/ iż ci zázwiefzácze á omylácze zdádzą fie íobie być bárzo mądrzy/ á iż iuz ni od kogo áni náuki nie potrzebuią. *RejAp* 43v; *CzechRozm* 4v.

»pracować (a. pracą czynić) w nauce, nauką; robiący w nauce« = *laborare in doctrina Vulg* [szyk zmienny] (6:1;1); *KrowObr* B4 [2 r.], 4v, 5; *BiałKat* 363v; *RejPosRozpr* c2v; W Nawróceniu y nauce do wiary świętey wielką pracą czynili fławni y święci dwá Słowacy brácia rodzeńi/ Methodyus y Cyryllus *SkarJedn* 225; *WujNT* 1.Tim 5/17.

»naukę przyjmować (a. przyjąć)« [szyk zmienny]: *OpecŻyw* 42v; Navki też od niego [*Kościół*] niemam fię w zbraniác/ ale ią mam przyiác *SeklWyzn* c4v; *RejPos* 321; *ArtKanc* K17; *WujNT* 470.

»ku nauce przyjmować; wziąć na naukę« (1;1): á ktorzy fie iemu dowcipnieyfzy zdali, thy pod fwą moc ku nauce prziiymował *BielŻyw* 29; *HistRzym* 33v.

»słuchać, słuchanie nauki; przysłuchawać się naukam« [szyk zmienny] (18:1;2): *OpecŻyw* 40; *PatKaz III* 132v; Albowiem przy takiej duŝzy Rady bywaią pukuŝzy. Czo niechczą kapłonom dufać Ani ich nauky fluchać. *RejKup* m2v; *RejPos* 62, 82v, 124, 166v, 183 (10); *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechRozm* 259v; Gdy fię który duchowny w dom oycá iey trafił/ [...] iáko fucha ziemiá zdeŝdzu/ náuki ich świętey flucháiác/ w cnoćiech y flufzbie Bożey kwitnęła. *SkarŻyw* 13, 354, 372; *MWilkHist* Cv; *ActReg* 19; *WujNT* 333.

»w naukę, do nauki uda(wa)ć (a, (pod)dać) się« [szyk zmienny] (3:1): *KrowObr* 135v; Potjm wiele fię ludzi świat opuŝczáiác do ie⁸⁰ náuki vdawáło. *SkarŻyw* 249, 436, 570.

Wyrażenia: »nauka duchowna« (1): Dwoie ná dzień ludziom kazánie czynił/ wielką wjmową j náuką duchowną *SkarŻyw* 31.

»nauka (Pana) Krystusowa (a. Chrystusowa)« = *głoszenie wiary chrześcijańskiej* [szyk 2:1] (3): ktorzy też dla fwiádectwá fwego/ y dla náuki Páná Chryŝtuŝowey ná wyŝep Pathmos od Celárzá Domicyaná był zálłan. *Leop*, VV v; *RejPos* 62; *WujJudConf* 49.

»nauka słowna, ustna, głosu żywego« [szyk 2:2] (2:1:1): Abowiem fą fpráwy [...]: ktore yáko poftáwá á nyeyákim fpoŝobem cyála fprawowane bywáya/ ták też wżywánim á vkazánim wyęcey niżli piŝmem álbo vftną náuką fą podáne. *KromRozm II* h2; *BielKron* 46; *WujJud* 6; *WujNT* 717.

»nauka święta« [szyk 6:6] (12): trzeba wiedziec iże takowe dobra koŝciolowi dane, fą dwoiakie. Iedny fą nauki święte iako boże przykazanie *WróbŻolt* H3; *KromRozm III* Bv; *RejAp* 99v; Y práwie ták imi [*cludami*] náukę fwą świętą á zbáwienną vtwardzić raczył. *RejPos* 41, 41, 46v, 82v, 182v, 153, 240v, [308]v; *SkarŻyw* 13.

»nauka (jest) zbawienna, zbawienia« [szyk 8:6] (13:1): *SeklKat* G3v; *KromRozm III* Bv, B3v; *DiarDop* 109; iż tłuŝcze rozliczne ŝchadzály fie do Páná [...] iżby fie też przyŝluchawály onym

świętym á zbáwiennym náukam i ego/ á onym wdzięcznym nowinam *RejPos* 183, 41, [308]v; *SkarJedn* 50; *SkarŻyw* 372; iáko y po dziś dzień wízyfcy prawdziwi Iżáfárze Iłowá Bożego/ też moc máią/ bo ináčzey náuká ich nie byłáby pożyteczná áni zbáwienna. *NiemObr* 39; *ReszList* 177; *SkarKaz* 637a. Cf »ku nauce zbawiennej«.

Szeregi: »nauka a (i) ćwiczenie« [szyk 2:1] (3): *KrowObr* 135v; *RejPosRozpr* c4; Niechby przeto wielcy Pánowie w tych pólpolitych Szkołách mieli rozmaíte ćwiczenia y náuki [*varia exereitationum genera*] *ModrzBaz* 14. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»nauka i (a, abo) kazanie« [szyk 7:5] (12): Ktemu [...] káznodzyeye y męczennicy wílyftko kazánye á náukę fwoyę Itołowáli *KromRozm II* c3; *RejPosWiecz*² 92v; *KuczKat* 140; *SkarŻyw* 114 [2 r.], 244, 384, 462; *LatHar* 79; *WujNT* 313, 1. *Cor* 9 arg; Prawdá iż náukę fwoię y kazánia Pan odpráwował w polách *SkarKaz* 455b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.*].

»mowa i nauka« (2): Iż Kryftus [...] mowił o kroleŧtwe Bożym. Gdzyeż tá mowá y náuká yego? *KromRozm II* d4; *SkarKaz* 80b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka i napominanie« (2): *GórnDworz* Ff2v; obaczáć mamy/ iákie Ijáránia á iáką pilność ten Pan náíz y w náukach fwoich/ y w káżdym nápomínaniu fwoim o nas o nędznikoch fwoich/ wftáwicznie wízedy miewáć á czyniáć raczy *RejPos* [292]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»nauka i prorocstwo« (2): Abowiem był ten Zwyczaj miedzy Proroki [...] iż krociuchno zbierali kazánia fwoie/ á przybiáli ie na drzwiach kołcielných/ iżby ták ich náuká y prorocstwo táyne nie było. *BibRadz I* 353v; *SkarŻyw* 384. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka ani przestrzeżenie (a. przestrzeżenie)« [szyk 8:1] (9): *RejAp* BB; Ty Cerkwi Izráelŧka nie dałz fię vhamowáć wnáuce áni przełtrzegániu *BudBib I* 374b *marg.* Cf »ku nauce, (a, i) ku przestrzeżeniu«.

»nauka abo przykazanie« (1): Kto gárdzi kołciółem y porzádnymi páłterzámi iego/ y náuká ich ábo przykazánim: ten nie mniefy grzelzy *WujNT* 710.

»nauka i (a, jako i) przykład(ność)« [szyk 15:14] (29): *KromRozm II* b2v; *DiarDop* 107, 109; Ku przykładowi tedy cnoty y obyczáyow y ku wízelákiefy nauce/ yáko żywy głós/ tak że też żywego człówieká obyczáie wícey pomagayá. *KwiatKsiąż* B4v; *RejPos* 170, 211, 259v; *RejZwierc* 192v; *SkarJedn* 359; Potym tego kłáftztoru zá Ijárŧzą obrána byłá/ dłufo Iżczęłliwie pániénki w nim Ipráwuief/ y one Pánu Bogu przykłádem y náuká fwoię pożyłkuię *SkarŻyw* 192, 51, 62, 241, 324; *LatHar* 3, 625; *WujNT przedm* 27; *PowodPr* 16, 39; *SkarKaz*) (4); *SkarKazSej* 669b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.*]. Cf »z nauki, (z) przykłádu«, »na przykłáde a na náukę«.

»nauki i przypowieści« (1): Ijáráł fie o to pilnie y w náukach fwoich/ y w dziwných przypowiełciách fwoich/ áby był kędy á kędy mógl kłádl twárdy kryg á twárde wędzidło ná [...] tę twárdouftá Iżkápę tego to złęgo á vpornego człówieczęgo przyrodzenia. *RejPos* 247.

»rada i nauka« (3): rádá y náuká człéká zacnego y żywota świętobliwego Ianá Tryłŧteryufzá w żywoćie zakonnym cnot wielkich y dołkonáłych łobie przyczyniál. *SkarŻyw* 461, 298. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]. Cf »za radą i za náuką«.

»nauka i (a) rozmowa« [szyk 2:1] (3): rácz nam ześlác [...] tych Ianow y tych Andrzeiow więcey [...] / áby cie nam iedni prawdziwie á nieomylnie w náukach á w rozmowach swoich / nie ináczey iedno iáko pálcem / vkázowali *RejPos* 276; *CzechRozm* 224; *SkarŻyw* 354.

»(ani) słowo i (ani, a) nauka« = *verbum et doctrina Vulg* [szyk 17:4] (21): *SeklWyzn* f3v; *SeklKat* Hv; *KrowObr* B4 [2 r.], 4v, 5; wrocił sie do Ieruzálem / każąc y [...] potwirdzáiąc náuki á słow swoich rozmáitemi cudy *BielKron* 141v; *RejAp* 57; *RejPos* 62, 79v, 124, 124v, 174v (9); *BialKat* 363v; Kthorzy sie dobrze spráwuią w wrzędzye swym Stárzsy / niech ie máią za dwoiákiesy czći godne: á zwálzczá ony ktorzy prácuia w słowie y w náuce. *RejPosRozpr* c2v; *SkarJedn* 359; *WujNT* 1.Tim 5/17. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.].

»sprawa i (a, albo) nauka« [szyk 9:5] (14): *KromRozm II* c4v, d2v, v2, x4; iż [...] wniefiesz przy fobie powagę y chwałę onych wśytkich ktoryches pożyłkał Panu swemu / álbo wierną á cnotliwą spráwą twoią / álbo prawdziwą náuką *RejAp* 186v, 76v, 99v; *RejPos* 21v, 111, 184, 290v, 320; *WujNT* 298 marg, 396. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.].

»wychowanie i (albo) nauka« [szyk 2:1] (3): *RejPos* 239; *RejZwierc* 13; y boiác sie / áby y dużá iego / nie była vsidlona / y sama pracey swey wnim / około iego wychowánia y náuki / nie tráciła: zátáila sie w domu iednym / [...] pilnuiac nań gdzieby sie obrocił. *SkarŻyw* 459. [*Ponadto w przeciwstawieniu* 1 r.].

»nauka i wykład [czego]« [szyk 3:1] (4): a ich [*pism Starego i Nowego Zakonu*] wykład i nauka nie z inych autorow był czynion, jeno z starych, dawno przyjętych w kościele doktorow *Diar* 51, 52; *OrzQuin* F4; *SkarŻyw* 493. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.].

Wyrażenia przyimkowe: »według nauki [czyjej]« = *jak ktoś naucza* (1): Y fzczeńliwy to iest człowiek według náuki Dawidá S. *LatHar* 579.

»z nauki« [w tym: *czyjej* (34): *G sb i pron* (23), *ai poss* (9), *pron poss* (2)] = *tak, jak ktoś nauczył* (35): *RejPs* 210v; Macie też to bačić pilnie y pamietac yako ten Kupiec z nauki S Pawła niepokładał nadzieie wzdnych vczinkach swoych *RejKupSekl* a7v; O tym dzyerzę / iż koścyoła słuchác mamy we wśfem / cokolwyek nam z náuki páńlkyey / á podánia Apóstolłkyego [...] podał *KromRozm II* t3v, c2v, c3v, f4; *KromRozm III* A4v; *DiarDop* 101; *KrowObr* 92v; Polánie gdy ná tych trzech rzeczách / z náuki Káplánłkyey Polłkę poştánowioną / od Páná Bogá być wiedzieli / wśytkie Práwa [...] ku tym trzem rzeczám stólowáli *OrzRozm* E; *RejPos* C4v, 304; Tenże Apóstól z náuki Ewanyeliy świętey [...] przyrownawa sługi takowe ogrodnikom *RejPosRozpr* b4v; *BudNT przedm* d3v; *KarnNap* B3, C4; *SkarJedn* 126, 398; nád małżeńtvo przekłada / dziewictwo / z náuki Apóstoła S. Páwła. *SkarŻyw* 120, 583; A widziłzże iáko z náuki S. Hieronymá / bluźniercą názwany / wzywánia świętych główny nieprzyaciél? *LatHar* 331, 132, 133, 246, [249], 252; *SkarKazSej* 678b.

~ z nauki czego (1): áby żywot náłz złościwy / w spráwach swoich niecnotliwy / przełtał wśytkich złości swoich / z náuki świętych słow twoich. *ArtKanc* M16v.

W przeciwstawieniu: »z nauki ... z głowy« (1): Ale Apóstolowye z náuki páńlkyey / á nye z swey głowy piáli. *KromRozm II* c3v.

Szeregi: »z pisma i nauki« (1): Nowochrzceńcy wzbudzieli błád z Luterowćgo písmá y náuki. *BialKat* 248v marg.

»z powieści a nauki« (1): on też [...] piął po Grecku s powieści á náuki Páwła s. y drugich Apoštołow fwiętą Ewányelią *BielKron* 143v.

»z nauki i (z) przykładu« [szyk 2:2] (4): *RejPos* [236]v; A íam z przykładów świętego Bonifaeyulzá y náuki/ co dzień więcey Páná Bogá miłuiąc/ [...] vmyślił kroleństwo ípuścić *SkarŻyw* 519; *LatHar* 57, 285. ~

»ku nauce, dla nauki, na naukę, za naukę« [w tym: czyjej, czyją (54): *pron poss* (41), *G sb i pron* (12), *ai poss* (1); *komu* (31)] = *aby kogoś nauczyć, udoskonalić; ad docendum, ad doctrinam, ad informationem Vulg; ad erudicndum Pol Ant* (60:22:16:2): Na naukę nám oto miły pán Iezus matuchnę opuścil iako firotę *OpecŻyw* [34]; To odpowiedzenijé matuchnie/ widzi íie iakoby írogié/ przykré/ íj nie íakawé/ ale bylo ku nauce náííé *OpecŻyw* 41; *PatKaz III* 135v; Czożkolwie napiáno wízitko to íeít dla nauki náízej *BielŻywGlab nlb* 9; *SeklWyzn* d3; *MurzHist* E3v; *MurzNT* 38v; *KromRozm II* f3, i4, kv; Bo też tak ludzie mądrzy na piśmie ku nauce zostawili: Inter dna mala minus malum eligendum *Diar* 68; *LubPs* N4v *marg*, gg3v; *Leop* 1.Tim 1/16; *BibRadz* I 63d *marg*, *Deut* 4/36; *BielKron* 143; *Prot* C3v; *RejAp* 33 [2 r.]; Summá s tey Ewányeliey krotko dla náuki zebrána. *RejPos* 30v, 38, 39, 45v *marg*, 48, 66v (35); *BiałKat* a2; *KuczKat* 35; Bo naprzod proítym ludziom íą zá náukę [obrazy]/ á vczonym rzeczy Boskie ná pámięć przywodzą *WujJud* 47v; *RejPosWstaw* [412]; *CzechRozm* 96, 250; *SkarŻyw* 82, 209; *CzechEp* 121, 126; byía to wola y zrzádenie Boże/ áby ty rzeczy ktore przez vítá íwoich wiernych íług Proroków/ ludziom oznáymiaí/ ná piśmie potym dla wieczney pámiátki/ y náuki ludzkiey zoítály. *NiemObr* 71, 19; *ReszPrz* 75; *WujNT przedm* 2, s. 129, 132, *Rom* 15/4, s. 601 *marg*, 1.Tim 1 *arg*. 16.

~ dla nauki okoío czego (1): Dla tychże Ormian ták teráznieyízych/ iáko też y potomnych íácnieyízey náuki/ okoío prawdy Sákrámentów Kościelnych/ dáííimy im tę w krotkości záwiázaną naukę. *SkarJedn* 317.

W połączeniach szeregowych (7): *KromRozm II* i4v; *KrowObr* C3v; BLogoíławiony then Pan á Zbáwiciel náíz/ tu nam ná zbáwienie náíze á ná wíztyki pociechy y náuki náíze od Bogá Oycá zeíłány *RejPos* 121v, [308]; *CzechEp* 120; *NiemObr* 73; Wízelkie piímo od Bogá náíchnione/ íeít poízteczne ku náuce/ ku ítrofowániu/ ku napráwie/ kn ćwiczeniu w ípráwiedliwości *WujNT* 2.Tim 3/16.

Wyrażenie: »ku nauce zbawiennej« [szyk 1:1] (2): A íz nas też piíma w tym pewnie vpewniły á wiścíły/ íz nic nie íeít opuíczone/ czegoby íedno bylo potrzebá ku zbáwieniey náuce náízey *RejPos* 281, 347v.

Szeregi: »ku nauce i naprawie« (1): Máíz piękną zábáwę wdomu [...] zwłáízczá gdy co ku náuce y nápráwie domowników twoich/ dziatek/ y czeladki vczyniń chceíz. *SkarŻyw* A4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 3 r.].

»na naukę i obrok duchowny« (1): Zlíftu y z kazánia S. Ambrożego o tych dwu świętych íłowá wybráne/ ná náukę y obrok duchowny. *SkarŻyw* 567.

»dla nauki i dla poíztku« (1): Nápomínania Z roíkazánia íego M. Ksíędza Stániíłwá Kárnkowskiego/ [...] dla náuki thák Plebanow iáko y Duchowienítwá wízego/ y dla poíztku ludu poípolitego/ krotko Políkim íęzykiem ípiáne. *KarnNap kt*.

»ku nauce (a. dla nauki), (a, i) ku przestrzeżeniu (a. wystrzeżeniu, a. przestrodze, a. dla przestrzeżenia, a. przestrogi)« [szyk 6:1] (7): *RejAp* 197; Acz Pánu tych gadek nigdy z nim nie było potrzebá/ iedno iż thák chciał mieć dla náuki á dla przeŝtrzeżenia náŝzego. *RejPos* 218, 241v, 246v; *WujJudConf* 29v; Przetoż ku náuce á przeŝtrodze náŝzey wzyęliśmy łobie łłowá Páwłá s. *RejPos* 110v; *SkarJedn* 295.

»na przykład a na naukę (a. za naukę, a. ku nauce)« [szyk 3:1] (4): A tho nam oboye dał ná przykład á ku náuce náŝzey/ ábychmy tkieź byli přędcy z miłofierdziem łwoim *RejPos* 46v; Pátrzayże pilno co nád tym łwiętym Apołthołem Pan náŝz nam zá náukę á na pocieŝzliwy przykład vczynić raczył. *RejPos* 120v, 48v, 198.

»dla wprawienia abo nauki« (1): Zdáło mi fię zá łłufzną/ to co od oycow iełt nam podano ná tym mieyfcu náznáczyc/ dla wprawienia ábo náuki tych/ ktorzy początki wiáry przyimuią *CzechEp* 132. ~

»[komu] ku nauce« = *uwaga, informacja dla kogoś* (1): Przednieyŝzemu nád łpiewaki [...] Michtam Dawidowe ku náuce [*ad docendum*], *BibRadz Ps* 59/1.

»za nauką [czyj]« = *jak nauczyci* (1):

~ *Szereg*: »za radą a za nauką« (1): Iákożełmy byli bárzo záładzili ná tym omyłne nádzyeie łwoie/ teź zá radą á zá náuką łudzi omyłnych/ ktorzy nas ktemu wiedli/ [...] izechmy tymi rozmáitimi kłtałty [...] zbáwienie dułzam náŝzym náydowác mieli. *RejPos* 177v. ~

W przen (55) : iżby thakowa nauka łzła iakoby po łnurze. Naprzód będą dany znamiona poŝtawy wŝzitkiego człowieka *GlabGad* Mv; Tu vero odifti diłciplinam: et proieciłti fermones meos retrorłum. A tys wzgardził karnoŝcią/ á odrzuciłes nauki moię za fię. *WróbZołt* 49/17; *DiarDop* 107; nye podleyŝŝego náuciycyela teź był dołtał Eułtáchiułá Trepkę/ kthory [...] nye tylko w mowy/ w náuce/ ále teź y w łpráwách/ w obyczáyách wodzem był. *GliczKsiąź* L6v; áby on łwą náuką myał zárázáć yákiem nyewolłtwem *GliczKsiąź* M4v; TEbanowie to łudzye nie waleczni byli/ A gdy z nimi bitwę zwiódl/ tedy go ránili. Powiedział mu hnet Hetman/ widziłz twoi zácy/ Iákoć płácą náukę/ chudzi nieboracy. Boś ie walczyc náuczyl/ czego nie vmieli *RejZwierz* 9v; oŝwiecił wŝytheł Rzym náuką łwoią przez łłowo Páńłkie *BielKron* 142v; tedy ci ktorzy dobrych obyczáiow łą/ zwyczáiem y teź náuką máyą być potpięráni [!] y vmočníáni *KwiatKsiąź* C; gwiazdy łą łtárłzy á przełoženi ich/ kthorzy im łwiecą wiernemi náukámi łłow á náuk łwiętych iego. *RejAp* BB; náuká ich [*apostołów*] á łłowá ich burzą y wycięzą wŝytek łwiát *RejAp* 57, 76v, 99v; iż y pienie kołcielne/ y piłmá/ y ine náuki/ rozlicznemi ięzyki były łzáłowane *RejPos* A6v; iż Pan náłz [...] ogrodziwłzy á vłzczepiwlzy nam tę owczárnią łwoię/ iáko murem/ łwiętemi łłowy á náukámi łwoimi/ [...] poruczył iá [...] páłterzom á namiáłtom łwoim *RejPos* 124v; cobyłcie mieli opátrzyć á vtorowác im wiernemi náukámi á łpráwámi łwemi tę nędzną á błędną drogę ich *RejPos* 184, 152, 182v, 288v, 338v; Iełłiz oney ich namowy/ náuki/ y nápomniania zwierzchownego/ łam Bog ná łercu piłác nie będzie *CzechRozm* 111v; ktorzyŝcie Klucz náuki/ iáko Pan mowi do Phárułzow/ wzięli *SkarJedn* 372, 97; Ná ktorym [*urzędzie kapłáńskim*] rzeką náuki łwey/ y łłodkiey wymowy łwoiey/ częłtym kazánim łud Boży polewác y ochładzác/ y zbáwienie łudzkie rozmnázác poczył. *SkarŻyw* 86; wzywaiąc brátá do komorki łwey/ przyłtoyną mu radę y náukę do łercá wlewał. *SkarŻyw* 298; płyęło iáko miód łłodki z vłt iego kazanie/ náuká/ vpominánie/ piłanie. *SkarŻyw* 317; gdy on wymowny ięzyk łwoy otworzył y łzczepy

one młode defzdżem wyfokiey náuki fwey zgorącego fercá y miłości polewał: prętko fię podniołły y owoc dáły. *SkarŻyw* 536; nigdyście nie odpoczęli/ á znáuki nie wyprzęgli. *SkarŻyw* 595, 324, 408; iż támże náukę fwoię krwią zápieczętował *NiemObr* 51; *ReszPrz* 110; wżyftkie vfyy kácerfkie/ zázaz po nauce s. Piotra y Páwła vderzyły *ReszList* 182, 177 [2 r.].

W porównaniach (4): Náuká ma iák defzcz płodny niech ná was vpádnie *LubPs* gg3v; Apoftołowie y Męczennicy iego [...] práwie iáko zyarnki z włáfney ręki iego/ fłowy iego á náukámi fwiętymi iego wychowani á wypáfieni od niego/ tákże fą pobići á pomordowani *RejPos* 240v, 124v; iáko defzdż wżyftki ziołá ożywia/ y rozmaite bárwy im dáie: ták iego náuká rózne ftany/ y obyczáie/ y fpofohy ludzkie polewála *SkarŻyw* 544.

W charakterystycznych połączeniach: nauka głęboka, szafowana, wysoka; deszcz nauki, klucz, miód, rzeka; wodz w nauce; nauka burzy, płynie, wycięży; cisnąć się do nauki (2); z nauki wyprząc; odrzucić naukę za się, pisać na sercu, płacić, do serca wlewać, krwią zapieczętować (2); ogrodzić naukę, podpierany, szturmować, (o)świecić (7), umocniony, uszczepić (wszczepić) (2), utorować, zapalać się; po nauce uderzyć.

Zwroty: »nauką budować (się)« (2): *KromRozm III* B3v; Káznodzieiá zniego był wielki/ wymowny/ y gorący/ ták iżz fię wżyftká Włofka ziemiá iego dziwnie pózyteczną náuką budowała. *SkarŻyw* 462.

»nauką (na)karmić, karmiony; pokarm nauki; karmi nauka« [szyk zmienny] (2:1;2;1): *WróbŻółt* V8v [2 r.]; *RejPos* 159v, 314v; *KuczbKat* 215; żeby dwie potrawie od was mieli/ ktorzy tylko iedney fzukáli: gdy y ciáło chlebem/ y dużę náuką nákarmicie. *SkarŻyw* 589.

»nauką paść, wypasiony« (1:1): *RejPos* 240v; dayże mu to/ áby owieczki fobie zwierzone/ náuką y przyłádem pózytecznie páłł *LatHar* 625.

Wyrażenia: »obrok nauki« (1): żeby m czeladce Bożey [...] obroku náuki vdzielał *WysKaz* 14.

»zdrowa nauka« = *doctrina sana Vulg* [szyk 6:2] (8): Kázda z onych fekt kłobyie kołcyoł cyągnye/ [...] fobyie ffczyrą á zdrową náukę ewányeliey/ y prawe vżywánye fwyátóci przywáláfczáyąc á innym błáđ/ fáłfz/ kácyrftwo/ y ffałeńftwo przyczytáyąc. *KromRozm III* C2, B7v, Cv, C2v; *GórnDworz* Ff2v; *SkarJedn* 359; *SkarŻyw* 209; *WujNT Tit* 1/9.

a. *Tresura, układanie zwierząt* (1) : Wieprz nie trzebiony[...] iest gniewliwe zwierzę á palone tak iż żadney nauki niemoże poiąć iako piefek albo kotka *FalZioł* IV 3c.

7. *Rozkaz, namowa, doraźne zalecenie, indywidualna rada; praeceptum Mącz; informatio JanStat* (97) : Połlyely do Czyebye wrzeczach fzwoych krolyowa yey mcz vegyerfka thedi wedlye navky kthoracz wipyfche wrzeozi yey mczi fprawowacz bendzyefch. *LibLeg* 11/174v, 7/99v, 11/82; A izbysie nie fprawovali zadnemi navkami temv fstatutovi przeciwnemi. *ComCrac* 17v, 17v; połłał do oycá Papieža Ianá XXII [...] Gerárdá Włocłáwfkiego Bifkupá/ mężá ofobliwey wymowy/ láthá 1316. z náuką y lify od krolá Włádzifłáwá y pánow Polfkich *BielKron* 370v, [211]; *SkarŻyw* 30; *WujNT* Aaaaaa3v.

nauka około czego (1): Alie około czynyenia sprawiedlywofczy taką wam navke dawami yzbifczie wi yako naschi Com^mífárze [kazali stanąć obwinionym] *LibLeg* 11/81.

nauka komu (7): Nauka Iakvbowy Vilamowskiemv do Thurek poslowy naschemv *LibLeg* 11/31, 7/68v, 102v, 10/69v, 11/24v, 80v, 157v.

nauka o co (1): połał do Rzymu do Papieża [..] o niektore wątpliwości wrzecząc y poštěpkách kościelnych/ między nowym pogánłtwem/ náuki żądájąc. *SkarŻyw* 518.

nauka na kogo (1): A vyelmy na wařą M. myal navką od Cefarza *LibLeg* 6/191.

nauka od kogo (3): Nauka od nas Voicziechowy Starzechowskiemv a Stanislawowii Podlodowskiemv yako siie mayą sprawowacz wczinieniv sprawiedlywosczy Czesarzowy Tbureczkiemv spoddanimy naschimy *LibLeg* 11/80v. Cf »naukę mieć«.

nauka o czym (1): żeby był wiernym w powiádaniu Włzyftkiego, iáko fię mu da o tym náuká. *CiekPotr* 59.

nauka w czym (2): alyem ya powyedzial ysz od wařzey C. M. wthey rzeczy zadney nauky nyemam *LibLeg* 9/51v, 11/81.

nauka czyja [w tym: G sb i pron (9), pron poss (6), ai poss (1)] (16): ktore [granice] będą okazowacz według navky livdzy naschich pogranycznich *LibLeg* 10/70, 10/59v, 69, 153, 11/9v, 25v, 75, 161v; NIemrot [..] przez śprawę á náukę Striyá śwego Ionikuřá/ napirwey v Bábilończykow począł pánowác *BielKron* 7; *GórnDworz* L4; *RejPos* 218v; *PapřPan* A3v; *SkarŻyw* 243; *ActReg* 75; A coby nád to zbywáło/ chowác to wćále w fćárbie póřpolitym w Ráwie y w Wilnie/ do náuki przyřłęgo Seymu. *SarnStat* 442, 45.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: taki (2), o tym (1); zaimek pytajny (13), (a)by, iżby (8)] (21): Navka Mikolay, Nipsiczowi czo ma sprawowacz v pana Markrabye *LibLeg* 7/68v, 10/57, 66, 68v, 70v, 11/20v (10); *MurzHist* Dv; *ZapWar* 1553 nr 2685; *UstPraw* F4; *BielKron* 198v, 200; *SienLek* Xxx; *BudBib* 1.Esdr 8/17; *ArtKanc* C13v; *GostGosp* 122; *SarnStat* 31, 504.

W połączeniu szeregowym (1): then nędzny á ciemny miřtrz fáłeczniemi wymyřły/ rádámi/ á náukámi śwemi mořęc do czářu pomoc w tym márnym nábyciu fwiátá thego *RejPos* 218v.

W tytułach (7): Navka Iacvbowy Vilamowskiemv Dworzanynowy Krolia yego Miłoszi do Czesarza Tvreczskiego *LibLeg* 7/102v, 7/68v, 10/69v, 11/24v, 31, 80v, 157v.

W charakterystycznych połączeniach: nauka dokładna, osobliwa, spisana, szeroka, zupełna; nauka cesarza, krola, sejmu, senatu; spisek nauki; nauki czekać; naukę mieć (6), przynieść; posłać z nauką, wyprawić.

Zwroty: »do nauki [czyjej] być« = zależeć od decyzji (1): chudzy Pacholcy wolno będą puszczeni za wczynieniem przysięgy Krolowi Zygmuntowi y Koronie przednieyszy przy Arcyx: Im [lege: arcyksiążęciu jego miłoszi] donauki Krola Im [lege: jego miłoszi] y Senatu bydz maią. *ActReg* 75.

»da(wa)ć (znać) (a. podać) naukę; nauka dana« = *ponere verba PolAnt; praecipere Calep; dare informationem JanStat* [szyk zmienny] (24;1): *BierEz* F3; A thes náchi beda pylnye thi polia ogleadowacz oktore miedziny my roznycza bedzie a nam pothim navkę dacz yakobími myely granycze naprořczyey czinicz *LibLeg* 10/70v, 10/57, 68v, 11/20v, 26v, 44v (10); *RejKup* m4v; *ZapWar* 1553 nr 2685; *UstPraw* F4; ADryan Papyeř/ połał śwego Legatá do Niemiec ná Syem dawřzy mu náukę táká/ áby ná przod Kfiąřętom przypomniál/ á rozwiodł/ iáko on tego zá wychrzenia Lutrowego z żáłořcią vřywa *BielKron* 198v, 54v [2 r.], 200, 231v; *BudBib* 1.Esdr 8/17; A Bog im tę náukę dał/ we śnie ie nápomniál/ by Herodá omylili/ á drogą inřzą, nie tą, iecháli. *ArtKanc* C13v; *Calep* 830a; *SarnStat* 31; *CiekPotr* 59, 62.

»naukę mieć [od kogo]« (2): thedi powye thak yako odKrolyowey yey mczi navke myecz bendzye. *LibLeg* 11/188; *BielSpr* 42v.

»nauki trzymać się« (1): bo gdi sye on bedzie woley a navky naschey trzymal częlczyey na sobye bedzie laskę nafche wylka myewal *LibLeg* 10/69.

Szeregi: »poruczenie i nauka« (1): Bendzyely thefz myal yakye ynŃche porvczenye y navke od Kro. yey mczi Vegyerfkyey thedi Ńprawowacz tho bendzye czo bi bilo kv dobremv yey mczi *LibLeg* 11/188.

»nauka, (wola), (a) rozkazanie (a. przykazanie)« [szyk 3:3] (6): Ynsche rzeczi tedj thi PodlodowŃki bedziesz myal wpamięczy abisczie sye wnych zachowały wedlye navky, woley, a rofkazania naschego *LibLeg* 11/82v, 10/153, 11/75; *Mqcz* 36d. Cf »z rozkazania i nauki«, »za nauką i rozkazanim«.

Wyrażenia przyimkowe: »z nauki [czyjej: ai poss (5), G sb i pron (3)]« = za namową (8): *SeklKat* Y4v; *KrowObr* 230, 231; Ządála tedy głowy Ianá káznodzyeie [...] z náuki mátki Ńwey *BielKron* 137v, 175v [2 r.].

~ *Szeregi*: »z nauki i nawodu« (1): y teŃ o Sztánkárze tá Ńlawá ieft wŃzędy/ iákoby W. M. z iego náuki y nawodu Neftoryanem był. *OrzList* gv.

»z przestrogi i nauki« (1): á on z przestrogi y náuki Boskiey/ vćiekl o pułnocy *SkarŃzyw* 392. ~

»z nauką [czyjå]« = na rozkaz (1): Yeszcze dayem wyedzenie v k m o Tatarzech yz sye nagotowały 30 tiffiacz Tatarow y ma Ńnymy bicz sin Czarow woyowacz zyemie v. k. m. a yeft wŃzitko znavką Czessarza Thureczkiego *LibLeg* 11/46.

»za nauką [czyjå]« = zgodnie z poleceniem (1):

~ *Szereg*: »za nauką i rozkazanim« (1): y ze dwu koŃciołu/ ieden vcŃzyniå/ zá náukå y rofkazånim PapieŃzå Hormizdy *SkarŃzyw* 528. ~

W przen (1) : mamli iå przedŃie tåk czynić iåko pån rofkazaå/ nieodŃtrzelåiåc Ńie nic od iego náuki: czyli vcŃzynić tåk iåko mi Ńie lepiej widzi. *Górndworz* L4.

Przen (16) :

a) Rozkaz Boga; natchnienie zesłane przez Boga [czyja: G sb (2), ai poss (2), pron poss (1)] (5) :

Szeregi: »sprawa i nauka« (1): Iednåk gdy by tego S. WitaliŃzå náŃlådowåc kto chćiåå/ bez ofobney Ńpråwy y náuki Duchå S. nie dobrze by czyniå. *SkarŃzyw* 108.

»wola a nauka« (1): åcz by Ńie wiele odmienić muŃiåå/ by to niebyå wolå á náukå twoiå [tj. Boga] Ńpråwowano. *RejPs* 182.

Wyrażenie przyimkowe: »z nauki« (3): Z náuki niebieskiey Ńzczepili miedzy nie ApoŃtoåowie wzgårde Ńwiåtå tego *SkarŃzyw* 535.

~ *Szeregi*: »z nauki i natchnienia« (1): byli [...] ludzie Ńwięci á Ńprawiedliwi naukę ApoŃtolŃkå od koŃcioåa przyiętå y podtwierdzonå Ńprawiedliuie wykådaiåci, z nauk i nadchnienia ducha BoŃzego. *BielŃzywGlab nlb* 9.

»z rozkazania i nauki« (1): Aaron [...] Ńobie tåkowego odzienia s Ńwey głowy wåŃfney nie wymyŃliå/ iedno to tczyniå z rofkazåniå/ y náuki BoŃzey. *KrowObr* 106v. ~

b) Namowy, podszepty szatana [czyja: *G sb i pron (9), pron poss (1), ai poss (1)*] (11) : O wielkafz to pociechá czártá fprofnego á wielkie kochánie iego/ iż lie pełni náuká iego w tym rozmáitym wymyfle fwiátá tego *RejPos* 44, 43v [4 r.]; *GrzegŚm Av*.

W połączeniu szeregowym (1): káždy to wiedzieć może/ [...] iż to ieft fprawá/ y náuká/ y opieká iego nád káżdym fwowolnie bez zakonu miefzkáiącym. *RejPos* 44v.

Szeregi: »nauki i poduszczania« (1): A przez trzy duchy nieczyfte/ iáko fám wykłáda/ trzy duchy fztátáńkie/ [...] ktorzy żábam fczebietliwym y błotnym fą przypodobáni: iż ich náuki y podufzczánia przykre á nিকczemne/ y do błotá nieczyfności y cieiefney wolności záfwsze ciągnąć będą. *WujNT* 875.

»rada a nauka« (1): to fámí ná oko widamy iż tákie rozmnożenie złe á niefpráwiedliwe/ ktore pochodzi z rády á z nauki miŃtrzá tego [rozleci się] *RejPos* 72v.

Wyrażenie przyimkowe: »z nauki« = *podszepem* (2):

~ *Szeregi:* »z sprawy i nauki« (1): Ziego [czarta] fprawy y nauki Stroy nadniem dziwne ftuky *RejKup* o4v.

»z nauk a z wymysłów« (1): Ale nie thák iáko z náuk á z wymysłów czártowfkich zwyklichmy byli obchodzić dni fwięte Páná fwego *RejPos* 276. ~

8. Tłumaczenie hebrajskiego wyrazu „urim” ‘światło’; były to w Starym Testamencie losy zastępujące pogańskie wyrocznie (5) :

Szereg: »nauka i prawda« = *doctrina et veritas Vulg* (5): *Leop Lev* 8/8; Przytym fztátá fwięta [przycchódożył go]/ złotem/ [...] robothą rozmaitą/ z napierśnikiem fądu z náuką y z prawdą [signis veritatis]. *BibRadz Eccli* 45/11[12]; *SkarŻyw* 491 [2 r.]; *SkarKazSej* 700a.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (5) :* *Calep* 320b, 338b; Návká twa fámá mie návccy. *JanNKarGórn* G4.

W połączeniu szeregowym (1): Cornicum oculos configere, Proverb. Wronóm oczy wykłóć/ to yeft/ Chytróścy/ náuki/ miŃterftwá y zdrady czyie odkryć/ chytrego podić. *Mącz* 65d.

Zwrot: »naukę dawać« (1): Praemoderor – Prziwodzę, naukę daię. *Calep* 835b.

Synonimy: 2. wiara, wyznanie, zakon; 4. dowcip, kunszt, misterstwo, rozum, umiejętność; 5. ćwiczenie się; ćwiczenie, kazanie; 7. poruczenie, rozkaz, wola.

Cf NAUCZANIE, 1. NAUCZENIE, NAUCZENIE SIĘ, 2. UCZENIE